

BIBLIOTEKA

398

E71

EPI I

GILGAMESHIT

398

ETI

EPI I GILGAMESHIT

E përktheu nga gjermanishtja dhe
e plotësoi me shënime

ANTON BERISHA

SHKURTICHA & BERISHA
SHKURTICHA
M 45778

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

Përkthimi u bë nga:
GILGAMESCH
Eine Erzählung aus dem alten Orient
Zu einem Ganzen gestaltet von
Georg E. Burckhardt
Im Insel Verlag zu Leipzig

Redaktorë:

AUREL PLASARI
JORGJI DOKSANI

Kopertina

ALMA XHAFA

Recensues

RAMAZAN VOZGA

Dy fjalë për përkthuesin

Anton Berisha, shkrimtar e studiues i njohur, lindi në Dobërdol të Klinës, Kosovë, më 1946.

Shkollën e mesme dhe Fakultetin Filozofik, Dega e Letërsisë, i kreu në Prishtinë. Më pas kreu dhe studimet pasuniversitare në Zagreb, ku dhe mbrojti tezën e doktoraturës në letërsi. Është bashkëpunëtor i lartë shkencor në Institutin Albanologjik të Prishtinës. Ka botuar mjaft libra me studime e ese, me letërsi për fëmijë etj., mes të cilëve përmendim veçimet «Përkime poetike» (1978), «Mundësi interpretimi» (1979), «Çështje të letërsisë gojore» (1982) etj.

VEPËR KUSHTUAR TMERRIT TË VDEKJES

*Utnapishtimi i flet Gilgameshit:
«Pushoje vajin, frenoje zemërimin!
Fate të ndryshme kanë hyjt e njerëzit:
Baba e nëna t'pollën si njeri.
Ndonese dy t'tretat hyjnore i ke,
të njerëzve e ke ti një të tretën
që të tërheq kah fati i njeriut.
Amshimi s'është dhënë për njeriun!
Vdekja mizore është, cakton çdo fat».*

(Nga kënga e njëmbëdhjetë)

1. Esenca dhe aktualiteti i epit

Njëri ndër objektet artistike, të trajtuar shpesh në veprat letrare, është edhe raporti midis jetës dhe vdekjes — gjithë ajo që i afroh dhe i largon këto dy fenomene me rëndësi për njeriun dhe botën e tij. Thua se nuk ka vepër letrare që, në një mënyrë ose në një tjetër, nuk ka shtruar e nuk ka shqiptuar elemente të jetës dhe të vdekjes. Dhe, meqenëse secili

krijues këto fenomene i ka parë e vështruar në mënyrë vetjake, përherë ka shprehur e ka theksuar diçka të veçantë, diçka tjetër nga ajo që është thënë më parë, dhe në këtë mënyrë është pasuruar përvoja e njeriut për jetën dhe vdekjen.

Në rrethin e ngushtë të veprave që si objekt kryesor artistik kanë raportin e jetës dhe të vdekjes është pa dyshim Epi i Gilgameshit,¹ vepra më e vjetër e shkruar dhe e zbuluar deri më sot, rreth 4000 vjet e lashtë. Kjo vepër e letërsisë së Mesopotamisë edhe sot e gjithë ditën imponohet si vepër me rëndësi esenciale, por dhe aktuale. Kur themi këtë kemi parasysh problemet qenësore që shtrohen në të dhe mënyrën e shqiptimit të tyre, transponimin e botës së njeriut në një periudhë të caktuar të zhvillimit të tij. Sidomos duhen veçuar qasja dhe shqiptimi poetik i përpjekjeve të njeriut për t'i shpëtuar vdekjes, përkatësisht për ta gjetur jetën e amshuar dhe forcën e rinisë. Pra, në esencën e sistemit kuptimor dhe shprehës, Epi i Gilgameshit i kushtohet tmerrit të vdekjes dhe fatit tragjik të njeriut. Tashmë është e ditur se vdekja përmyll fatin e çdo qenieje të gjallë, por njeriu këtë e përjeton në mënyrë të veçantë, sepse bëhet i vetëdijshëm se duhet të vdesë, sikur ngjet edhe me kryepersonazhin e kësaj vepre të lashtë, Gil-

1) Për letërsinë e Mesopotamisë, përkatësisht për traditën letrare sumero-babilonase, për traditën e shkrimit me kunja (shkrimin kuneiform), për vjetërsinë e Epit të Gilgameshit, kur dhe si u zbulua, për perënditë, për qeniet që përmenden në të, për vendbanimet etj., shih më gjerësisht në pjesën *Të dhëna e shënime*.

gameshin. Si mbret i Urukut, njeri i hareve dhe i gëzimeve, ai nuk kishte menduar sa duhet për kuptimësinë e jetës dhe vdekjen e njeriut. Vetëm vdekja e Enkidujit i jep të kuptojë, pra, e bind se edhe ai duhet të vdesë. Ky vetëdijesim ndikon që Gilgameshi ta ndërrojë qëndrimin ndaj jetës dhe të vihet në kërkimin e jetës së amshuar, ashtu sikur jetonin perënditë. Kjo ide e vetëdijesimit për vdekjen del qartas edhe në mallkimin e Enkidujit, drejtuar gruas së hyjnueshme, e cila e harlasi, e ndau nga kafshët dhe e ktheu te njerëzit: Nga se në mua ti kureshtjen zgjove/ që të mësoj... Pra, e bëri të jetë i vetëdijshëm për vetveten, për fatin e tij, për botën.

Në Epin e Gilgameshit shprehen e ballafaqohen tri botë: ajo hyjnore, njerëzore dhe shtazore, që dëshmojnë për një stad të lashtë të ekzistencës, që në ep paraqiten mjaft unike; ato janë në raport veprues dhe kushtëzues reciprok. Si i këtillë Epi i Gilgameshit imponohet si një vepër e pasur idesh, si një sistem i ngritur kuptimor e shprehës, që përkundër faktit që vjen nga një periudhë e lashtë, komunikon intensivisht me botën tonë, me problemet esenciale dhe me dilemat që e cilësojnë njeriun e sotëm në procesin e ekzistimit dhe të veprimit, pra për shumë veçori ajo është vepër aktuale dhe moderne në kuptimin e mirëfilltë të fjalës.¹ Mirëpo vlera e saj qëndron edhe në faktin se

1) Mendimet dhe konstatimet për Epin e Gilgameshit në këtë punim kanë të bëjnë me tekstin e plotësuar nga G. Burkhardt, përkatësisht me tekstin e përkthyer në gjuhën shqipe që po i prezantohet lexuesit e jo me tekstet e tjera me zbrastësi (Shih më gjerësisht: *Dy fjalë për përkthimin*).

shumë ide e mendime, forma të transponimit e të shqiptimit të botës së njeriut, të krijimit të tablove poetike e të përshkrimeve të natyrës etj., u shfrytëzuan dhe u bënë objekt trajtimi në shumë vepra letrare të mëvonshme.¹

2. Botë-realitet specifik

Gjithë ajo që shqiptohet në *Epin e Gilgameshit* dëshmon, siç u theksua, për një botë sa të lashtë, po aq të pasur e specifike. Bota njerëzore shprehet nëpërmjet *Gilgameshit*, mbretit të Urukut, dhe njerëzve që jetojnë me të. Bota e perëndive është jashtëzakonisht e pasur dhe ka funksion të shumëfishtë në ep; nga hyjnitë përcaktohet fati i njerëzve dhe i kafshëve. Bota shtazore, po ashtu, është e pranishme në këtë vepër dhe ndërliidhet mjaft mirë me dy botët e tjera. Në të vërtetë, kufijtë midis këtyre tri botëve shkrihen. *Gilgameshi*, njeri dhe mbret i Urukut, i ka dy të tretat të hyjnive. *Enkiduji* në fillim të ekzistencës së tij (pasi e krijon hyjnesha *Aruru*) rri dhe kullot barin me kafshët e pyllit. Njeriu-akrep (skorpion) ka elemente të kafshës dhe të njeriut. Edhe *Humbaba*, rojë e malit hyjnor, *Cedrit*, paraqitet si

1) Për prezencën e Epit të *Gilgameshit* në letërsinë botërore shih, pos të tjerash, P. Jensen: *Das Gilgamesch-Epos in der Weltliteratur*, Strassburg, 1906; Hugo Gressmann: *Einleitung* në: *Das Gilgamesch-Epos*, Göttingen, 1911, f. 82-232, siç domos *Die Nachwirkung des Epos in der Weltliteratur*, f. 182-190.

kafshë me kokë njeriu. Po kështu, perënditë kanë shumë cilësi të njerëzve. Edhe ata janë të frikshëm dhe të varur. Në rastin e përmytjes të gjithë shpejtojnë në majën hyjnore dhe rrinë ulur si «qentë në bisht». Utnapishtimi, i cili kishte fituar jetën e amshuar, është si njeri i zakonshëm: Tash po të shoh, Utnapishtim; nuk qenke/ as më i madh as më i gjerë se unë,/ shumë m'përngjan, sikurse djali babës; Ishtarja, perëndeshë e dashurisë, ka «dashuruar» luanin, por i shpall dashuri edhe Gilgameshit. Kur Enkiduji ia këput organin e plleshmërisë demit të dërguar nga qielli dhe ia hedh në fytyrë Ishtares, ajo fton vajzat dhe priftëreshat e Urukut dhe bën vaj mbi copën e këputur të demit. Miku i Gilgameshit, Enkiduji, pendohet që ka braktisur kafshët, prandaj i mbushet mendja dhe kthehet në shkretëtirë, edhe pse në qytet kishte kushte shumë të mira për jetesë dhe të gjithë e çmonin dhe e respektonin.

Edhe përshkrimi i shpellës që çon për në kopshtin e hyjnive, vend ku nuk kishte shkelur kurrë këmba e njeriut, si dhe vetë pamja e kopshtit hyjnor, pa dyshim dëshmojnë për një botë shumë specifike e të lashtë. Po kështu rrëfimi për përmytjen dhe sidomos përshkrimi i «jetës» së të vdekurve, «shtëpisë së territ», që transportohet me veçoritë dhe ligjet e veta, pastaj klithjet dhe shqirrjet e Gilgameshit për ta ngjallur Enkidujin etj., gjithashtu e pasurojnë botën e epik dhe i japin një dimension të thellë origjinaliteti.

Veprimet në këtë ep zhvillohen në tri rrafshe hapësinore: në kozmos (perënditë), në tokë (perënditë, njerëzit dhe kafshët) dhe në botën nëntokësore (perën-

ditë dhe të vdekurit). Një hapësirë e këtillë ka bërë të mundur (sikurse në përrallë) zhvillimin e aksioneve e të veprimeve të shumënduarshme, që përmbajnë në vetvete një gjerësi dhe thellësi kuptimi dhe shprehjeje. Njëpërmjet tyre shqiptohet dhe transponohet e gjithë bota e kësaj vepre të lashtë. Në të vërtetë, bota e Epit të Gilgameshit ngrihet mbi bazën e botës së përrallës dhe strukturës së saj apo, të përdorim termin e V. Propit, mbi bazën e morfologjisë së përrallës. Ajo është botë që e krijojnë dhe e dëshirojnë personazhet e veprës. Edhe pse shumë elemente të këtij epi ndryshojnë prej atyre të përrallës, sidomos përfundimi që është tragjik, prapëseprapë strategjia e veprimit dhe e kalimit të pengesave, e realizimit të dëshirës, ka shumë gjëra të përbashkëta. Kështu edhe në këtë ep vetëm shprehja e dëshirës, nxitja për të arritur diçka, përfytyrimi në ëndërr (në ep ëndërra gjashtë herë paralajmëron ose shenjon diçka të rëndësishme për zhvillimin e mëtejshëm të veprimit, të zhvillimit të ngjarjes) mjafton për të ndodhur ashtu siç dëshirohet, për ta arritur, pastaj, qëllimin (me përjashtim të gjetjes së jetës së amshuar) të parashtruar qysh më parë. Pra, pengesat kalohen me atë lehtësi dhe të thuash sipas modelit të përrallës, por edhe sipas modeleve që pastaj bëhen shumë të njohura në epikën e shkruar.

3. Lufta kundër së keqes

Njëra ndër idetë bosht të Epit të Gilgameshit, mbi bazën e së cilës pastaj krijohet një sistem i tërë kupti-

mor, është lufta kundër së keqes. Të këqijat për njerëzit janë të shumta, por e keqja më e madhe, së cilës ata nuk mund t'i shpëtojnë në asnjë mënyrë, është vdekja. Kësaj nuk mund t'i shmanget as mbreti i Urukut, Gilgameshi, i cili dy të tretat i kishte të hyjnive. Të këqijat në ep fillojnë nga vetë njeriu dhe lufta kundër tyre zë fill që në këngën e parë. Mbreti Gilgamesh ushtronte një sundim tiranik, prandaj njerëzit ishin të pakënaqur. Rënkimet e tyre arrijnë deri në qiell, te hyjnitë (sidomos rënkimet e të rinjve të dashuruar). Kërkesa e tyre del e qartë: krijimi nga ana e perëndive e një qenieje që do t'i kundërvihet dhe do të ngadhënjejë mbi Gilgameshin në mënyrë që (pastaj) qyteti të ketë qetësi. Hyjnia, Anuji, pranon kërkesën e tyre dhe urdhëron Arurunë që të krijojë një qenie (Enkidujin), e cila do t'i kundërvihet mbretit të Urukut. Mirëpo Gilgameshi ishte qenie shumë e fuqishme, prandaj ngadhënjen mbi qenien e krijuar nga hyjnitë, ngadhënjim ky që shkakton dhe miqësinë¹ e vërtetë midis tij dhe Enkidujit.

Pas aktit të lidhjes së miqësisë, dy trimat bashkarisht ndërmarrin aksione të rëndësishme, të cilat jo vetëm do t'i bëjnë të njohur ndër banorët e Urukut dhe më gjerë, por, sikur thuhet nga vetë Gilgameshi: «Eja, o mik, n' Cedrin hyjnor të shkojmë,/ së bashku t'luftojm' kundër Humbabës,/ t'hyjnive e t'njerëzve armikun ta mbysim!» Kjo ndërmarrje është e lidhur ngushtë me mëkatin që ka bërë Humbaba ndaj Shamashit,

---

1) Për motivin e miqësisë shih më gjerësisht në: «Das Gilgamesch-Epos», Göttingen, 1911, f. 92-101.

hyji i diellit, por edhe për shkak se ai i pengon, i shqetëson dhe u kall tmerrin gjithë njerëzve që i afrohen Cedrit hyjnor. Qëllimi i ndërmarrjes së Gilgameshit dhe Enkidujit del në shesh në mënyrë mjaft të fuqishme nga fjalimi i Gilgameshit në sallë (bashkë me Enkidujin), i cili u flet fisnikëve të qytetit: Na ftoi Shamashi n'luftë kundër Humbabës,/ n'mes jush e n'mes gjith' popujsh t'ketë paqe! Esenca e këtij veprimi del edhe nga fakti se dy trimat, pasi kryejnë veprimin, çmohen dhe bekohen nga malësorët: Prej djajsh t'çliruar malsorët na bekuan. Natyrisht për të ngadhënjyer mbi rojën e Humbabës, mbi Humbabën vetë, mbi demin e dërguar nga qielli etj., Gilgameshi dhe Enkiduji kanë ndihmën e perëndive, sidomos të Shamashit, hyjit të diellit, dhe Ninibit, hyjit të luftës. Mirëpo, duhet theksuar se të gjitha këto fitore lidhen me faktin se ata bashkojnë forcat për të arritur një qëllim të përbashkët — të ngadhënjëjnë kundër së keqes.

4. Tmerri i vdekjes

Përpjekja për t'i shpëtuar vdekjes, përkatësisht për ta gjetur jetën e amshuar dhe rininë, siç u theksua edhe më parë, përbën esencën kuptimore të këtij epi. Gilgameshi, i cili, siç pohon Hugo Gresman, mishëron në vetvete bukurinë (Schönheit), mençurinë (Klugheit) dhe trimërinë (Kühnheit)¹, një herë nuk ki-

1) Po aty, f. 119

shte menduar aq shtruar për vdekjen sa kur miku i tij, Enkiduji, përkundër britmave dhe grishjeve që i bën ai plot gjashtë ditë, nuk zgjohet. Ndoshta, duke bërë jetën e mbretit, të cilit të gjithë njerëzit i shërbenin dhe papërgjithësi i nënshtroheshin urdhrave të tij, nuk ishte thelluar mjaftueshëm në kuptimësinë e jetës së njeriut, përkatësisht në mundësinë e kufizuar të veprimit të tij e sidomos në domosdonë e vdekjes. Kjo mund të lidhet edhe me faktin se ai dy të tretat i kishte të hyjnive dhe mendonte se ishte i pavdekshëm. Dhe vetëm vdekja e Enkidujit (në këngën e tetë) për herë të parë i jep të kuptojë se vdekja është e pamëshirshme ndaj çdo qenieje, pa marrë parasysh forcën. Ky vetëdijesim për vdekjen nxit një tmerr të papërshtueshëm dhe prej këtij momenti vdekja i bëhet një obsesion, që përherë merr dimensione të reja dhe bëhet më shkatërruese.

Në të vërtetë, vdekja në *Epin e Gilgameshit* është prezente që në këngën e tretë dhe e përshkon këtë vepër fund e krye. Nëpërmjet ëndrrës Enkidujit i përfytyrohet «shtëpia e territ», vendbanimi i *Irkallës* dhe (në ëndërr) dëgjon zërin që i flet:

Shko rrugës poshtë, e cila kthim nuk ka,
s'të çon n'të majtë, as s'të çon n'të djathtë!
Hyr në shtëpi, ku dritë s'u duhet njerëzve;
ushqim e kanë pluhurin e shujtë tokën,
me flatra puplash veshur dhe përngjasin
në lakuriqë edhe kukuvajka,
s'e shohin dritën e në terr gjallojnë.

Në fund të këngës së katërt, kur Enkiduji (pasi ngadhënjën mbi rojën e Humbabës, veshur me gunë magjike e me forcë të jashtëzakonshme) shpreh dëshirën të kthehet prapa, sepse lufta kishte qenë e vështirë dhe ai ndiente shtangim në gjymtyrë, Gilgameshi i drejtohet: Harroje vdekjen, tmerrin s'do ta ndiesh!. Në këngën e gjashtë Ishtarja, perëndeshë e dashurisë, i kanoset babait, Anujit, hyjit të qiellit, me botën e të vdekurve. Në të vërtetë ajo kërkon prej tij (si kusht) që nga qielli të dërgojë një qenie shumë të fuqishme, e cila do të luftojë dhe do ta mbysë Gilgameshin dhe në këtë mënyrë do të hakmerret për syerjet dhe për përbuzjen që ai i kishte bërë asaj. Nëse Anuji, zoti i qiellit, nuk do t'ia plotësonte këtë kërkesë, pasojat do të ishin shumë të mëdha; në botën e të gjallëve do të ktheheshin të vdekurit dhe:

Por, nëse lutjen time s'e dëgjon,
 e s'e krijon ti demin e çuditshëm,
 aherë do t'i çel dyert e ferrit
 që t'gjithë djajtë e tokës këtu t'vijjnë,
 dhe t'vdekurit që moti kanë shkuar,
 këtu, të gjithë, prapë, do t'kthehen —
 më shumë do t'ketë t'vdekur sesa t'gjallë!

Mirëpo, prej çastit kur vdes Enkiduji, ankthi dhe tmerrri ndaj vdekjes marrin përmasa më të mëdha e më të theksuara, bëhen pjesë e çdo mendimi dhe veprimi. Këtë Gilgameshi e thotë vetë sapo takohet me gjahtarin: Shpirtin nga dhembja e kam të copëtuar/ sepse prej vdekjes frika e madhe m'zuri. Frika ndaj vdekjes

e përcjell kudo, edhe kur arrin te Utnapishtimi (stërgjyshi i tij), i cili kishte fituar jetën e amshuar¹ duke i shpëtuar përmbytjes; fle pak, sepse ka frikë prej vdekjes. Në të vërtetë ai i frikësohet gjumit, sepse në të e sheh vdekjen: thujse vdekja n'gjumin tim pushon. Kjo del në mënyrë të fuqishme kur ai nuk arrin ta plotësojë kushtin e Utnapishtimit: të mos flejë gjashtë ditë e gjashtë net. As bukët e zgjimit (Wachbrot) ose bukët e jetës² nuk e ndihmojnë për t'iu shmangur gjumit (si shenjë e vdekjes). Fshehtësia, që Utnapishtimi i zbulon Gilgameshit, vetëm për një kohë e bën të shpresojë se do ta gjejë pavdekësinë dhe jetën rinore. Pas ngrënies së barit nga ana e gjarprit, Gilgameshi bëhet i vetëdijshëm se së shpejti edhe ai duhet të vdesë, prandaj s'i mbetet tjetër pos të takohet me shpirtin (hijen) e Enkidujit dhe të mësojë për jetën e të vdekurve, për ligjin që mbretëron nën tokë, që shprehet në këngën e fundit të epit. Përshkrimi i botës së të vdekurve dhe shqiptimi i gjithë asaj që ai vëren dhe dëgjon prej hijes së mikut të tij të dikurshëm, Enkidujit, shprehin shkallën më të lartë të tmerrit të vdekjes. Në botën nëntokësore, në «shtëpinë e tmerrit» mbretëron një ligj tejet i ashpër. Të vdekurit, pra gjithë ata që kanë kaluar nëpër rrugën e pakthim,

1) Utnapishtimi me të drejtë konsiderohet si Noja i Babilonit (Shih: Erica Reiner: *Mezopotamska književnost*, në: *Povijest svjetske književnosti*, 1, Mladost 1982, f. 43.)

2) Kuptimi i bukëve të zgjimit nuk është i përcaktuar; theksohet se ato janë variant i bukëve të jetës, të kundërta me bukët e gjumit apo me mollën e gjumit; shih. H. Gressmann: *Einleitung* në *vep.* e cit. f. 141.

jetojnë në errësirë të plotë; pluhurin e kanë ushqim e baltën gjellë, janë të veshur me pendla si zogj të territ; bëjnë vaje të trishtueshme etj. Pas takimit me hijen e Enkidujit (kjo bëhet me ndihmën e Easë, hyji i thellësive, i cili e lut Nergalin, hyji i botës nëntokësore, që të hapë një zgavër në tokë për të dalë lart hija e Enkidujit), Gilgameshi bindet për tmerrin e botës së të vdekurve. Fjalët e hijes së Enkidujit janë thellësisht kuptimore dhe bindëse.

Në qoftë se ta kumtoj ligjin e tokës,
të cilin e kam parë un' këtu,
ti do të plandosesh edhe do të vajtosh.

. . . . .

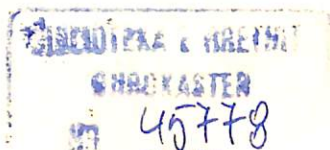
Vështroje mikun, që ti e pranove,
për t'cilin zemra jote u gëzua,
e hanë krimbat si t'ish teshë e vjetër!

Kjo e bind përfundimisht për domosdonë e vdekjes, për fatin tragjik të njeriut dhe të atij vetë. Pas kësaj i shuhen të gjitha shpresat se ekziston ndonjë rrugëdalje; frika dhe shqetësimi arrijnë kulmin dhe shpejt pason fundi tragjik: sapo kthehet në Uruk, në qytetin ku ishte mbret dhe ku fjala e tij ishte ligj për njerëzit, vdes (pasi e merr gjumi) në sallën e ndritshme të pallatit të tij.

5. «Ç'prej se u lindën ditët, s'ka gjë t'amshuar»

Brenda sistemit kuptimor të Epit të Gilgameshit shprehen e realizohen edhe ide të tjera, që jo vetëm bëhen objekt trajtimi edhe në veprat e mëvonshme, por kanë rëndësi të madhe edhe për vetë tërësinë e krijimit.

Njëra prej ideve që e përshkon epin fund e krye është transformimi, ndryshueshmëria e qenies. Teorinë e shndërrimit, të transformimit të materies prej një forme (materieje) në tjetrën poeti e ka shprehur bukur me vargun kuptimplotë: Ç'prej se u lindën ditët, s'ka gjë t'amshuar. Këtë koncept e ndeshim të materializuar thellësisht në tërë atë që ndodh në këtë vepër, sidomos gjatë shprehjes së veprimit të personazheve e të sakrificave, pësimeve të tyre. Gilgameshi mbret hidhet në luftë kundër armikut të njerëzve dhe të perëndive, kundër së keqes; Enkiduji, në fillim kafshë shkretëti-re (pantere stepe), u kthehet njerëzve dhe bashkë me Gilgameshin kryen vepra heroike, duke ngadhënjyer mbi rojën e Humbabës, mbi Humbabën vetë dhe mbi demin e mrekullueshëm dërguar nga qielli. Pas vdekjes, sikur del nga vargjet, ai shndërrohet në baltë, ku e hanë krimbat; Utnapishtimi njeri i shpëton përmbytjes dhe fiton (me ndihmën e perëndive) jetën e amshueshme, ndërsa Ur-Shanabi lundërtar, i cili po ashtu i kishte shpëtuar përmbytjes (duke drejtuar barkën), kthehet midis njerëzve (në Uruk) dhe vazhdon të jetë si njeri i zakonshëm për të pritur vdekjen. Nga

esenca e qëndrimit të këtillë të poetit del se ekziston një rregull, të cilit gjërat i «nënshtrohen» dhe çdo transformim, shndërrim nënkupton një lindje të re, krijimin e një materieje të re. Kjo del në mënyrë gjegjoriale në vargjet ku shprehet raporti midis lindjes dhe vdekjes, përkatësisht çastit të lindjes dhe të vdekjes. Çka i bashkon dhe çka i largon këto dy fenomene të rëndësishme për njeriun? A ekziston ndryshimi midis tyre?

A nuk përngjajnë vallë njëri n'tjetrin
fëmija i porsalindur dhe vdekja?
Me njolla t'vdekjes njëjtë a s'janë t'shënuar?

Duke e parë jetën e njeriut në këtë kontekst, pra si fenomen që kohësisht është i caktuar, në ep sugjerohet domosdoja e shfrytëzimit, e përjetimit të saj në mënyrë sa më të plotë. Hyjnesha Siduri Sabituja, që ruan kopshtin hyjnor, sapo dëgjon rrëfimin e Gilgameshit për sakrificat që kishte bërë për të fituar pavdekësinë, e bën me dije për kotësinë e këtij veprimi. Ajo i përkuajt se ai, megjithatë, është i vdekshëm, prandaj duhet ta shfrytëzojë jetën, sepse ajo nuk është dhënë për gjatmonë.

Pra, Gilgamesh, ti mirë ha e pi
dhe sa më shumë mbushe barkun tënd;
bëj qejf pa ndalur, ditën edhe natën,
secilën ditë kremtoje nga një kremte —
natën e ditën n'vallëzim kënaqu,
n'zërin e harpës, n'tingujt e fyellit.

Rrobat e pastra vishi, Gilgamesh,
 mirë pastroje e lyeje kokën tënde,
 dhe trupin laje vetëm n'ujë të freskët.
 Soditi fëmijët n'gaz e dora-dorës
 në gjokse t'grave ti hareshëm prehu!

I frikësuar nga vdekja dhe me shpresë se do ta gjejë jetën e amshuar, Gilgameshit nuk i bëjnë përshtypje fjalët e Sabitusë. Përkundër, ai ka mendim tjetër për jetën e njeriut. Edhe pse ishte mbret i Urukut dhe kishte mundësi të mëdha veprimi, ai nuk ishte i kënaqur me jetën; ajo i kishte ofruar shumë pak, prandaj e kërkon amshimin; e lakmon jetën e perëndive, të cilat përcaktojnë fatin e njeriut dhe bëjnë jetë të pabrenga, nuk mendojnë për vdekjen dhe kanë përherë forcën e rinisë. Rrëfimi i Gilgameshit për përjetimet, për sakrificat që kishte bërë për të arritur deri te Utnapishtimi i largët, për të fituar edhe ai jetën e amshuar, është plot ndjesi dhe përshkohet nga një dhembje e thellë, deri në mohimin e vetë jetës:

T'arrij mendova te Utnapishtimi,
 ta shoh fatlumin që e gjeti jetën,
 prandaj u nisa, n'për shum' vise shkova,
 shtegtova male që nuk kapërcehen,
 lumenj trupova dhe dete kalova,
 me jetë t'mirë aspak nuk jam kënaqur,
 deri në fyt i zhytur jam n'mjerim.
 Ushqim të vetëm dhembjen unë e pata.

Përkundër këtij qëndrimi ndaj jetës së caktuar,

sapo Utnapishtimi i tregon fshehtësinë* — barin magjik — që siguron jetën e amshuar dhe fuqinë rinore, gëzimi i tij është i pafund. Jo vetëm nga fakti se më në fund po i plotësohej atij dëshira, por pse bimën që siguronte amshimin do ta hanin shumë trima e qytetarë të Urukut. Kjo e bën Gilgameshin të harrojë të gjitha mundimet, vuajtjet e pësimet. Fiktiviteti i këti-llë — ky iluzion — nuk zgjat shumë. Bimën (barin) e ha gjarpri dhe realiteti vazhdon rrjedhën e vet — vdekja bëhet më prezente dhe ngadhënjen mbi jetën. Fundi tragjik për Gilgameshin është i paevitueshëm.

6. Funkzioni i veprimit dhe tërësia e tablove poetike

Mënyra e rrëfimit si dhe funksioni i veprimit në ep, pastaj krijimi i tablove, i imazheve poetike, tipizimi e situatave, i detajeve, transponimi i botës së brendshme të personazheve etj., e bëjnë këtë vepër origjinale dhe artistikisht të vlefshme. Epi i Gilgameshit, sikurse edhe epet e tjera të kësaj periudhe të letërsisë së Mesopotamisë,¹ është një rrëfim për trimat² apo

1) Brenda traditës letrare të Mesopotamisë, pos Epi të Gilgameshit, janë të njohur edhe: «Epi mbi krijimin e botës», i përbërë prej shtatë pllakash (këngësh), «Udhëtimi i Ishtares në botën nëntokësore», «Epi mbi hyjneshën Agushaj», «Epi mbi Adapin», «Mbi trimin Etan», ai kushtuar Nergalit dhe Ereshkigalës, «Epi mbi Lugalbandin» etj.

2) Erica Reiner, *Pun. i cit.*, f. 37.

«Një epos i udhëtimit sipas modelit të Odisesë».¹ Në të rrëfëhet për Gilgameshin, një herë mbret i Urukut e pastaj trim e luftëtar, i cili bashkë me Enkidujin ndërmer aksione të ndryshme për t'i mposhtur armiqtë e njerëzve dhe të hyjnive.

Epin nuk e cilëson rrëfimi i njëtrajtshëm, njëdrejtimor. Shpesh, duke filluar nga kënga e parë, janë inkadruar episode të ndryshme (retardime) si, fjala vjen, përshkrimi i ëndrrave, përsiatjet e ndryshme në formë monologu, pastaj rrëfimi për vendimin e zotave që ta shkaktojnë përmbytjen e madhe dhe mënyra se si Utnapishtimi i kishte shpëtuar asaj dhe kishte fituar jetën e amshuar, dialogu me derën e shkorretit etj., që i japin rrëfimit një dimension të veçantë duke e bërë të ngrohtë e tërheqës.

Veprimi në veper është unik dhe ka funksione të shumëfishtë. Ai realizohet brenda një hapësire e kohe, një bote specifike, prandaj edhe është i tillë, specifik. Në të vertetë, veprimi në ep konstituohet dhe mënyra e realizimit të qëllimit bëhet sipas modelit të përrallës apo të veprave epike që u krijuan më vonë dhe u bënë aq të popullarizuara dhe të preferuara si, fjala vjen, «Iliada», «Odiseja», «Eneida», më vonë «Kënga e Rolandit», e veprat e ngjashme. Personazhet parandiejnë fundin e asaj që ndërmarrin. Kjo bëhet në të shumtën e rasteve nëpërmjet ëndrrës, që në epikë² është element

1) Wundt: *Völkerpsychologie*, II, 3, f. 525, cit. sipas *Das Gilgamesch-Epos*, Göttingen 1911, f. 154

2) H. Gressmann: *Pun. i cit.*, f. 115.

i njohur, ose nëpërmjet dëshirës së personazhit apo të hyjnive. Kështu, fjala vjen, Ishtarja shfaq dëshirën (për t'iu hakmarrë Gilgameshit) që Anuji të dërgojë nga qielli një dem të çuditshëm dhe dëshira e saj plotësohet, mënyrë kjo që e ndeshim shpesh në përralla.¹ Për Gilgameshin sikur nuk ka gjë të pakapërcyeshme (pos gjetjes së jetës së amshuar) dhe të perealizueshme. Ai kalon shpellën që çon te porta e diellit (që e ruanin njerëzit-akrepë), kalon detin e gjerë dhe ujin e vdekjes, pastaj takohet me hijen e Enkidujit të vdekur etj.

Rrëfimi i tërësishëm i ngjarjes, përkatësisht i situatave, mënyra e veprimit, e realizimit të qëllimit, përshkrimet e ndryshme dhe detajet që shprehin gjendje të veçantë të botës së personazheve e të sakrificave të tyre etj. janë dhënë në formë kontrastive,² me ç'rast efekti poetik është bërë më i madh dhe kuptimësia shumë më unike dhe më e pasur.

Në shtatë këngët (pllakat) e para, që përfaqësojnë kapitullin gjysmën e Epit të Gilgameshit, transponohet një botë që na kujton për shumëçka atë kalorësiake. Gilgameshi dhe Enkiduji ndërmarrin aksione për t'i bërë emrat e tyre të famshëm (të kujtojmë këtu këngët tona kreshnike dhe çiftin e njohur për trimëri e sakrificë, Mujin dhe Halilin). Gilgameshi i përkuqton Enkidujit (mbasi ngadhënjën mbi të) se ata nuk duhej të rrinin në tempullin e Ishtares për të lindur (bërë) fëmijë,

1) Për botën poetike të përrallës dhe për funksionin e personazhit në këtë krijim shih, pos të tjerash, edhe *Hyrje në poetikën e përrallës* në: A. Berisha: *Çështje të letërsisë gojore*, Rilindja, Prishtinë, 1982, f. 41-101.

2) Gressmann: *Einleitung...* në vep. e cit. f. 176.

por N'përleshje t'nisemi, trimëri të bëjmë, sepse, për ndërmarrjet e tyre, emrave tanë u thurin lavdi n'tokë. Trimi duhet të dëshmohet në logun e betejës, duhet të bëhet i famshëm me trimëri, në përleshje me trima, sikurse ishte, fjala vjen, Humbaba, rojë në malin hyjnor etj. Largimi i Enkidujit (për një çast ai mëdyshet dhe nisët në shkretëtirë t'u kthehet kafshëve) e zvogëlon mundësinë e veprimit të Gilgameshit, prandaj pyetja që i bën vetes nuk është e rastit: ç'i duheshin shpata ngjeshur në brez dhe teshat e reja? Forcën dhe triumfin mbreti i Urukut e shihte në bashkimin e forcës, në ndërmarrje të përbashkëta kundër armiqve shumë të fortë si Humbaba apo demi i dërguar nga qielli, çka edhe realizohet në veprimin e mëtejshëm. Në të vërtetë, Gilgameshi dhe Enkiduji në aksionet e tyre përngjajnë si dy kalorës, të cilët krahas dëshmimit të forcës, synojnë të bëhen të famshëm duke ngadhënjyer kundër të tjerëve, që në këtë lloj krijimi është gjë e zakonshme. Në pjesën prej çastit kur vdes Enkiduji (kënga e tetë) e deri në fund të epit, rrjedha e ngjarjes ndryshon. Edhe më tutje aksioni (veprimi) është elementi kryesor i gjithë asaj që ndodh, por prej kësaj kënge ai merr karakter tjetër. Sakrifika — synimi për të gjetur jetën e amshuar — bëhet element dominues. Forcën dhe guximin e Gilgameshit trim e luftëtar (sidomos në ndërmarrjet me Enkidujin) e zëvendëson frika ndaj vdekjes, përkatësisht dëshira për të gjetur pavdekësinë dhe forcën e përhershme rinore. Aksionet e tij ndryshojnë esencialisht; ato janë të varura e të kushtëzuara prej të tjerëve (perëndive dhe qenieve mitike, që janë në shërbim të tyre); Gilgameshi i vet-

muar më tepër luan rolin e një mëshiruesi, kërkon ndihmën e të tjerëve dhe qëndron larg misionit të një trimi që dikur ia thoshte të vërtetën në sy edhe Ishtarës, hyjneshë e dashurisë dhe bijë e Anujit, hyjni e qiellit, vërsulej me aq ngulm kundër Humbabës, demit të qiellit etj.

Edhe pse Enkiduji në ep krijohet (nga perënditë) për t'iu kundërvënë Gilgameshit, ai është (historikisht) më i lashtë se Gilgameshi. Pas krijimit e shohim të rrijë e të kullosë barin me kafshë, por më vonë u kthehet njerëzve. Akti i krijimit të tij si qenie është pa dyshim ndër të parët që në një vepër të shkruar ëshhtë përjetësuar artistikisht. Atë e krijon hyjnesha e formimit të përkryer:

Si e dëgjoji lutjen Aruruja,
mendja e saj një qenie e krijoi
sikur e desh Anuji, hyu i qiellit.
Duart e veta zuri e m'i lau
e më gatoi baltën dhe e njomi
e me pështymën e hyjnisë amtare
se ç'e formoi trimin, Enkidujin;
dhe jetë i dha me frymën dhe me gjakun
e Ninibujit trim, hyjni e luftës.

Qëllimi i krijuesit të këtij epi nuk ishte vetëm të rrëfejë një ngjarje të lashtë dhe mjaft interesante, por para së gjithash të krijojë vepër artistike që bën përshtypje sa më të thellë, që bën ndikim sa më të fortë artistik. Brenda rrëfimit të ngjarjes: ndërmarrjeve të Gilgameshit dhe Enkidujit kundër kundërshta-

rëve të ndryshëm nga qielli e toka, momentit kur hyjnesha, me forcën e bukurisë së saj prej gruaje, e harlis Enkidujin, rrëfimi për përmbytjen e madhe, veçimi i disa momenteve që i përfytyrohen Enkidujit në ëndërr, transponimi i botës së «shtëpisë së territ» etj., janë krijuar tablo madhështore, skena e përshkrime që i cilësojnë vetëm veprat me vlera të pamohueshme letrare artistike.

Për të shprehur përbuzjen e Gilgameshit ndaj dashurisë që i shpall Ishtarja, hyjneshtë e dashurisë, krijuesi i këtij epi ka përdorur një sistem të tërë metaforash dhe krahasimesh, që shpalojnë një botë jo të zakonshme të hyjneshtës, të cilën Gilgameshi e «zë» në djallëzinë e saj dhe ia thotë gjithë të vërtetën në sy:

Përpjekja jote është shumë e ngrohtë,
 kurse të akullt zemrën ti e ke
 porsi veriu që hyn nga dera e fshehtë,
 porsi shtëpia e ndritshme që i mbyl' t'fortit
 edhe elefanti shalën që e vërvit,
 porsi rrëshira që e djeg pishtarin,
 si flluskë uji që pëlçet n'të prekur,
 si guri gëlqeror që s'i mban muret,
 sikur këpuca që e vret të zotin!

Një rëndësi të veçantë në ep kanë përshkrimet. Ato janë të shumta dhe lidhen drejtpërdrejt me transponimin e botës poetike, me sistemin kuptimor dhe shprehës të veprës. Janë përdorur në raste dhe në forma të ndryshme. Veçohen sidomos përshkrimi i udhëtimit të Gilgameshit dhe Enkidujit në malin e

Cedrit dhe lufta e tyre kundër rojës së Humbabës dhe Humbabës, pastaj lufta kundër demit dërguar nga qielli, udhëtimi i Gilgameshit nëpër grykën që shpie te porta e diellit (ku terri verbonte, dritë s'kishte askund, nuk shihej gjë, as para e as prapa), lundrimi nëpër det dhe kalimi i ujit të vdekjes, përshkrimi i përmbytjes, i kopshtit hyjnor etj.

Për të parë strukturën e përshkrimit në këtë ep, forcën e shprehjes dhe mundësinë e ndikimit estetik, po sjellim tre shembuj.

I pari (nga kënga e pestë) lidhet me përshkrimin e ëndrrës së Enkidujit para se të ndeshen (ai dhe Gilgameshi) me Humbabën, me ç'rast është dhënë një tablo e jashtëzakonshme e natyrës — gjëmimi i qiellit, lëvizja e reve, trandja e tokës, por edhe «reshja» e vdekjes:

Gjëmonte qielli, toka e tërë trandej,
të zezat re t'stuhisë po afroheshin,
shumë të errta mblidheshin në grumbuj;
ndriçonte vetëtima, rrufeja shkreppte,
përherë shkonin retë duke u zgjeruar,
si t'ishte duke reshur binte vdekja.

Përshkrimi i dytë (kënga e njëmbëdhjetë) ka të bëjë me bukurinë e malit të Cedrit, ku rrinin perënditë, ku bënte rojë Humbaba dhe ku ishte tempulli i hyjneshës Irninë. Sapo afrohen pranë malit hyjnor, para shikimit të Gilgameshit dhe Enkidujit del një pamje madhështore, që ata s'e kishin parë asnjëherë; trun-gjet e larta të cedrave thujse e preknin qiellin, ndërsa:

Rrugët e shtigjet mirë janë shtruar,
 dhiaret bukur janë t'rregulluara....
 Pranë cedrat n'gufill t'mrekullueshëm.
 Në hije t'drunjve prehje gjejn' udhtarët,
 cedrishta u ofron plot ngazëllim.
 Nën të zvarrisen shkurre plot me gjemba,
 kaçuba t'errta n'myshqe rrijnë bleruar;
 bimë gjarpëruese e lule të erandshme
 nën cedra fshihen, n'shkurre shumë të shpeshta.

*Shembulli i tretë shpreh momentin kur zë fill për-
 mbytyja, kur sunduesit e errësirës lëshojnë të bjerë
 shiu i tmerrshëm, pra kur keqësohet moti dhe çdo
 gjëje i afrohet fundi. Vetëm Utnapishtimi, i cili më-
 son për mënyrën e shpëtimit nga rrëfimi i shtëpisë së
 kallamit, që ia kishte treguar Ea, hyjnia e thellësive,
 hipën në barkë dhe, edhe pse shpëton, sheh një tmerr
 të papërshkruar; përjeton shqetësimin e jashtëzakon-
 shëm të motit të lig të qiellit dhe një shi që zgjat
 gjashtë ditë pa ndalur; përjeton tërbimin e papër-
 shkruar të shpirtrave të këqij, frikën e vetë perëndive
 dhe një gjendje skëterre, ku vëllai vëllanë nuk mund
 ta njihje, pas së cilës edhe vetë Ishtarja do të çuditet
 dhe do të klithë si gruaja në lindjen e vështirë:*

Porsa agoi mëngjesi, retë e zeza
 u ngritën lart në qiell si t'ishin korba.
 Shpirtrat e këqij të gjithë tërboheshin,
 e krejt shkëlqimi shndërrohej n'errësirë;
 fërshëllente jugu, ujërat ushtonin,
 dhe mbi të gjithë njerëzit lëshoheshin.

Vëllau me vëllanë nuk mund të njihej
dhe perënditë u tutën nga përmbytja,
të frikësuar n'mal t'Anujit hipën,
si gentë ulur n'bisht ndër veti shtyheshin.

Dhe pas kësaj stuhie dhe rrëmuje të tmerrshme, «toka e kohës së mirë», sikur do të thotë Ishtarja, «tashti shndërruar është krejt në baltë». Mirëpo jo vetëm toka. Edhe njerëzit ishin shndërruar në baltë. Kishte shpëtuar vetëm Utnapishtimi.

Kur vështrohet bota poetike e Epit të Gilgameshit, duhet theksuar gjithsesi fakti se struktura dhe sistemi shprehës i kësaj vepre janë ngritur mbi stilin e krijimtarisë letrare gojore, sidomos të epikës gojore. Më parë theksuam çështjen e mënyrës së organizimit të aksioneve, të kalimit të pengesave, funksionin e ëndrrës për paralajmërimin e asaj që do të ndodhë, që i ndeshim aq shpesh në përrallë dhe në epikën gojore. Mirëpo kësaj i duhet shtuar edhe fenomeni i formulësimeve, përsëritjet që ndodhin në këtë ep, pastaj kategoria e kohës dhe e hapësirës, që po ashtu janë ngritur mbi bazën e modelit të krijimit letrar gojor. Sidomos në ep, formulësimet kanë një funksion të veçantë. Ato përdoren me rastin e tipizimit të veprimit të personazheve, të detajeve, të përshkrimit të dyluftimit, përshkrimit të natyrës etj., që janë cilësi të stilit të krijimtarisë letrare gojore, e cila krijohet për t'u bartur dhe transmetuar gojarisht. Po veçojmë sidomos formulësimin kryesor, që përsëritet pesë herë e që shpreh gjendjen shpirtërore dhe pamjen fizike të Gilgameshit pas vdekjes së bashkëluftëtarit dhe mikut të

ngushtë, Enkidujit, përkatësisht tmerrin që e kishte kapluar për vdekjen dhe për fatin e tij prej njeriu. Frika se edhe ai duhej të binte në fashë të përjetshme dhe të bëhej baltë toke, sikurse Enkiduji, e bën të vihët në aksion për të gjetur jetën e amshuar; të bëhet udhëtar i rrugëve të pafund, me rënkim në zemër dhe me shpirt të pikëlluar. Këtë shqetësim të tij e vërejnë, sapo takohen me të, gjahtari (që ruante kafshët te luçu dhe i cili shkon dhe e merr gruan e hyjnueshme në Uruk), njeriu-akrep (rojë e shpellës që shpinte te porta e diellit), Siduri Sabituja (rojë e kopshtit të hyjnive), lundërtar Ur-Shanabi dhe vetë Utnapishtimi, të cilët thujse e pyesin në të njëjtën mënyrë pse dukej aq i lodhur dhe i dërrmuar dhe pse shpejtonte pa ndalur nëpër fushë. Në të gjitha rastet e zëna ngojë, Gilgameshi përgjigjet thujse në të njëjtën mënyrë, natyrisht me ato ndryshime që bëhen zakonisht kur aplikohen formulësimet. Pra, rrëfimi i tij për mikun dhe për fatin e tij tragjik ka atë strukturë tekstore që kanë pyetjet e parashtruara prej atyre me të cilët takohet. Ja si i përgjigjet Gilgameshi lundërtar Ur-Shanabit, i cili (pastaj) e qet matanë detit të gjerë dhe ujët të vdekjes (kënga e dhjetë):

Si t'mos i kem unë faqet kaq të zbehura
 e t'rrudhur ballin në zymti të madhe?
 Kaq i helmuar n'shpirt si të mos jem
 si edhe shtatin të bërë dyfish?
 Si të mos m'ndryhet dhembja n'zemrën time
 e t'mos përngjaj n'shtegtar rrugësh t'pafund?
 Stuhia e dielli si të mos më pjekin?

Si t'mos ma regjë fytyrën vapa e mesditës?
 Si t'mos ngarend kaq fort nga larg n'për fushë?
 Vëllaun tim, që ishte panter i stepës,
 që bëri ç'mundi n'Cedër të arrijmë,
 ta zëmë e mbysim demin e çuditshëm
 e s'bashku të ngadhënjejmë mbi Humbabën,
 që i patrembur n'mal të Cedrit rrinte,
 në pritë luanët grykave tu'i mbytë,
 me t'cilin ndava të mirën e të keqen,
 mik Enkidujin, që pa masë e desha —
 atë e gjeti fati i njeriut!

Lidhur me stilin gojor në ep, po përmendim këtu edhe vajin e Gilgameshit (në këngën e tetë) mbi trupin e vdekur të mikut, Enkidujit, që është ndër vajtimet e para në një vepër letrare të shkruar, tashmë i njohur si antologjik. Gilgameshi e vajton mikun gjashtë ditë dhe gjashtë net, për ta varrosur ditën e shtatë. Gjatë gjithë kohës thërret vaj, shqirret mbi trupin e Enkidujit si luan, uluron si luanesha e goditur shtizash, shkul flokët, shqyen teshat dhe i hedh e vishet me petkun e zisë. Vajtimi ka një strukturë tipike të vajtimeve të krijimtarisë letrare gojore.

* * *

Epi kushtuar mbretit të Urukut ka këtë përfundim: Gilgameshin e gjen fati tragjik i njeriut — vdes. Mirëpo nuk vdes madhështia e veprimt dhe e sakrificave të tij. Kjo është njëra ndër kuptimësitë më të

rëndësishme të këtij epi të lashtë. Natyrisht kësaj i duhet shtuar edhe fakti që vepra letrare (artistike) e krijuar mbi bazën e fantazisë, siç thekson me të drejtë Georg Burkharti në pashënien e përkthimit të tij (të plotësuar) në gjuhën gjermane, bën çlirimin nga vuajtja.¹ Ai që e lexon dhe thellohet në botën poetike dhe kuptimore të kësaj vepre, pa dyshim do ta ndiejë dhe do ta përjetojë këtë.

Götingen, qershor 1984

ANTON BERISHA

---

1) Georg E. Burckhardt: *Nachwort*, në *Gilgamesch, Eine Erzählung aus dem alten Orient*. Zu einem Ganzen gestaltet von G. E. Burckhardt, Im Insel-Verlag zu Leipzig (pa datë botimi), f. 64

Dy fjalë për përkthimin

Çështja e parë që u shtrua para se t'i hynim përkthimit të Epit të Gilgameshit ishte: cilin version të përkthenim? Kishim në dispozicion katër botime në gjuhën gjermane: P. Jensen: **Das Gilgamesch-Epos**, Strassburg, 1906; **Das Gilgamesch-Epos**, Neu übersetzt von Arthur Ungnad und gemeinverständlich erklärt von Hugo Gressman, Göttingen, 1911; **Das Gilgamesch-Epos**, übersetzt und mit Anmerkungen versehen von Albert Schott, neu herausgegeben von Wolfram von Soden, Stuttgart, 1982 dhe **Gilgamesch, Eine Erzählung aus dem alten Orient**. Zu einem Ganzen gestaltet von Georg E. Burckhardt, Leipzig (pa datë botimi). Dy botimet e para janë të karakterit shkencor dhe, pos tekstit me zbrazëtira përkatëse, sjellin shumë shënime e të dhëna për epin, për personazhet, për qeniet mitike; jepen sugjerime për mundësinë e rikonstruimit të ngjarjes duke pasur parasysh tërësinë e epit, pastaj legjendat, gojëdhënat, mitet sumero-babilonase etj. Botimi i tretë është një version në gjuhën akade, herë-herë i plotësuar me tekstin në gjuhën sumere, po ashtu me zbrazëti. Pra, asnjëri prej këtyre botimeve nuk ofron një unitet kuptimor, formësor dhe shprehës-artistik të epit, prandaj lexuesi nuk arrin të depërtojë në botën poetike të epit dhe nuk pëson ndikimin për-

katës estetik që zakonisht ngjet pas leximit të veprës letrare.

Botimi i Lajpcigut, i plotësuar nga Burkharti, ofron atë që u mungon botimeve të përmendura. Në të vërtetë, pas studimit të gjithanshëm e të vëmendshëm të tekstit që është i lexueshëm në pllakat e Epit të Gilgmeshit dhe literaturës mbi të, si edhe i ndihmuar nga fantazia e tij krijuese, Burkharti arriti t'i plotësojë zbrazëtitë e pllakave (këngëve), duke i dhënë kështu epit një tërësi kuptimore, formësore e shprehëse-artistike. Përcaktimi ynë që përkthimin në gjuhën shqipe ta bëjmë nga ky botim nuk është i rastit.

Si *çështje e dytë*, pas zgjidhjes së të parës, u shtrua përkthimi. Ekzistonin, pos të tjerash, dy mundësi. E para: të bëhet një përkthim në prozë, pra një përkthim i lirë, sikurse është botimi i përgatitur nga Burkharti, ose të bëhet përkthimi në varg, çka epikës i përgjigjet plotësisht, pra është cilësi e saj. Përcaktimi për mënyrën e dytë të përkthimit lidhet drejtpërdrejt me traditën epike në kulturën tonë, në Evropë dhe më gjerë.

Problemi i parë që lindi në këtë kontekst ishte: në cilin lloj të vargut ta përkthenim epin? Natyrisht vargu dhjetërokësh dhe ai njëmbëdhjetërokësh u imponuan më shumë se të tjerët.

I pari u imponua nga fakti se në letërsinë tonë ekziston një traditë e vjetër e këndimit epik në dhjetërokësh, sidomos dallohet tashmë cikli i njohur i kreshnikëve (i Mujit dhe Halilit me tridhjetë agët), që në disa pika përkon me botën poetike e sidomos me mënyrën e organizimit dhe të zhvillimit të aksioneve

të epit të lashtë sumero-babilonas, prandaj ky varg do t'i përgjigjej fort mirë.

I dyti, vargu njëmbëdhjetërokësh, të cilin L. Gurakuqi me të drejtë e quan vargu ma madhshtor, u imponua, pos të tjerash, nga fakti se më se tre shekuj ky varg kultivohet në letërsinë tonë të shkruar e sidomos pse me këtë varg janë përkthyer disa nga kryeveprat e letërsisë botërore, si fjala vjen, **Komedia hyjnore** e D. Aligerit, **Iliada** dhe **Odiseja** e Homerit, **Eneida** (pjesërisht) e Virgjilit etj. Në mënyrë të veçantë po përmendim përkthimin e dy kryepeve antike **Iliadës** nga Gjon Shllaku dhe **Odisesë** nga Pashko Gjeçi, të cilat në disa pika lidhen me **Epin e Gilgameshit**. Sidomos njëmbëdhjetërokëshi madhshtor që është arritur në përkthimin e **Iliadës** mënjanoi çdo dilemë për llojin e vargut të përkthimit. Në këtë mes u shtrua një problem jo i lehtë: në ç'masë do të mund të ndiqet, do të mund të kultivohet më tutje një varg i tillë, pra të vazhdohet një traditë me rezultate të shkëlqyeshme edhe në përkthimin e njërës nga veprat letrare më të vjetra të zbuluara deri më sot.

Puna në përkthimin e epit në njëmbëdhjetërokësh ishte e vështirë nga fakti se përkthimi në gjernënisht, siç u vu në pah, është bërë në prozë.* Përcaktimi se cili mendim, cila pjesë e tekstit të përfshihet në një varg, cila do të bartet në vargun tjetër dhe si do të bëhet pastaj lidhja me vargun vijues etj., pasonte pas

---

* Për versifikacionin e **Epit të Gilgameshit** shih në pjesën: **Të dhëna dhe shënime**, sidomos **Kur** dhe si u zbulua **Epi i Gilgameshit**.

mëdyshjeve e përpjekjeve të gjata për të gjetur formën më të përshtatshme. Po ashtu disa emra, që përsëriten shpesh e që janë shumë rrokësh si, fjala vjen, Gilgame-shi, Enkiduji, Siduri Sabituja, lundërtar Ur-Shanabi, Utnapishtimi i largët etj., e vështirësonin ruajtjen e theksave ritmikë, numrin e rrokjeve dhe krijimin e një vargu sa më të natyrshëm e më artistik në gjuhën shqipe.

Shpeshherë, kur ishte e mundur, pra kur teksti ishte identik ose i ngjashëm, janë konsultuar edhe përkthimet e tjera (të cituara) në gjuhën gjermane, sidomos në ato raste kur vështirësohej kuptimi i vargjeve. Ndonjë shmangie kuptimore nga teksti i përkthimit është pasojë e kërkesave të strukturës metriko-ritmike të vargut dhe të shprehjes sa më artistike.

Meritë jashtëzakonisht e madhe për dhënien e formës përfundimtare të vargut njëmbëdhjetë rrokësh i takon Profesor Anton Çettës, i cili pranoi që bashkërisht ta kontrollonim çdo varg të përkthimit. Për këtë punë të çmueshme i jam shumë mirënjohës.

Njëherit falënderoj shkrimtarin Anton Pashku, i cili me sugjerimet paraprake më orientoi në studimin e asaj pjese të letërsisë sonë, e cila për kah fryma dhe leksiku afrohet me botën e këtij epi të lashtë të letërsisë sumero-babilonase, por në mënyrë të drejt-përdrejtë dha kontribut të vlefshëm për gjetjen e modelit të përkthimit. Po ashtu falënderoj poetin Ali Podrimja për punën që bëri në përgatitjen e kësaj vepre.

Përkthyesi

EPI I GILGAMESHIT

KËNGA E DARË

- Çdo gjë vërente hyu i kësaj toke,
askund njeri nuk kishte që s'e njihte
dijen e tij dhe veprën që kish bërë —
nuk kishte gjë që ai nuk e kuptonte.
- 5 Të gjithë njerëzit në vrojtim i mbante
dhe heshtas n'dritë qitë gjëra t'fshehta.
Si hon të thellë e t'qartë e kish urtësinë
ta sjellë kumtin para mbyttjes s'madhe.¹
Në rrugë t'gjera, t'pafund që tfilluar,
- 10 me shumë vuajtje e bëri udhëtimin,
të stërmundimshëm shtegtimin e pati.
Pikëllimin me kunja e shkruante
e n'rrasa t'gurit i skaliste veprat,
e n'rrasa t'gurit gdhendte t'gjitha vuajtjet.
- 15 Mbret Gilgameshi, trimi ngadhnjimtari,
ndërtoi muret rreth e rreth Urukut —
një tempull t'shenjtë, sikur majë mali,
që ngrihet përgjyqytetin e ndërtuar
themelesh t'forta, thua nga çeliku,
- 20 dhe me shtëpi të larta mirë i mbrojtur —
hyu i qiellit n'atë vend banonte.
E gjerë shtrihet grurishta e qytetit,

---

1) mbyttjes s'madhe — përmbyttes, kataklizmës.

- e pasur shumë, drithnike madhështore.
 Sa fort shkëlqen edhe më shumë shndrit
- 25 pallati i mbretit krejt i zbardhëlluar;
 n'bedena sogjetarët rrinë ditën,
 ndërsa ushtarët natën rojë bëjnë.
 E treta e Gilgameshit është njeri,
 ndërsa hyjnore dy t'tretat i ka.
- 30 Të trembur e të mahnitur qytetarët
 pamjen e trupit ia vrojtojnë atij —
 një qenie t'atillë askush s'kish parë
 as për nga forca e as nga bukuria.
 Luanin e përzë kah prehet skutave,
- 35 n'turinj e kap dhe frymën ia zë;
 të egrën kafshë e gjuan me shpejtësinë
 si dhe fuqinë e harkut që ai mban.
 Çkado që flet, çkado që ai vendos
 për qytetarët ligj duhet të jetë.
- 40 Më tepër se dëshirën e babait
 e çmon djaloshi¹ vullnetin e mbretit.
 Porsa i mituri bëhet madhor,
 bariut t'lartë i bëhet shërbyes —
 gjahtar, luftar ose bari kopesh,
- 45 rojë ndërtesash, shkrues urdhëresash
 o shërbëtor i tempullit të shenjtë.
 Për kënaqësitë e vuajtjet e njeriut
 mbret Gilgameshi kokën nuk e vret.
 Sa madhështor që është e trim i çartur
- 50 dhe mendjemprehtë sa fort ka qëlluar,
 të rinj e t'vjetër, t'fortë edhe të ligj

1) Në kuptimin çdo djalosh, çdo i ri

- për mbretin duhet t'gjithë të punojnë.
 Shkëlqimi i Urukut duhet t'shndrisë
 më fort se n'çdo qytet mbi këtë tokë.
- 55 S'lëshon pe Gilgameshi dhe s'lejon
 e dashura te i dashuri të shkojë
 as vasha trimit t'ashpër t'i afrohet.
 Deri te hyjt rënkimet u arrijnë,
 te perënditë e plotfuqishme t'qiellit,
- 60 te hyu i Urukut, vend i shenjtë:
 «Mëzatin e fuqishëm ju e krijuat
 e tok me luanin krifëdendur,
 por Gilgameshi, t'cilin prijs e kemi,
 shumë më i fuqishëm është sesa ata.
- 65 Si këtë një tjetër kurrë s'mund ta gjesh,
 që mund ketij për forcë t'ia kalojë:
 vashën s'e lë të dashurit t'i shkojë,
 as çikën e trimit burrit saj t'i qaset».
- Këto ankime i dëgjon Anuji,
- 70 i qiellit hy, dhe thërret Arurunë,
 hyjneshën e formimit të përkryer:
 «O Aruru, që kafshë e njerëz bëre,
 ti, bashkërisht me zulmëmadh Mardukun,
 krijo edhe një qenie t'mrekullueshme,
- 75 të jetë e ngjashme, sikur Gilgameshi,
 të jetë i fortë ashtu si dhe ai —
 veç kafshë shkretëtire të mos jetë,
 dhe në Uruk vigani le të vijë
 me Gilgameshin n'dyluftim të dalë —
- 80 atherë Uruku qetësi do t'ketë.»
 Si e dëgjoji lutjen Aruruja,
 mendja e saj një qenie e krijoji

- sikur e desh'Anuji, hyu i qiellit.
 Duart e veta zuri e m'i lau
- 85 e ma gatoi baltën dhe e njomi
 e me pështymën e hyjnisë amtare
 se ç'e formoi trimin, Enkidujin;
 dhe jetë i dha me frymën dhe me gjakun
 e Ninibujit trim, hyjni e luftës.
- 90 Tashti qëndron në stepë ai i vetmuar
 e ka t'mbuluar trupin krejt në lesh,
 flokët në kokë si gruas i shpërndahen,
 porsi kallinj të grurit i valviten.
 Asgjë nuk di për njerëz as për tokën.
- 95 Veshur n'gëzof, sikurse Sumukani,
 hyjni e fushës dhe e bagëtisë,
 tok me gazela barin e kullot
 e tok me kafshë ujë pi në lug
 dhe me gëzim nxiton ai nëpër valë.
- 100 Në atë vend, ku kafshët pijnë ujë,
 aty gjahtari kurthet i ka vënë.
 Sa ashpër Enkiduji i kundërshton
 pse n'atë vend u jepte shtazëve ujë.
 Të parën ditë, t'dytën dhe të tretën,
- 105 ndejti Enkiduji te lugu, t'i kërcënohet;
 fytyrën mpirë gjahtarin e vështronte,
 ndërsa me grigjë n'vatha ai kthehej.
 Aq i tronditur ish, aq i zemëruar —
 fytyrën t'zymtë e shqirrej nga tërbimi;
- 110 një dhembje e madhe zemrën ia coptonte
 sepse në palcë frika i kish hyrë —
 nga ajo që pa, përbindsh mali iu duk.
 Gjahtari briti, të atit i thotë:

- «I huaj një njeri nga mali zbriti,
 115 si pinjoll i Anujit, babë, duket.
 Të madhe fort fuqinë ai e ka
 pa u ndalur fare vrapon nëpër stepë,
 të lugu ynë së bashku rri me bisha —
 hata të frikshme pamjen që ma kishte,
 120 mendja aspak s'më thotë t'i afrohem.
 M'i mbushi gropat që i pata çelur,
 m'i prishi kurthet që i pata vënë
 e duarthatë m'la pa kafshë të fushës».
 Babai atëherë djalit kështu i tha:
 125 «Urukut mësyjeja, shko te Gilgameshi!
 Dhe i trego për forcën e paparë
 t'djaloshit t'egër që e ndeshe n'fushë.
 Lute ta japë një grua t'hyjnueshme,
 e cila perëndeshës t'dashurisë,
 130 vetë Ishtares i është kushtuar;
 me vete merre dhe e sill këtu!
 E kur te lugu shtazët të afrohen,
 t'fillojë ajo e teshat le t'i zhveshë
 që ai t'harliset nga trupi i saj.
 135 Duke e vështruar gruas do t'i afrohet
 në këtë mënyrë do t'i braktisë shtazët,
 me t'cilat s'bashku n'fushë është rritur».
 Sa mirë fjalën babës ia dëgjoi —
 në rrugë niset dhe në Uruk arrin.
 140 Troket në portë, pastaj brenda futet
 e drejt kah dera e mbretit ai afrohet.
 Përpara, n'të dy gjunjët, atij i bie.
 Dorën e ngre, i thotë Gilgameshit:
 «Nga mali zbritur ka një qenie e huaj

- 145 i fortë shumë sa garda e hyut t'qiellit,
 më t'madhe kush s'e ka fuqinë n'stepë,
 kudo pa ndalë fushës ai vrapon,
 me kafshë bashkë këmbët n'lug i mban,
 i frikshëm shumë, tmerron kur e sheh —
- 150 nuk kam dëshirë atij t'i afrohem,
 se më pengon ai gropat për t'i çelur,
 se më pengon ai rrjetat për t'i vënë,
 se më pengon ai kurthet për t'i ngrehur!
 Gropat, që kisha çelur, m'i ka mbyllur
- 155 e grimca-grimca rrjetat m'i ka bërë,
 sa keq ai kurthet, ofshe, m'i ka prishur.
 Nga duart e mia t'shpëtojnë i ka lënë
 shumë e shumë kafshë t'egra t'fushës sime!»
 Gjahtarit Gilgameshi atëbotë i thotë:
- 160 «Tashti, gjahtari im, tfillo e shko!
 Merre me vete gruan e hyjnueshme
 nga i shenjtë tempull i t'lumes Ishtare
 dhe deri n'atë vend ti merre e çoje.
 Kur t'vijë ai te lugu bashkë me kafshë,
- 165 teshat e shtatit ajo le t'i zhveshë
 që të harliset ai nga trupi i saj.
 Porsa ta shohë, gruas do i afrohet,
 dhe kështu shtazët ai do t'i braktisë,
 me to në fushë bashkë q'është rritur».
- 170 Dëgjoi fjalët gjahtari e u bë gati,
 n'tempull t'Ishtares t'bukurën e mori —
 me të së bashku n'rrugë u tfillua;
 mushkën e nget dhiareve të shkurtra.
 Posa arrijnë atje, të tretën ditë,
- 175 në fushë ndalen në një vend t'caktuar

- dhe poshtë zbresin gruaja dhe gjahtari
jo shumë larg nga vendi ku ish lugu.
Pa luajtur vendit plot dy ditë rrijnë.
Kur kafshët n'lug afrohen t'pajnë ujë,
- 180 shtazët e ujit turren fort nëpër valë —
me to së bashku ishte Enkiduji,
pinjollë katallan i hyut të qiellit
tok me gazela barin e kullot,
s'bashku me kafshë ujin e rrufit
- 185 dhe n'valë bie me turr, i kënaqur.
Dhe gruaja e hyjnueshme e vështron
njeriun e fortë, trimin shumë t'fuqishëm,
njeriun e malit që shtegton nëpër fushë —
e rreth e m'rreth e sogjeton ai fushën.
- 190 Ndiç Enkiduji atyre u afrohet.
«Ky është ai, për t'cilin të kam folur,
nga gjiri yt çliroje tash këmishën
edhe zbulo ti kodrat e haresë
që të harliset ai nga trupi yt!
- 195 Kohë mos humb e vështroje lakminë!
Posa të shohë, pranë do t'afrohet.
Zgjoja ti epshin, joshja ëndjet e gruas,
fare të huaja kafshët le t'i duken
me t'cilat bashkë n'fushë është rritur —
- 200 në kraharorin tënd ai do të prehet».
Mbi gjë këmishën gruaja çliroi
dhe jashtë qiti kodrat e haresë
që Enkidujin me to ta harlisë.
Lakminë e tij t'ia shohë ajo s'ngurroi
- 205 e shpejt nga trupi teshat i fërflloi.
Porsa e pa i lëshoi dhe ai për tokë —

- iu zgjua epshi e lakmia për gruan.
 Sa mirë kraharori atij iu preh
 ngjat bukuroshes, shërbyeses së zotit.
- 210 Vetëm qëndruan — gjashtë ditë e shtatë net
 derisa e njohu Enkiduji mirë
 duke u njësuar n'dashuri me gruan —
 krejt u kënaq me bukurinë e saj.
 E ngrit' kokën Enkiduj kah stepa,
- 215 vrojton ku janë kafshët dhe i përgjjon.
 Porsa ato e shohin Enkidujin
 me t'shpejtë nga vendi gazelat kërcejnë —
 të trembura shumë kafshët prapësohen;
 n'sa Enkiduji bie në limonti,
- 220 i heshtur fare rri dhe i shtangur.
 Te gruaja kthehet, pranë këmbëve i bie,
 në sy asaj shikimin ia ngulit
 edhe e dëgjon çka gruaja i fliste:
 «Sa i bukur, Enkidu, je, si hyjni!
- 225 Pse fushave me kafshë ashtu nxiton?
 Eja n'qytet, në Uruk, bedenash i rrethuar,
 eja në Uruk në tempullin hyjnor,
 n'vandin ku prehen Anuji e Ishtarja;
 na urdhëro n'sarajin e shkëlqyer
- 230 ku Gilgameshi i përkryer banon —
 e egër kafshë e sundues i fuqishëm,
 të atillë n'popull një tjetër s'e gjen»:
 Kështu thotë ajo. Qejfi atij i bëhet,
 për fjalët që dëgjuan veshët e tij.
- 235 Enkiduji i flet shërbyeses së Ishtares:
 «E pra, tash ti ngrehu, o gruaja ime!
 Në vend të shenjtë mua më dërgo,

- në ç'vend banojnë Anuji dhe Ishtarja,
 në tempullin ku Gilgameshi rri,
 240 kreshniku i përsosur ku sundon,
 në mes të njerëzve një kafshë aq e fortë.
 Në dyluftim atë dua ta ftoj,
 me zë të thekshëm t'fortin do ta grish,
 në mes të Urukut luftë do t'i shpall.
- 245 «Dhe unë i fortë jam!» Dhe do të hyj
 brenda n'qytet dhe fatin ta ndërroj.
 Në stepë atje, në stepë unë kam lindur
 gjymtyrët e mia — forca ime janë;
 me sytë e tu këtë ti do ta shohësh,
 250 çka do të ndodhë unë vetë e di».
- N'qytet u nisën Enkiduji e gruaja.
 Porsa arrijnë nëpër portë hyjnë —
 rrugët e shtruara n'qilima t'shkruar,
 në tesha t'bardha njerëzit të veshur
- 255 i kanë t'lidhura maramat kresë.
 Nga larg dëgjohen tinguj t'harpës, t'fyellit —
 kremtohet festë ditën edhe natën;
 vashat shtathedhura, të gjitha të bukura
 në gjallëri jete n'kalim vallëzojnë,
- 260 trazojnë trimat n'brohori ndër dhoma.
 Gruaja e hyjnueshme para Enkidujit
 prin dhe në tempull të Ishtares futet,
 n'dhomën e shenjtë i merr teshat festive.
 Me petka t'mrekullueshme e stolis
- 265 dhe e forcon fort mirë Enkidujin
 me bukë e verë t'altarit të hyjneshës.
 Një grua e shuguruar dhe profete
 afrohet dhe i thotë kështu atij:

- «O Enkiduj, t'mëdhenjtë perëndi
 270 sa më të gjatë jetën ta dhurofshin!
 Eja këtu, ta shohësh Gilgameshin —
 njeri i dhembjeve dhe i gëzimeve;
 duhet ta shohësh, fytyrën t'ia vështros —
 sikurse dielli syri i tij shkëlqen
 275 të fortë muskuj ka, si prej çelikut,
 të ngjeshur shtatin, po ashtu të lartë,
 më tepër forcë ka sesa duhet,
 as natë as ditë lodhje ai nuk ndien,
 tmerron si Adadi, hyu i stuhisë.
 280 Shamashi, zot i diellit, e mëshiroi,
 Ea, hyjni e thellësive, e bëri t'mençur;
 të tre hyjnitë e zgjodhën mbret të jetë
 dhe ia ndriçuan shumë mendjen atij.
 Përpara se të zbrisje ti nga mali,
 285 përpara se nga stepa t'kishe ardhur
 ty Gilgameshi të ka parandier.
 Një ëndërr t'keqe e pa në Uruk
 dhe është zgjuar aq trembshëm nga gjumi,
 dhe ëndrrën nënës s'vet ia ka rrëfyer:
 290 «Ëndërr t'trishtueshme sonte un'kam parë:
 disi, në qiell, yjet nuk lëviznin
 si luftëtarë t'zjarhtë më binin sipër;
 e tërë garda m'dukej një njeri.
 Provova lart ta ngre, por pa dobi,
 295 sepse i rëndë shumë ishte për mua.
 Provova më pastaj ta rrokullis —
 nga vendi s'munda ta lëviz.
 Banorët e Urukut rreth e rreth
 rrinin dhe dramën e vërtetë shihnin.

- 300 Në gjunj' i binin, këmbët ia puthnin.
 Si t'ishte grua aherë e shtrëngova,
 kaq fort e drodha sa i hipa sipër
 dhe e vërvita para këmbëve t'tua.
 Porsi ta kishe bir ti e pranove
- 305 e pranë krahut si vëlla ma solle.»
 Rishata, q'është hyjneshë si dhe nënë,
 që di fort mirë ëndrrat t'i shpjegojë,
 kështu filloi e djalit t'vet i tha:
 «Nëse në qiell yjet ti i ke parë
- 310 e gardën e Anujit duke rënë
 dhe lart ke dashur ti atë ta ngresh,
 porse i rëndë ishte ai për ty
 dhe u përpoqe që ta luash vendit,
 porse nuk mundë në krye t'ia dalësh
- 315 e mua te këmbët atë ma vërvite,
 e nëse për djalë unë e pranova,
 kjo do të thotë se kështu do t'bëhet:
 një trim do t'vijë, trim shumë i fuqishëm,
 që do ta ketë forcën e një garde
- 320 e n'dyluftim t'i dalësh do të ftojë —
 me ty mejdanin rreptas do ta ndajë
 dhe dora jote sipër do t'i rrijë,
 do t'mbesë i shtrirë ai pran' këmbëve t'mia;
 si djalë unë do ta kem, e ti vëlla,
- 325 si shok e mik n'beteja do ta keshë.»
 E sheh, o Enkiduj, kjo është ëndrra
 si dhe shpjegimi i nënës dhe hyjneshës.»
 Foli kështu profetja e shuguruar
 dhe Enkiduj e la shtëpin' e Ishtares.

KËNGA E DYTË

- Në tempull prapun Enkiduji kalon
dhe n'shesh drejtohet. Turmën frika e kap
posa njeriun e stepës e vrojton —
me trup vigani n'gjith'qytetin shquhet,
- 5 të gjata flokët e mjekra i valviten.
«Një trim ka ardh' nga malet e Anujit!»
Ai, trimit nga Uruku ia zë rrugën,
e cila t'shpie n'shtëpinë e hyjnueshme.
E mësyjnë burrat (t'gjithë të bashkuar),
- 10 porse shikimi i egër i prapëson.
Përpara mrekullisë përulet masa,
i bie te këmbët, friket si fëmijë.
Në tempull, Gilgameshit, porsi hyut,
i është shtruar shtrati me qilima,
- 15 që vetë me hyjninë e plleshmërisë,
Ishtaren, mbreti dëshiron të njësohet.
Del nga pallati Gilgameshi, qaset.
Rri Enkiduji në t'lartën portë t'tempullit
edhe kanoset se do t'hyjë brenda.
- 20 Sikur dy mundës rroken pranë portës
së hyjnueshmes shtëpi. E nëpër rrugë
luftimin e vazhdojnë. Enkiduji
si gardë ushtarësh mbi barin e tokës
qëndron. Atëherë si grua e shtrëngon,

- 25 e mposht për dhé e sipër i lëshohet.
Lart e tërheq, te këmbët ia hedh nënës.
Fuqia e Gilgameshit mahnit popullin.
Me plot tërbim Enkiduji i shqirret,
flokët e kokës i ka t'ngatërruara
- 30 e t'shprishura (nga stepa ai ka ardhur)
pa njohur as gërshërë e as brisk rroje.
Enkiduji ngrihet, vështron kundërshtarin:
të zymtë e ka fytyrën e t'errët pamjen;
i bien duart n'ijet e këputura
- 35 e plot me lot i mbushen të dy sytë.
Rishata, nënë-hyjni, ia kap duart:
«Im bir ti je, sot të kam lindur ty,
jam nëna jote, ky është yt vëlla».
- 40 Hap gojën Enkiduji i thotë hyjneshës:
«Vëllanë tim, o nënë, në luftë e gjeta».
Sa mirë ia pret e i thotë Gilgameshi:
«Ti je im mik, lufto në anën time!»
Në mal të largët cedrat ne t'i mbrojmë.
Beli hyjnor Humbabën vënë e ka
- 45 rojë të fortë, njerëzit t'i tmerrojnë.
Këlthitja e tij shtrëngatës i përngjet,
nga fryma e gojës s'tij drurët ushtojnë,
sa tmerrshëm oshëtin gulçimi i tij.
Kushdo që shkon në malin plot me cedra,
- 50 prej rojës s'egër t'malit frikësohet;
kushdo që pyllit t'shenjtë i afrohet,
vistër rrëqethjet trupin ia pushtojnë.
Ndiç Gilgameshi i thotë Enkidujit:
«Humbaba, rojë e malit në çedrishtë.
- 55 ka bërë një mëkat kundër Shamashit,

- gjyqtarit t'shpirtrave edhe të njerëzve —
 për rojë të cedrishtës është caktuar,
 aspak s'e çan ai kokën për ndalime;
 nga mali del t'u kallë tmerrin njerëzve
 60 e bën t'oshëtijnë drurët si stuhi,
 çdokënd e mbyl qe malit i afrohet,
 nga dora e tij plandosen dhe më të fortit.
 Tash zemra ime tmerrshëm e kërkon
 t'ngadhënjëjë kundër tij. Mik, ne nuk duhet
 65 të rrimë kot n'Uruk, se s'dëshirojmë
 që t'lindim fëmijë n'tempull të Ishtares.
 N'përleshje t'nisemi, trimëri të bëjmë,
 me ty për gjah në stepë do të tfillëm».
- Enkiduji i flet mikut, Gilgameshit:
 70 «I tmerrshëm fort Humbaba duhet t'jetë,
 ai tek i cili shkojmë, thua, Humbaba,
 fuqi t'paparë ka. Prandaj ne duhet
 të nisemi e kundër tij t'luftojmë».
- Flet Gilgameshi, Enkidujit i thotë:
 75 «Eja, o mik, n'Cedrin hyjnor të shkojmë,
 së bashku të luftojmë kundër Humbabës,
 t'hyjnive e t'njerëzve armikun ta mbysim!»

KËNGA E TRETË

- Hyn Enkiduji n'sallën e ndritshme t'mbretit,
me ankth i dridhet zemra si zog qielli
i mallëngjyer për stepë e kafshë t'fushës.
I ndihet vaji larg e s'don të ndalet,*
- 5** *e lë qytetin, ia mësyen shkretirës.
Largimi i mikut e prek Gilgameshin.
Ngrihet e n'popull t'moçmit i bashkon,
dorën e çon, fisnikëve u flet:*
- 10** *«Dëgjomni burra, i mbani tek un'sytë,
për Enkidujin jam i pikëlluar,
kaq fort po qaj për shtegtimin e tij,
posi vajtores zëshëm po bëj gjëmë.
Çka m'duhet shpata ime ngjeshur n'brez,
gëzimi n'sy e teshat krejt të reja,*
- 15** *të cilat e mbështjellin forcën time?
Një djall ka dalë e jetën ma ka nxirë.
Miku im, Enkiduji, tash ka shkuar,
dhe jashtë rri, n'mes t'kafshëve të fushës;
mallkon gruan hyjnesh' që mendt ia mori*
- 20** *dhe lut me afsh Shamashin, zot i diellit.
N'qilima t'shkruar dëshiroja t'prehej,
n'pallat t'banonte, majtas meje t'rrinte.
Vigajt e tokës këmbët duhej t'ia puthnin,
të gjithë njerëzit duhej t'i shërbenin.*

- 25 Populli mbarë zi për të le t'mbajë,
të vërë futa; n'pluhur, n'lecka t'vishet!
Do t'vesh gëzof luani, ta lyp fushës,
n'kërkim pas tij në stepë do të nisem».
- Në stepë rri Enkiduji i vetmuar
- 30 me dorë ngritur. E mallkon gjahtarin;
me afsh e lut Shamashin dhe i thotë:
«Shamash, gjykoje punën e gjahtarit
e pasurin' shkatërroja, edhe merrja
fuqinë e burrit! Demonët të gjithë
- 35 le ta dhunojnë, gjarpërinjtë t'i dalin
përpara hapit t'tij të frikësuar!»
N'këtë mënyrë gjahtarin e mallkon,
nga loçka e zemrës fjala atij i rrjedh.
Mbasandaj nxitet gruan ta mallkojë:
- 40 «O grua, fatin tënd do ta caktoj —
t'pafund të qofshin ditët e jetës sate!
Mbi kokë të rënçin mallkimet e mia!
Rrugët, o grua, vendbanim t'u bëshin,
e dhoma i paç ti qoshnikët e mureve!
- 45 Të vrara prore e t'lodhura i paç këmbët!
Lypës, të shthurur, njerëz të dështuar,
në faqe ty pareshtur të goditshin!
— Po vuaj urie, etja më mundon,
ngase në mua ti kureshtjen zgjove
- 50 që të mësoj; nga kafshët më ndave,
nga fusha ime në qytet më çove.
Për këtë, pra, për jetë qofsh mallkuar!»
Nga goja e tij dëgjon fjalët Shamashi,
zoti i diellit t'zjarrtë pasditës.
- 55 «Enkiduji, panterë stepe, pse e mallkon

- t'hyjnueshmen grua? Mirë ajo ta shtroi
 tryezën që sall zotit i gatitet;
 ty vetë ajo të dha verë të pish,
 që mund t'i jepet vetëm perandorit;
- 60 ta fali brezin e teshat festive
 e t'miqësoi me Gilgameshin madhështor,
 që katallanin trim tash mik ta kesh!
 Të la të prehesh në qilima t'shkruar
 n'shtëpinë e ndritshme, majtas tij t'banosh.
- 65 T'i puthën këmbët fisnikët e dheut,
 të gjithë burrat n'shërbim tënd i vuri;
 n'qytet të Urukut vajtuan për ty
 dhe u veshën n'tesha t'shqyera, me pluhur.
 I veshur Gilgameshi n'gëzof luani,
- 70 kudo nëpër fushë shumë po nxiton,
 në stepë është nisur për t'kërkuar ty».
 Dëgjoi Enkiduji fjalën e Shamashit,
 të fortit hy, dhe para zotërisë,
 hyjnisë së vet, e prehu zemrën mirë.
- 75 Një re me pluhur atje larg ndriçoi;
 i dha Shamashi një shkëlqim të bardhë.
 Mbërrin Gilgameshi. Si ar i ndrit gëzofi.
 N'qytet me mikun, Enkidujin, kthehet,
 dhembje të reja zemrën ia pushtojnë.
- 80 Kështu hallin mikut, Enkiduji, ia rrëfen:
 «T'vështira ëndrra, mik, natën kam parë,
 gjëmonte qielli, e tërë toka trandej.
 Me një të fortë trim vetë u provova,
 mu sikur nata t'errët e kish fytyrën
- 85 m'vështronte ashpër, sytë t'zgurdulluar,

- si qen i stepës dhëmbët i kërcëllonte
sikur petrit i fortë kish thonj e krahë;
më kapte rreptas, m'hidhte në humnerë,
në thellësi të frikshme m'linte t'bie.
- 90 Si bjeshkë e rëndë sipër më rëndonte,
si shkëmb i madh më dukej pesha e trupit.
Pastaj ma ndërronte formën dhe m'i bënte
të dyja duart si t'ishin krahë zogjsh.
«Fluturo thellë e më thellë n'shtëpinë e territ,
- 95 der'sa t'arrish në vendbanim të Irkallës,
në vatër zbrit. Praptas nuk është kthyer
askush që n'të më parë kishte shkelur.
Shko rrugës poshtë, e cila kthim nuk ka,
s'të çon n'të majtë, as s'të shpie n'të djathtë!
- 100 Hyr në shtëpi, ku dritë s'u duhet njerëzve;
ushqim e kanë pluhurin e shujtë tokën,
me flatra puplash veshur dhe përngjasin
në lakuriqë edhe në kukuvaajka.
s'e shohin dritën e në terr gjallojnë.»
- 105 Pastaj kam hyrë thellë n'shtëpi t'nëntokës.
Prej kokave të mbretërve janë hequr
kapat, ngase t'përbuzur t'gjithë qenë
ata që n'frone ndejtën e sunduan
në tokë ç'prej nga kohët e stërlashta.
- 110 N'shtëpinë e territ, n'cilën unë hyra,
banonin priftërinj e skllav't e tyre,
të ndershëm, magjistarë dhe profetë
dhe vetë të dashurit e hyjve t'larta.
Banonte aty edhe Ereshkigala,
- 115 hyjni e tokës dhe e botës së t'vdekurve.
Përpara saj në gjunjë rri shkruesja e dheut,

- shkruan emrat n'glinë me kunja dhe lexon.
Kokën e ngre, herë-herë më shikon:
«Shëno dhe këtë!» Kësaj i thonë ëndërr».
- 120 Dhe Gilgameshi i thotë Enkidujit:
«Merr thikën tënde! Shpirtit t'keq të vdekjes
kushtoja ti. Të ndritshme pasqyrë epja
që mund t'magjepsë. Fli do i bëjmë nesër
të kobshmit gjyqëtar, Utukut vetë,
- 125 që t'i dëbojë shtatë të këqijtë».
Menatën tjetër, dielli kur rrëzoi,
e hapi Gilgameshi t'lartën portë
të tempullit, e brenda e vë tryezën
nga druri i elemakut¹ dhe mbush me mjaltë
- 130 kupën e gdhendur nga guri i purpurt;
një pjatë lapolislaculi² e mbush gjalpë,
n'tryezë i vë, t'i lëpijë hyu i diellit.

---

1) Lloj druri që rritet në pjesën jugore të rrjedhës së lumit Tigër; lidhet me emrin biblik të shtetit të dikurshëm në këtë pjesë të Azisë, më vonë i njohur si Kuzistan, Iran: *Elam*, (prej elamit *Ha(l)tamti*, asiro-babilonas *Elamtu*.

2) *Lapis lazuli* (lat. gur lazuri) me ngjyrë blu të mbyllët, që herë-herë kalon në ngjyrë vjollce dhe të gjelbër; përdoret për ndërtimin e mozaikëve. Përpara është përdorur si ngjyrë e kaltër natyrore.

KËNGA E KATËRT

- Edhe Shamashi i thotë Gilgameshit:*
«Nisu me mikun tënd edhe lufto
kundër Humbabës, rojë n'mal të Cedrit,
malit kah shkohet n'cedrishtën hyjnore.
- 5 *Mëkat Humbaba ndaj meje ka bërë,
prandaj atje të shkoni e ta vrisni!»*
*Kur Gilgameshi dëgjoi fjalët e hyut
nga populli thirri gjith'fisnikët.
Në sallë futet bashkë me Enkidujin.*
- 10 *Hap gojën Gilgameshi edhe flet:*
«Na ftoi Shamashi n'luftë kundër Humbabës,
n'mes jush e n'mes popujsh t'ketë paqe!»
Fisniku më i vjetër ngrihet, thotë:
«Shamashi prore t'vetin mik e mbrojt,
- 15 *të mrekullueshmin Gilgamesh. Përherë
dora e tij mos u largoftë prej teje!*
*E tmerrshme është roja, shumë mizore,
e malit t'Cedrit. E Shamashi, që shpalli
nisjen e luftës, mikun ty ta ktheu,*
- 20 *krah mbrojtje të të bëhet ndër rreziqe.*
*Le t'rrijë pranë teje, prore i gatshëm
ta mbrojë jetën tënde, ty, o mbret!*
Nga armiku ynë mbrona, o bari!»
Ata braktisën vendin e tubimit

- 25 dhe Gilgameshi i thotë Enkidujit:
 «T'vemi, o mik, në tempull të Egalmahës,
 t'princeshës hyjnore. Na lë të hyjmë
 mu te Rishata, nënë e hyjneshë,
 që fatin e parasheh e ardhmërinë —
- 30 dhe hapit tonë bekimin le t'ia japë
 n'duart e hyut t'diellit na e vë fatin».
 Në tempull t'Egalmahës ata shkojnë,
 takohen me princeshën, nënë t'mbretit.
 Ajo i kupton fjalët e djalit. Thotë:
- 35 «Shamashi vetë ty le t'mëshirojë!»
 U fut në dhomë t'rrobave festive
 e me stoli t'hyjnueshme prapa u kthye —
 veshur me petk të bardhë, kurse n'gjoks
 mburojza t'arta dhe në krye kurorën,
 40 ndërsa në dorë potirin me ujë.
 Tokën spërkati dhe pastaj u ngjit
 n'kambanaren e tempullit. Dhe lart
 n'qiellin e lirë ngrihet një tis temjani.
 Drith për flijim shpërndan dhe lart i ngre
 45 dy duart kah Shamashi madhështor:
 «Pse Gilgameshit, birit tim, i dhe
 një zemër t'vrullshme, paqë që s'po gjen?
 Risht e ke nxitur n'rrugë t'largta t'niset,
 n'truall t'Humbabës dëshiron të shkojë —
 50 një lufte të paparë t'i qëndrojë,
 një rrugë të panjohur do të niset.
 Nga dita e nisjes, prapa sa të kthehet
 derisa t'arrijë n'mal të Cedrit,
 e derisa ta vrasë trim Humbabën,
 55 e derisa për fajin t'mos hakmerret

- e t'mos e zhdukë frikën përmbi tokë —
 të gjitha ditët kur ti, o Shamash,
 gjakon për Ajën, të dashurën tënde,
 ta keshë t'kthyer ti atë prej vetes,
 60 le ta kuptojë Aja Gilgameshin!
 Aq sa më gjatë shtratin ta rrallojë,
 e jotja zemër le të rrijë n'ankth
 dhe tek ai mendimet t'i drejtojë
 der'sa shëndoshë e mirë t'kthehet prapa».
- 65 Kështu e luti gruan e hyut Shamash.
 Ndër re të kaltra n'qiell temjani ngjitet.
 Ajo zbret, Enkidujin thërret e thotë:
 «Trim Enkiduj, ngushëllim e gëzim për mua,
 ma mbro tash Gilgameshin, birin tim,
 70 dhe çoja një kurban t'lartit Shamash!»
 Në rrugë nisen, shkojnë kah veriu.
 Nga larg shikojnë malin shenjtëror,
 aty ku është vendi i perëndive.
 Njëpër mal të Cedrit rruga atje i shpinte.
- 75 Kur para tyre terrin n'mal e panë,
 i lanë mbrapa çadrat që i kishin.
 Afrohen fillikat n'truall t'hyjnive.
 Roja e Humbabës s'largu i dikton trimat.
 Kur sheh se qasen, përpara u del.
- 80 Trupin e ka të veshur me shtat' guna,
 të cilat janë t'forta dhe magjike,
 të gjashtat një mbi një, të poshtmet sipër.
 Si dem i egër turfullon tërbueshëm,
 duke vrapuar uluron dhe shqirret:
- 85 «Eni këtu që pre skiferësh t'ju bëj!»
 Por hyu i diellit, Shamashi, i mbron trimat

- dhe forcën zhduk të gunave t'rojtarit.
 Ninibi, hyu i luftës, u jep forcë
 duarve t'tyre. Rojën e Humbabës,
 90 mëzatin e egër, për vdekje e qëlluan.
 Kështu Enkiduji i foli Gilgameshit:
 «I dashur mik, në mal më tej s'do t'shkojmë,
 as n'terr më thellë ne nuk do t'hyjmë!
 Sikur m'janë marrë gjymtyrët e trupit
 95 dhe dora e shtanguar gjithnjë po më rri».
 Dhe Gilgameshi i thotë Enkidujit:
 «Mos u frigo kështu, o miku im,
 mos u trego burrec e frikaman.
 Tashti duhet të shkojmë më tutje
 100 e balla-ballë Humbabës t'i dalim.
 A nuk ia vramë atij rojën e malit?
 A s'jemi regjur n'luftë të dy bashkë?
 Përpara, n'mal t'hyjnive, duhet t'shkojmë!
 Besoi Shamashit, frikë s'do të kesh,
 105 shtangimi i duarve t'hiqet menjëherë,
 përmbaju e ngadhënje mbi ligësinë!
 Eja të shkojmë, luftën tok ta bëjmë!
 Si miq n'betejë na shpie hyu i diellit,
 harroje vdekjen, tmerrin s'do ta ndiesh!
 110 Ne jemi n'mal, kujdes duhet të kemi,
 gjithkrah t'vështrojmë, n'pritë të mos biem.
 Zoti që e mbrojt i n'luftën e mëparshme,
 prap' do ta ruajë bashkudhëtarin tim.
 Emrave tanë u thurin lavdi n'tokë».
 115 Vazhdojnë rrugën, n'mal të Cedrit dalin;
 në këmbë rrinë, fjalët i pushojnë.

KËNGA E DESTË

- Të heshtur rrinë, pyllin e kundrojnë
n'habi vështrojnë trungjet shumë t'larta,
sodisin pyllin, rogën më përtej.
5 Aty është rruga e gjerë, ku Humbaba
kalon me hapa t'rëndë e krenar?
Rrugët e shtigjet mirë janë shtruar,
dhiaret bukur janë t'rregulluara.
Vështrojnë Cedrin, shtëpinë e hyjnive,
dhe t'artin tempull t'hyjneshës Irninë;
10 pranë cedrat n'gufim t'mrekullueshëm.
Në hije t'drurëve prehje e gjejn' udhëtarët,
cedrishta u ofron plot ngazëllim.
Nën të zvarrisen shkurre plot me gjemba,
kaçuba t'errta n'myshqe rrijnë bleruar;
15 bimë gjarpëruese e lule të erandshme
nën cedra fshihen, n'shkurre shumë të
shpeshta.
Një, dy, tri orë të dyfishta ecin.
E rëndë është rruga dhe e rrëpirë,
që shpie drejt në malin e hyjnive.
20 Humbabën nuk e shohin, s'e dëgjojnë.
Mbi mal lëshohet nata, yjet dalin.
Të dy u shtrinë e gjumë i rëndë i mori.
Herët n'mëngjes Enkiduji e zgjon mikun:

- 25 «Një ëndërr e kam parë, miku im,
vërtet e frikshme ishte ajo ëndërr.
Në majë të malit rrinim të dy bashkë,
dhe ja, një shkëmb që kishte mbetur pezull
u rrokullis e thekshëm shungulloi.
Një njeri u copëtua, n'sa ne të dy
- 30 mënjanë fluturuam, sikur t'ishim
miza të vockla n'fushë kah fluturojnë.
Mandej tfilluam rrugë për n'Uruk».
Aherë mbreti mikut se ç'i tha:
«E mirë është ëndrra që ke parë,
- 35 kuptim të mirë ka ëndërrimi yt.
Atë që e pe: duke u shembur maja,¹
përfundi që e dërrmoi njeriun e tretë,
këtë kuptim e ka përmbajtja e saj:
ne do ta zëmë Humbabën, do ta mbysim,
- 40 atij kufomën n'fushë do t'ia hedhim
dhe n'ag të parë kthehem i n'shtëpi».
Tridhjetë orë udhëtuan pa u ndalur,
tridhjetë orë ata i numëruan.
Një gropë e çelën para hyut të diellit
- 45 dhe ngritën duart, Shamashit t'i luten.
Mbi grumbull dheu Gilgameshi hip
në gropë ca kokrra i flak edhe flet:
«O mal, na sill një ëndërr, o i larti
Shamash, i sill një ëndërr Enkidujit!»
- 50 Një erë e fortë drurët i përshkon,
thëllim i tmerrshëm atëherë çohet.
Gilgameshi e lejon mikun të shtrihet,

---

1) Maja e malit

- mandej dhe vetë shtrihet afër tij.
 Përkulet prej stuhisë si drithi në erë
 55 dhe bie n'gjunjë, kryet e mikut t'vet
 e mban. S'vonon një gjumë i fortë e i rëndë,
 që i merr njerëzit, bie mbi Enkidujin.
 Në mes të natës na i doli gjumi,
 ngrihet dhe mikut t'vet kështu i flet:
 60 «Mos më thërrite mua, o Gilgamesh?
 Si vallë u zgjova? A thua ti më preke?
 Pse jam i frikësuar? A mos kaloi
 një hy këndeje? Pse gjithë trupin tim
 e kam t'këputur? Përsëri, o mik,
 65 një ëndërr t'frikshme unë e kam parë:
 gjëmonte qielli, toka e tërë trandej,
 të zezat re t'stuhisë afroheshin,
 shumë të errta mblidheshin në grumbuj;
 ndriçonte vetëtima, rrufeja shkrepse,
 70 përherë shkonin retë duke u zgjeruar,
 si t'ishte duke reshur binte vdekja.
 Shndrit dhe një herë flaka, pastaj shuhet.
 Rrufeja një njeri e bëri hi.
 Të shkojmë! Në kasollet, atje n'mal,
 75 në mes të cedrave të bëjmë këshillë».
 Hap gojën Gilgameshi, i flet mikut:
 «Ëndërr të mirë Enkiduj ke parë,
 t'gëzueshëm shumë kuptimin ajo e ka.
 E ashpër lufta pa dyshim do t'jetë,
 80 por ne të dy Humbabën do ta mbysim».
 Me mund u ngjiten në majë të malit,
 ku cedrat madhështorë e të harlisur
 e rrethojnë vendbanimin e hyjnive.

- Në bardhësinë që verbon, shkëlqen
 85 tempulli i shenjtë i hyjneshës Irninë.
 Tevona ndihet një gulçim i frikshëm
 dhe drurët zënë thekshëm t'vërshtëllejnë.
 Shohin Humbabën vetëm duke ardhur,
 i ka të mprehta kthetrat si t'luanit;
 90 me luspa t'hekurta trupin mbuluar
 thonjtë në këmbë sikur të skifterit,
 në kokë brirët si të demit t'egër,
 organi i plleshmërisë edhe bishti
 në formë koke gjarpri i mbarojnë.
 95 «Çohu, Enkiduj! Shamashi, zoti i diellit,
 neve tash jetën le të na e dhurojë!»
 Gjuajnë me shigjeta e me hobë,
 të gjitha këto përmbropa u kthehen,
 pa asnjë shenjë trupi i tij mbetet.
 100 Qëndron përpara tyre. Edhe e kap
 me kthetra t'mprehta e t'forta Enkidujin.
 Tevona mbreti shpatën vringëllon.
 Përtokë bie Humbaba i goditur
 dhe Gilgameshi kokën ia këput,
 105 me t'shpejtë ia pret nga qafa luspa-luspa.
 Aherë e marrin trupin e fuqishëm
 duke e zvarritur e qesin në lëndinë —
 ta hanë zogjtë, për ushqim ua hedhin.
 Kokën me brirë n'shkop të gjatë ia vënë
 110 duke e bartur n'shenjë të fitores.
 Për n'mal t'hyjnive trimërisht vazhdojnë
 nëpër cedrat e harlisur, madhështorë,
 dhe n'fund arrijnë në majë të malit.
 Nga mali atëbotë një britmë ndihet,

- 115 zëri i Irninës sa fort sokëllin:
«Kthehuni prapa! Veprën tuaj e kryet,
n'Uruk tfilloni, se ju pret qyteti!
Në malin hyjnor, ku banojnë hyjnitë
nuk ka arritur kurrë vdekatar.
- 120 Kush i shikon n'fytërë perënditë
atë përjetë vdekja do ta gjejë!»
Nëpër gryka e rrugë t'pakalueshme kthehen.
I mbysin luanët, lëkurat ua marrin.
Në ditën hënëplotë n'shtëpi arrijnë.
- 125 Nëpër qytet, të varur n'majë t'heshtës,
mban Gilgameshi kokën e Humbabës.

KËNGA E GJASHTË

- Armën e fshin, gjerdanin e shkëlqen,¹
zverkut lëshuar flokët mirë i kreh,
teshat e ndyta i hedh, i vesh të rejat,
mantelin krahëve e vë, në ije e lidh,
5 në kokë Gilgameshi e vë tiarën,²
e mirë ai brezin për trupi e shtrëngon,
dhe shumë i bukur Gilgameshi duket.
N'hyjneshën e dashnisë epshi i ndizet,
Ishtarja ia lëshon sytë Gilgameshit:
10 «Hec, Gilgamesh, bëhu dashnori im!
Dhuroma farën tënde, falma mua,
bëhu im burrë e unë gruaja jote!
Të mbrehur qerren unë do ta jap
nga ari është e lapislazuli
15 dhe nga floriri rrotat ajo i ka —
anët stolisur me gurë të çmuar;
një çift kuajsh të bukur e t'fuqishëm
çdo ditë do ta ngasin qerren tënde.
N'shtëpi më hyr, ku cedri kundërmas
20 n'shtëpinë time fisnike kur të vish.

---

1) Gjerdanin mbretëror

2) Mbulesë apo kapelë koke, që e përdornin mbretërit e vjetër persianë dhe asirikë; fjala greke: *tijara*

- t'gjithë ata t'fronit këmbët do t'i puthin,
 n'pluhur do t'bien mbretërit e t'mëdhenjtë.
 Nga malet e nga fushat do të sjellin
 dhunti çka zemra ty të dëshiron.
- 25 Krejt bagëtia, ndo dhi e ndo dhen,
 t'grigjës sate binjakë do të pjellin;
 ngarkuar me thesar' mushkat do vijnë.
 Do të ngadhënjejë, madhështor, mbi t'gjithë
 kali i qerres sate luftarake,
- 30 si asnjë tjetër ati yt do t'shndrisë».
 Hap Gilgameshi gojën edhe flet,
 kështu i thotë Ishtares së fuqishme:
 «Për vete ndale hirin tënd, Ishtare,
 unë e përbuz at'frytin tënd mashtrues
- 35 të trupit t'ndyrë. Bukën nuk ta ha,
 s'më duhet fare shujta që më jep
 se krejt e poshtër gjella jote është
 edhe pse ushqim ti zotave u jep.
 Kurrfarë ëndjesh s'më ngjall kupa jote
- 40 edhe pse m'jep nga pijet e hyjnive.
 Në djallëzinë tënde ty do t'zë.
 Përpyekja jote është shumë e ngrohtë,
 kurse të akullt zemrën ti e ke
 porsi veri që hyn nga dera e fshehtë,
- 45 porsi shtëpia e ndritshme që i mbyl t'fortit
 edhe elefanti shalën që e vërvit,
 porsi rrëshira që e djeg pishtarin
 si flluskë uji që pëlçet n'të prekur,
 si guri gëlqeror që s'i mban muret,
- 50 sikur këpuca që e vret të zotin!
 Burri ku është që do ta duash prore,

- m'thuaaj në ç'vend e ke ti burrin tënd,
 të cilit besnik përherë do t'i mbesësh?
 Do të dëgjosh për t'gjithë veprat e ndyra;
- 55 me ty hesapet un' do t'i qëroj.
 Dashnorit të ri, zotit të pranverës,
 vetë Tamuzit brenga i ke shkaktuar;
 je dashuruar n'bariun e ri
 me pupla t'larme trupin të stolisur;
- 60 ti e ke rrahur, krahët ia ke thyer,
 në pyll qëndron dhe n'ngashërim thërret:
 «Medet, medet, o krahët e mi!»
 Ke dashur luanin se fuqi kish tepër
 dhe shtatë herë gropën ia çele.
- 65 Ke dashur kalin, forcën që s'kurseu,
 kundër armikut trimërisht t'ngadhënjëjë,
 e ti mamuze e kamxhik i dhe.
 Ke dashur zotërinë e fortë t'bariut,
 që ty kurbanin me dëshir' ta solli
- 70 e nga një kec përditë ta ka therë,
 me shkopin tënd e rrahe, ujk e bëre;
 çobanët moshatarë e kanë përzënë
 e qentë e tij gëzofin ia kanë grisur.
 Më n'fund je dashuruar n'Ishullanin,
- 75 që është kopshtar i atit tënd t'hyjnueshëm.
 Sa herë ke dashur, ty buqeta lulesh
 për ditë t'ka sjellë — stoli për tryezë.
 Atij ia vure syrin dhe e joshe:
 «Pa eja, Ishullan, të hamë bukë t'hyjnive,
- 80 shtrij duart, shijo me mua pemë t'ëmblla!»
 Ty atëherë të foli Ishullani:
 «Çka dëshiron, Ishtare, a s'më thua?

- Im më ka gatuar, unë kam ngrënë;
 a t'ha prap' gjellë për rrënimin tim,
 85 gjellë që m'është bërë gjemba e rodhe?»
 Porsa e dëgjove me shkop e godite
 dhe e shndërrove atë n'dalulu,¹
 banimin n'prehërishtë ia caktove!
 Nuk ngjitet n'tempull më, as n'kopsht nuk
 zbret.
- 90 — Ti vallë e dëshiron dashurinë time,
 ndërsa synon t'veprosh si me të tjerët?!»
 Posa i dëgjoi Ishtarja këto fjalë,
 një tmerr i egër atë e kaploi.
 Pa humbur kohë ngjitet lart në qiell.
- 95 Para Anujit, të atit, ajo del,
 para Antusë, nënës së hyjnueshme,
 përpara u përkulet dhe u thotë:
 «O at i qiellit, Gilgameshi m'nëmi,
 veprat që bëra të ndyta m'i shpalli
 100 e shumë keq ai më ka turpëruar».
 Anujë flet, t'lartës Ishtare i thotë:
 «Kërkove dashurinë e Gilgameshit,
 kurse ai gjithë t'ligat t'i numëroi —
 smirzi, o bijë, u tregua Gilgameshi!»
- 105 Ishtarja flet, të atit Anu i thotë:
 «Krijë një dem t'çuditshëm, atë i qiellit,
 që ai ta mbysë vetë Gilgameshin!»

1) Shih *dalila* (hebr. «e dashura») — emri i vajzës filistine nga tregimi biblik; shkatërrimtare e Samsonit, i cili e kishte fuqinë në flokë; ajo tradhtisht ia shkurton flokët dhe e lë pa forcë; simbol i shkatërrueses, shkatërruesit të rrezikshëm.

- Kalli ti Gilgameshit frikë e tmerr!
 Por, nëse lutjen time s'e dëgjon
 110 e s'e krijon ti demin e çuditshëm,
 aherë do t'i çel dyert e ferrit
 që t'gjithë djajtë e tokës këtu t'vijjnë,
 dhe t'vdekurit, që moti kanë shkuar,
 këtu, të gjithë, prapë do t'kthehen —
 115 më shumë do t'ketë t'vdekur sesa t'gjallë!»
 Anuji i thotë Ishtares së fuqishme:
 «Nëse veproj sipas lakmisë sate,
 do të pasojnë shtatë vjet urie.
 A ke tubuar drithë mjaft n'hambarë,
 120 e mbledhë a ke për kafshë mjaft bar e dushk?»
 Ishtarja i flet Anujit, atit t'vet:
 «Për njerëz mjaft sasi drithi jan' mbledhë,
 edhe për kafshë bar e dushk ka mjaft.
 Pra le të vijnë shtatë vjet' e urisë —
 125 mjaft është mbledh' për njerëz e për kafshë,
 prandaj atë, o atë, vetëm dërgoje!
 Do t'ndiej gëzim kur demi i çuditshëm
 me turfullim t'i turret Gilgameshit!»
 Fjalët e saj i ndjeu hyu i qiellit.
 130 Lutjen e saj Anuji e pranoi.
 Nga mali i perëndive atëherë
 dërgoi Anuji demin e çuditshëm,
 n'qytet t'Urukut e lejoi të niset.
 Njëpër ara e fusha turret me tërbim:
 135 Tokën e bën të shkretë para qytetit.
 Nga turfullimi vdesin njëqind njerëz.
 Kur ky arrin, Enkiduji në pritë
 i del me vrap dhe e kap për fund të bishtit,

- por demi me gulçim prej tij shkëputet
 140 dhe kundër dyqind njerëzve vërsulet,
 rreptë i godet, të gjithë i lë të vdekur.
 Kur t'tretën herë demi n'gulçim sulet,
 prapë Enkiduji përpara i del.
 I hidhet anash, n'rrënjë bishtin ia kap.
- 145 Hanxharin Gilgameshi n'gjoks ia fut,
 duke gërhitur plandoset për tokë.
 Enkiduji i thotë Gilgameshit:
 «O mik, të famshëm emrat tanë i bëmë,
 sepse e vramë tash demin e qiellit!»
- 150 Si gjahtar i sprovuar n'dema të egër
 zë Gilgameshi kafshën ta copëtojë,
 kokën me brirë ia shkëput nga trupi.
 Demin e qiellit tani që e mbytën,
 zemrat e tyre prehen n'qetësi.
- 155 Para Shamashit, zotit të qiellit,
 në gjunjë bien, atij i përkulen.
 Ngrihen pastaj, largohen së andejmi.
 Pushojnë para mureve të qytetit.
 Ishtarja aherë shpejt e shpejt arrin
- 160 n'qytet të Urukut. Ngjitet lart n'bedenë
 dhe nga atje lëshon këtë mallkim:
 «Mjer ti, tri herë i mjeri Gilgamesh!
 Ty të shkatërrofshin vdekja dhe rrënimi,
 që përsëri mëkat të madh ti bëre,
 që përsëri mëkat të madh ti bëre,
 165 edhe e mbyte ti demin e qiellit!»
 Kështu mallkoi hyjnesha e perëndive.
 Ndjeu Enkiduji fjalët e Ishtares
 organin gjenital ia shkoqi demit
 dhe për fytyrë Ishtares ia vërviti.

- 170 «Sikur të mundja n'dorë të të shtija,
tamam si demin ty të kisha mbytur,
me zorrë të tij stolisur t'kisha trupin!»
Ishtarja atëherë shih se si veproï —
i mblodhi vajzat, që në tempull ishin,
- 175 gratë dhe priftëreshat e dashurisë
i urdhëroi gjëmës t'ia fillojnë!
Vajtuan copën e këputur t'demit.
Fton Gilgameshi, mjeshtrit i bashkon,
më t'mirët artistë aty që ishin.
- 180 Ç'janë magjepsur mjeshtrit, janë çuditur,
kur panë brirët të mëdhenj e t'kthyer,
tridhjetë funta gurësh lazuri¹ t'rëndë
dy gishta trashë lëvozhgën e kishin.
Mbi gjashtëqind litra vaj, sa brirët zinin,
- 185 zotit të vet, Lungalbandës ia dhuroi —
si krem për lyerje hyut t'i shërbenin.
I shpuri brirët n'tempull t'zotit t'mbrojtjes,
i vuri n'fron t'sunduesit t'hyjnueshëm.
Në Eufrat i lajnë duart dhe t'fillohen.
- 190 Në Uruk sa erdhën, rrugëve shëtitën.
Para qytetit njerëzit e tubuar
sa me habi të madhe i vështrojnë.
Përpara grave t'korit të pallatit
zuri të flasë mbreti, Gilgameshi:
- 195 «Për hijeshi, ndër burra, kush dallohet?
Më madhështor ndër trima cili është?»
«Ndër burra Gilgameshi është më i bukuri,
madhështor ndër trima është Gilgameshi».

---

1) Shih: Lapislazuli

Kështu thekson gëzueshëm kori i grave.

200 Kremte t'hareshme kremton Gilgameshi,
fyelli jehon e kënga n'valle merret
e salla e vezulluar seç buçet.

Në shtretër t'natës trimat shtrirë prehen.

Në gjumë një ëndërr Enkiduji e sheh.

205 Dhe posa ngrihet ëndrrën ia rrëfen —
kështu i thotë mikut, Gilgameshit:

KËNGA E SHIATË

«Pse perënditë e larta u këshilluan?
Pse po e mendojnë, mik, shkatërrimin tim?
Ëndrra që e pashë ishte e çuditshme,
fundi i saj lajmëron fatkeqësinë:

5 m'zuri shqiponja me kthetra të hekurta
dhe katër orë n'lantësi më ngriti.

Më fliste mua: «Shiko poshtë në tokë!
Si po të duket? Pa vështroje detin!
A nuk më thua, ai si po të duket?»

10 Dhe toka dukej sikurse një kodër,
deti u përngjante përroskave të vogla.
Dhe prapë n'lantësi, plot katër orë,
shpejt fluturoi e zuri të më flasë:

«Shiko në tokë poshtë! Si të duket?

15 Vështroje detin! Në çka të përngjan?»
Dhe toka dukej sikurse një kopsht,
deti i përngjante një vije t'hollë uji.
Dhe katër orë prapë lart u ngrit
edhe më tha: «Shiko poshtë në tokë!

20 Si po të duket? Pa vështroje detin!
A nuk më thua ai si po të duket?»
Dhe toka dukej si t'ish brumë buke,
deti i përngjante një lugu t'ujit.
Edhe dy orë prapë lart më ngriti

- 25 dhe atëherë më lëshoi t'bie.
 E rashë e rashë e copë n'tokë u bëra.
 Kjo është ëndrra. Frikshëm m'doli gjumi.»
 Fjalët e mikut dëgjoji Gilgameshi
 edhe shikimi zuri t'i errësohet.
- 30 E ngriti zërin t'i flasë Enkidujit:
 «Një shpirt i keq do t'zërë ty me kthetra,
 t'lartit hyjni vendim të kobshëm morën!
 Ballin e ke të nxehtë, prandaj shtrihu!»
 Dhe shtrihet Enkiduji n'shtrat të vet.
- 35 Pa pritur një demon shtrihet mbi të,
 një shpirt i keq i etheve e pushton.
 Si t'ishin njerëz t'gjallë dyerve u flet:
 «Derë shkorreti, portë e malit t'cedravz,
 ti nuk kupton, e mend aspak nuk ke!
- 40 Plot dyzet orë unë kam vrapuar,
 derisa e zgjodha këtë dru për ty,
 derisa e pashë cedrin aq të lartë —
 nga druri i vërtetë je ndërtuar,
 shtatëdhjetë e dy bërryla je e lartë,
- 45 ndërsa e gjerë plot njëzet e katër,
 prej gurësh t'fortë t'gdhendura i ke shtyllat,
 harkun e lartë t'bukur fort e ke —
 një princ Nipuri ty të ka ndërtuar.
 Ta kisha ditur se rrënuese bëhesh
- 50 dhe nuri yt e keqja ime del,
 të kisha copëtuar me sëpatë,
 prej copash tua një trinë e kisha ndrequr...»
 Me zë t'përvajshëm Gilgameshi i flet:
 «O miku im, kudo që ne kaluam,
- 55 o miku im, në male e në shkretëtira,

- s'bashku të keqen ne përherë e ndamë
 n'këtë mënyrë ëndrra u plotësua —
 fati kurrqysh nuk mundet të ndërrohet!»
 Ditën kur Enkiduji e pa ëndrrën
- 60 zuri t'përmbushet ëndrra e tij kobzezë.
 Në shtrat sëmurë shtrihet Enkiduji,
 n'qilima t'larmë dergjet nja dy ditë,
 jermi i zjarrmisë së ligë s'e lëshon.
 Të tretën ditë e t'katërtën rri ratë,
 65 të pestën, t'gjashtën, t'shtatën, t'tetën,
 t'nëntën
- dhe t'dhjetën ditë rri ratë Enkiduji —
 gjithnjë e madhe bëhet dhembja e tij.
 Të njëmbëdhjetën e të dymbëdhjetën
 n'zjarrmi jehon rënkimi i Enkidujit.
- 70 Mikun e vet e thërret edhe i thotë:
 «Zoti i ujit t'jetës më mallkoi
 sikur armiku trimin n'luftë e nëmë.
 O mik, n'betejë kush vritet, është i vdekur,
 dhe unë për vdekje n'luftë u godita!»

KËNGA E TETË

- Posa e para rreze vesën treti,
brof Gilgameshi e shkon deri te shtrati —
në fashë, ratë, rri miku, Enkiduji.
Kraharori i ulet edhe i ngrihet qetë,
5 ngadalë i del prej gojës fryma e shpirtit.
Atëherë Gilgameshi zhgrehet n'vaj:
«Mik, Enkiduj, ku t'mbetën forca e zëri,
kështu ç'të gjet, o i mjeri Enkiduj?
Luan i fortë, mëzat i egër ishe,
10 sikurse një gazelë e shpejtë m'ishe.
Ty të kam dashur, ty si vëlla të kisha,
të bëra t'parë mbi të gjithë parinë.
Ty në Uruk të donin gratë e bukura.
Në mal të Cedrit bashkë me ty vajta,
15 as ditë as natë, o Enkiduj, s'm'u ndave.
Në Uruk t'pamposhtur sollëm kryet e Hum-
babës,
prej djajsh t'çliruar malsorët na bekuan.
E vramë demin, nga qielli dërguar,
gulçimi i tij helmues ndoshta t'goditi?
20 Ndoshta hyjnitë e larta emër nuk dhanë
demin e egër — nga qielli dhunti —
ta vrasim për urrejtje ndaj Ishtares».
Ngjat shtratit t'mikut rri, në heshtje varri,

- në largësi t'pafund shikimi iu tret.
- 25 N'sa Gilgameshi mikun e vështron
qëndron i heshtur Enkiduji dhe fle.
«I dashur Enkiduj, mik i rinisë,
o kafshë e stepës, shtrirë pranë meje,
të dy së bashku e mposhtëm atë që e mësymë,
- 30 ia dolëm t'hyjmë n'malin e hyjnueshëm,
demin e qiellit ta zëmë e ta therim,
të dy së bashku e mbytëm Humbabën,
që n'mal të Cedrit bënte çka dëshironte.
Ç'është ky gjumë i thellë që të ka zënë?
- 35 Më s'më dëgjon, n'fytyrë i ngrysur dukesh!»
Në fashë rri Enkiduji e s'i çel sytë.
Te zemra Gilgameshi ia vë veshin,
po ajo i rri e qetë e nuk i rreh.
Pastaj si nusen mikun e mbulon.
- 40 Porsi luani shqirret e thërret vaj:
luron si luaneshë qëlluar shtizash;
flokët i shkëlqen, i hedh, teshat i shqyen,
petkun e zisë e vesh, të pluhurosur.
Posa e para rreze vesën treti,
- 45 prapë Gilgameshi zhgrehet n'vaj e gjëmë.
Gjashtë net e ditë e qan Enkidujin
deri në agim të shtatë e lë mbi dhë.
Të shtatën ditë ai mikun e varros —
pastaj braktis qytetin e Urukut.
- 50 Tfillohet stepës kund pa e ndalur hapin.
Takon gjahtarin n'pritë të luanit.
Posa e vëren i flet ai Gilgameshit:
«I larti mbret, që rojtarin e tmerrshëm

- në mal e mbyte, e mposhte ti Humbabën,
 55 të egrin sundimtar. Me dorën tënde
 mbyte luanë e demin e fuqishëm
 dërguar n'tokë si dhunti nga qielli.
 Pse i ke faqet t'zbehura e t'tretura,
 si dhe fytyrën aq të rraskapitur?
- 60 Pse e ke shpirtin aq të pikëlluar
 e trupin të dërrmuar e t'kërrusur?
 Pse n'zemër kaq rënkim të është ndryer,
 përse përngjan n'shtegtar rrugësh të pafund?
 Pse e ke fytyrën të ndezur nga era,
- 65 nga reshjet dhe dielli i mesditës?
 Pse nëpër fushë vrapon i shqetësuar?»
 Çel gojën Gilgameshi dhe i thotë:
 «Mikun tim, që e kisha besnik si kalin,
 panter i stepës, Enkiduji, im mik,
- 70 që bëri shumë n'mal hyjnor të arrijmë,
 ta zëmë e mbysim demin e çuditshëm,
 në mal të Cedrit ta mposhtim Humbabën,
 n'pritë luanët grykave tu'i mbytë,
 me t'cilin s'bashku rreziqet i mposhtëm —
- 75 atë e gjeti fati i njeriut!
 Gjashtë ditë e net me mall unë e vajtova,
 e përmbi dhe e lashë der' n'të shtatën ditë.
 Sa rëndë m'ndrydh fati i mikut tim,
 pra, stepës turrem n'largësi t'pafund.
- 80 Si mund të hesht e t'mos e shpreh pikëllimin?
 Miku, të cilin e desha, u bë tokë,
 mik Enkiduji është bërë baltë toke!
 Kështu mos duhet unë t'bie n'fashë
 e sa t'jetë jeta kurrë të mos ngrihem?»

KËNGA E NËNTË

- E qan me dhembje t'madhe Enkidujin
dhe t'fillet Gilgameshi nëpër fushë.
«Mos duhet t'vdes dhe unë si Enkiduji?
Shpirtin nga dhembja e kam të copëtuar*
- 5 *sepse prej vdekjes frikë e madhe m'zuri,
prandaj po bredh andej-këndej nëpër vepër,
tek i fuqishmi Utnapishtim jam nisur —
që e ka gjetur jetën e pasosur,
jam nisur n'rrugë dhe tek ai shpejt.*
- 10 *Kur natën udhëtoj dhe shoh luanin,
një frikë e madhe atëherë m'kaplon,
kokën e ngre, i lutem Sinës, hënës,
hyut t'kështjellës s'jetës, Nin-Urumës,
që n'mes t'hyjve është më i shkëlqyeshmi;*
- 15 *der' tek ai lutjet e mia shkojnë:
«Të pacënueshme jetën ti ma ruaj!»
I lodhur fare ai rri në qetësi,
dhe gjatë natës një ëndërr e pa:
një luan i ri në lojë e gëzim jetonte.*
- 20 *Sëpatën ngriti Gilgameshi e vrik
nga brezi e nxori pallën. Atëherë
një shkëmb si t'ishte shtizë shigjete,
ra midis tyre e dheun në erë e hodhi
e ky fundoset n'greminë të thellë.*

- 25 I frikësuar zgjohet, niset n'rrugë.
Porsa agon mëngjesi i ditës tjetër
i çeli sytë, pa një mal të madh.
Për emër malit i thonë Mashu.
Dy male janë, që e mbajnë qiellin
- 30 n'midis të tyre është porta e diellit
prej s'cilës dielli çdo ditë lind,
Dy diva e ruajnë portën e malit t'qiellit.
Mbi tokë u del e larta pjesë e trupit,
n'sa pjesa e poshtme, e ngjashme me t'akre-
pi'
- 35 qëndron e shtrirë n'botën nëntokësore.
Të tmerrshëm e të frikshëm divat duken,
vështrimi i tyre vdekjen lajmëron,
sikur rrufeja malet shemb në lugje.
Ata i shikon dhe stepet Gilgameshi,
- 40 nga tmerri keq fytyra i zymtohet,
por i jep zemër vetes dhe u përkulet.
Njeriu-akrep e fton gruan e tij:
«Njeriu, i cili drejt te ne po vjen,
trupin dhe mishin t'zotrave i ka!»
- 45 Gruaja-akrep i thotë burrit t'vet:
«Ai dy të tretat t'perëndive i ka,
ndërsa një t'tretën e ka të njeriut».
Njeriu-akrep i thotë Gilgameshit,
mikut të perëndive kështu i flet:
- 50 «Të gjatë shumë rrugën ti e bëre
deri tek unë t'vish, udhëtar i rrallë.
Kalove male që vështirë kalohen.
Dua t'mësoj për udhëtimin tënd;
kufijtë e rrugës sate këtu mbarojnë,

- 55 *dua ta di ç'të shtyu të udhëtosh?»*
I gjegjet Gilgameshi njeri-akrepit:
«Për Enkidujin, mikun tim të stepës,
fort më pushtoi mua pikëllimi,
atë e gjeti fati i njeriut.
- 60 *Tashti i frikem vdekjes, stepës turrem.*
Sa më ndrydh rëndë fati i Enkidujit!
Miku, që e desha, n'pluhur u shndërrua,
sikurse baltë toke ai u bë!
Prandaj shpejtova nëpër vende t'ndryshme,
- 65 *kalova male e deri te ti erdha,*
Mendoj të shkoj der' te Utnapishtimi
i fortë, t'cilin unë stërgjysh e kam.
N'kuvendin e hyjnive mori pjesë,
fort e kërkoi jetën dhe e gjeti:
- 70 *Dua ta pyes për vdekjen dhe për jetën».*
Njeriu-akrep i thotë Gilgameshit:
«Në këto male, Gilgamesh, s'ka pasur
shteg të kalueshëm kurrë për njeriun,
n'për këtë mal s'është ndrequr asnjë rrugë.
- 75 *Dy herë nga dymbëdhjetë orë shpella zgjatet*
e cila shpie nëpër male t'qiellit.
I dendur është terri e vezullimi
askund nuk duket nëpër grykë t'shpellës,
prej nga dhe dielli lind, kur del mbi tokë,
- 80 *dhe prapë aty ai hyn, kur perëndon,*
kur kthen nga rruga n'për oqean t'qiellit.
Në hyrje t'rrugës s'errët bëjmë rojë.
I gjerë shtrihet deti n'fund të maleve,
që në çdo anë tokën e rrethojnë.
- 85 *Ti s'mund të shkosh nëpër rrugën e diellit,*

- sepse ajo shpie n'truall t'hyjve t'ndritshme.
 Njeri kësaj shpelle t'errët s'ka kaluar
 pas portës' diellit yt stërgjysh banon;
 në grykë, larg, lumenjtë ku takohen,
 90 banon Utnapishtimi te uji i vdekjes.
 Kurrfarë barke s'mund të t'qesë matanë».
- Kuptoi Gilgameshi fjalët e divit
 dhe kështu filloi atij t'i flasë:
 «Në pikëllim t'vazhdueshëm bëra rrugë,
 95 n'òrengosje e n'dhembje shumë të tmerrsh-
 me.
- A duhet ditët t'i çoj n'vaj e vuajtje?
 Tashti ti më lejo të hyj në mal
 që ta takoj atje Utnapishtimin
 edhe ta pyes për jetën që e gjeti.
- 100 M'lejo të hyj dhe unë, ta gjej jetën!»
 Njeriu-akrep i thotë Gilgameshit:
 «Sa trim dhe i fortë je, o Gilgamesh.
 Shko, Gilgamesh, dhe rrugën t'i zbuloje!
 Mbi t'gjitha malet, t'cilat n'tokë gjenden,
 105 të larta janë malet e Mashujit.
 Shkëmbinjtë e malit në brendi formojnë
 një grykë të errët, shumë të trishtueshme.
 Shëndoshë e mirë arritsh në fund të shpellës!
 Porta e diellit, t'cilën ne e ruajmë,
 110 për ty le t'hapet, tutje ti të shkosh!»
 Kur i dëgjoi këto fjalë Gilgameshi,
 u nis, kah rrugën divi ia tregoi —
 kah shtegu i diellit Gilgameshi u nis.
 N'shpellën e errët mbërriti për dy orë.
 115 Terri verbonte, dritë s'kish askund,

- nuk shihte gjë as para e as prapa.
 Më tej udhëton, dy herë nga tri orë.
 Terri verbonte, dritë s'kish askund,
 nuk shihte gjë, as para e as prapa.
- 120 Më tej udhëton, dy herë nga katër orë.
 Terri verbonte, dritë s'kish askund,
 nuk shihte gjë, as para e as prapa.
 Më tej udhëton, dy herë nga pesë orë.
 Terri verbonte, dritë s'kish askund,
- 125 nuk shihte gjë, as para e as prapa.
 Më tej udhëton, dy herë nga gjashtë orë.
 Terri verbonte, dritë s'kish askund,
 nuk shihte gjë, as para e as prapa.
 Më tej udhëton, dy herë nga shtatë orë.
- 130 Terri verbonte, dritë s'kish askund,
 nuk shihte gjë, as para e as prapa.
 Më tej udhëton, dy herë nga tetë orë.
 Dhe atëbotë zuri të bërtasë.
 Terri verbonte, dritë s'kish askund,
- 135 errësira s'linte asgjë të dallohej,
 as para tij e as përmbropa tij.
 Më tej udhëton dy herë nga nëntë orë.
 E ndien atëherë erën e veriut.
 Shtatin e ka t'kërrusur, futyrën t'mrrolur.
- 140 Terri verbonte, dritë s'kish askund.
 Më tej udhëton, dy herë nga dhjetë orë.
 Errësira mbetej prapa, afrohej drita.
 Më tej udhëton, dy herë nga njëmbëdhjetë
 orë.
- Shpella zgjerohet e rrezja e diellit shihet.
- 145 Më tej udhëton, dy herë nga dymbëdhjetë orë,

- dhe atëherë u përhap ndriçimi —
 drita e ditës përsëri shkëlqeu.
 Ai rri përpara kopshtit të hyjnine.
 Atë e kundron dhe niset drejt andej
- 150 duke i qitur hapat të furishëm.
 Porsi rubini frutet ai i ka,
 kurorë rrinë pjergullat magjepsëse.
 Një tjetër dru lapislazuli mban;
 lloje të tjera frutash shumë të çmueshme
- 155 bukur i mbajnë pemët nëpër kopsht.
 Në rreze t'diellit bukur shkëlqen kopshti.
 Ngre Gilgameshi duart kah Shamashi:
 «Të gjatë e të rëndë e pata udhëtimin
 e kafshë të egërsisë m'u desh të mbys
- 160 dhe me lëkura trupin tim e vesha,
 mishin e tyre si ushqim e pata.
 Portës së malit të kaloj m'lejuan;
 udhëtova grykës s'errët e të frikshme.
 Përpara meje kopshti i hyjve është,
- 165 ndërsa nën të një det i gjerë shumë.
 M'trego si shkohet te Utnapishtimi!
 Tash ma trego ti mua barkatarin,
 që sigurisht matanë do t'më qesë,
 mbi det të botës, nëpër ujë të vdekjes —
- 170 në këtë mënyrë jetën ta zbuloj».
 Shamashi e dëgjoi dhe i mërzitur,
 kështu i foli hyu Gilgameshit:
 «Më thua, Gilgamesh, për ku je nisur?
 Jetën që po e kërkon nuk do ta gjesh!»
- 175 Shamashit t'lartë Gilgameshi i thotë:
 «N'vetmi të mjerë stepës unë nxitova,

- dhe yll pas ylli zunë t'perëndojnë:
 Në fusha t'shkreta shumë vjet kalova.
 As dielli e hëna, as ndonjë nga yjet
- 180 n'shpellën e errët fare nuk ndriçuan.
 M'lejo të t'shohin sytë e mi, o diell,
 të ngopen n'dritën tënde kaq të bukur!
 Kalo! errësira, larg ka mbetur,
 ndriçimi i plotë përsëri m'rrethoi.
- 185 Kur vdekatori diellin n'sy e pa?
 A thua jetën s'duhet ta kërkoj?
 T'përhershmen jetë vallë si ta gjej?»
 Shamashi i dëgjon këto fjalë
 dhe Gilgameshit zuri të m'i flasë:
- 190 «Ti shko tash te Siduri Sabituja,
 grua e urtë, n'malin e hyjnive,
 rri n'fron, n'bregdet, në kopsht të perëndive,
 drurin e jetës është duke e ruajtur.
 Kah kopshti shko, që e ke përpara teje.
- 195 Sall ajo mundet rrugën ta tregojë,
 që shpie tek Utnapishtimi i largët».
 Këto fjalë Gilgameshi i dëgjon
 dhe niset. Para i del kopshti hyjnor.
 N'harlisje t'plotë cedrishta qëndron,
- 200 gurët e çmueshëm nëpër drurë shkëlqejnë.
 Si bari i detit rri nën dru smeraldi,
 si xhevahirë ndrijnë rodhe e gjemba.
 Safiri është fara e frytnisë.
 Ngadalë Gilgameshi i qet hapat
- 205 dhe sytë i ngre nga kopshti i hyjnive.

KËNGA E DHJETË

- Lart, n'breg të detit, si t'kish mbirë në qiell,
shkëlqen seli e hyjneshës Sabitu.
Në hyrje t'kopshtit hyjnor rri e vështron,
brezin e mban shtrëngueshëm t'lidhur në ije
5 veshur n'tërlik deri në fund të këmbëve.
Bredh Gilgameshi poshtë e lart, pa cak.
Hapat kah hyrja e portës drejt e çojnë.
I veshur me lëkurë kafshësh të egra,
ka pamje t'frikshme tmerrin me ta shti —
10 si t'ishte perëndi e ka ai shtatin.
N'zemër t'plagosur dhembja i ka pushuar
porsi shtegtari i rrugëve t'largta duket.
Larg Sabituja vrojton dhe psherëtin,
kërkon këshillë nga zemra e flet me vetë:
15 «Në kopsht t'hyjnive ky mos don të hyjë?
Ku është nisur me hapa t'trishtueshëm?»
Posa afrohet, Sabituja mbyll portën
dhe me të shpejtë shulin ia vë derës.
Por Gilgameshi ka vendosur t'hyjë.
20 Sëpatën n'dorë, drejtohet kah dera
e kështu i flet hyjneshës Sabitu:
«Ç'pe, Sabitu, që portën ti ma mbylle,
e shulin shpejt kur derës ti ia vure?
Po ta thyej shulin, derën ta copëtoj!»

- 25 Në hyrje t'kopshtit Sabituja e hap derën
edhe kështu i thotë Gilgameshit:
«Pse kaq të zbehura i ke ti faqet
e t'rrudhur ballin në zymti të madhe?
Pse pikëllimi shpirtin ta ka mbytur
- 30 e dyfish shtatin ty ta paska bërë?
N'zemër t'plagosur çfarë dhembje ke?
Porsi shtegtar i rrugëve t'largta dukesh.
Stuhia e dielli shumë të paskan pjekur,
vapa e mesditës fytyrën ta ka regjur.
- 35 Kudo nëpër stepë kaq fort pse shpejton?»
Dhe Gilgameshi i thotë Sabitusë:
«Faqet e zbehura si të mos i kem
e t'rrudhur ballin në zymti të madhe?
Kaq i helmuar n'shpiert si të mos jem
- 40 si edhe shtatin të bërë dyfish?
Në zemrën time dhembja si t'mos ndryhet?
Si t'mos përngjaj n'shtegtar rrugësh t'pa-
fund?
Stuhia e dielli si të mos më pjekin?
Si t'mos ma regjë fytyrën vapa e mesditës?
- 45 Si t'mos ngarend nëpër stepën e pafund?
Vëllaun tim, që ishte panter i stepës,
me t'cilin s'bashku rreziqet i mposhtëm
e më ndihmoi në Cedër të arrijmë,
ta zëmë e mbysim demin e hyjnueshëm
- 50 e s'bashku t'ngadhënjejmë mbi Humbabën,
që i patrembur rrinte n'mal të Cedrit,
n'pritë luanët grykave tu'i mbytë;
me t'cilin ndava t'mirën e të keqen,
mik Enkidujin, që pamasë e desha —

- 55 atë e gjeti fati i njeriut!
 Gjashtë ditë e net e qava Enkidujin
 e zemra nuk më bëri n'dhé ta shti.
 Kaq shumë prita e shpresa fort më mbajtë
 se do të ngjallej nga thirrjet e mia.
- 60 Shtatë ditë e net si krimb i shkelur ndenjtë!
 Fort e kërkova jetën, por s'e gjeta.
 Prandaj nëpër stepë poshtë e lart unë turrem
 sikurse të isha bishë e egër mali —
 fati i mikut rëndë më peshon.
- 65 Si mund ta hesht unë gjithë këtë peshë
 e t'mos e shpreh, ksodore të mos shqirrem?
 Miku, të cilin unë shumë e desha,
 mik Enkiduji n'pluhur u shndërrua,
 sikurse baltë toke ai u bë!
- 70 A thua n'fashë më duhet të bie,
 e sa t'jetë jeta kurrë të mos ngrihem?
 Tash të shikoj unë ty, o Sabitu,
 që vdekjen t'mos e shoh, nga e cila frikem».
 Kështu i thotë hyjnesha Gilgameshit:
- 75 «Për ku je nisur, kaq me vrap ku shkon?
 Jetën që po e kërkon, nuk do ta gjesh!
 N'fillim kur zotrat njerëzit i krijuan,
 vdekjen për ta caktuan, vetes jetën.
 Pra, Gilgamesh, ti mirë ha e pi
- 80 dhe sa më shumë mbushe barkun tënd;
 bën qejf pa ndalur, ditën edhe natën,
 secilën ditë kremto nga një të kremte —
 natën e ditën në vallëzim kënaqu,
 në zërin e harpës, në tingujt e fyellit.
- 85 Rrobat e pastra vishi, Gilgamesh,

- mirë pastroje e lyeje kokën tënde,
dhe trupin laje vetëm në ujë të freskët.
Soditi fëmijët n'gaz e dora-doras,
në gjokse t'grave ti hareshëm prehu!
- 90 Në qytetin tënd, në Uruk, kthehu ti mbrapa
si trim i fortë dhe si mbret i lumtur!»
Hyjneshës Sabitu i flet Gilgameshi:
«Tash, Sabitu, ti rrugën ma trego,
më udhëzo të nisem te Utnapishtimi!
- 95 Si mund, hyjneshë, un' tek ai të arrij,
a nuk më thua? Detit trup po i bie,
nëse s'i dilet bregut po vrapoj».
Dhe Sabituja i thotë Gilgameshit:
«Në këtë det as va as vend nuk gjendet
- 100 që t'mund të dalësh fatlum në breg matanë.
Deri më sot njeriu s'mban në mend
dikush të ketë dalë në anën tjetër.
Veçse Shamashi detin e kalon,
hyjni e diellit dhe trim i fortë.
- 105 Matanë nuk ka dalë tjetërkush.
Vështirë kalohet deti i paanë,
se shumë larg ujët e vdekjes është;
deri aty me mund kalohet rruga.
Si do të dalësh ti matanë detit?
- 110 Në qoftë se arrin tek uji i vdekjes,
më thua, atëherë ç'do të bësh?
A nuk po e sheh atje, ti, Ur-Shanabin,
atë lundërtar të Utnapishtimit,
që pranë arkave me gurë rri?
- 115 Tashti ai në mal është tfilluar
të marrë bar e manaferra të mbledhë.

- Atë kërkoje e me të bashkë nisu
të dalësh matanë, në bregun tjetër;
nëse nuk është e mundur, kthehu mbrapa!»
- 120 Kur Gilgameshi këto i dëgjoi,
ngriti sëpatën, armët n'brez i ngjeshi
në udhë u nis, në breg të detit ra.
Sikurse shtiza që me forcë hidhet,
dera e kopshtit t'perëndive u mbyll.
- 125 Hyjnesha mbet në një anë e ky në tjetrën.
Hedh Gilgameshi n'largësi shikimin
në grykë të lumit ai vegon një barkë.
Drejt barkës së Utnapishtimit niset
te gryka e lumit t'ndeshet n'barkatarin
- 130 t'i lutet që përtej detit ta qesë,
matanë ujit t'vdekjes ta kalojë.
Kah lumi niset atëherë e zbret
i shqetësuar, hapin aty e ndal.
Aty rri barka. Ky tfillohet bregut,
- 135 porse askund nuk ndeshet n'barkatarin.
Arkat i sheh të mbushura me gurë.
Niset, pastaj, në mal, t'madhe thërret:
«O lundërtar, kaq shumë po t'kërkoj,
a nuk më qet nëpër këtë det të gjerë —
- 140 a s'më kalon përmbi ujin e vdekjes?»
Me zë të fortë thërret, po askush s'i gjegjet.
Kthehet me zemërim e i thyen arkat,
pastaj në mal për herë të dytë niset.
Posa në sy i bie Ur-Shanabi,
- 145 i qaset pranë, para tij ndalohet.
I thotë Ur-Shanabi Gilgameshit:
«Më thua, ty për emër si të thonë?

- Unë jam Ur-Shanabi lundërtar,
lundërtar i Utnapishtimit t'largët»:
- 150 I thotë Gilgameshi Ur-Shanabit:
«Mua për emër Gilgamesh më thonë,
nga brigjet e Anujit unë kam ardhur,
rrugë të gjatë bëra, nga lind dielli.
O Ur-Shanab, më në fund të takova,
- 155 m'lejo ta shoh t'largtin Utnapishtim!»
Ur-Shanabi e pyet Gilgameshin:
«Pse kaq të zbehura i ke ti faqet
e t'rrudhur ballin në zynti të madhe?
Pse pikëllimi shpirtin ta ka mbytur
- 160 e dyfish shtatin ty ta paska bërë?
Pse n'zemër kaq rënkim të është ndryrë?
Përse përngjan n'shtegtar rrugësh t'pafund?
Stuhia e dielli shumë t'paskan pjekur,
vapa e mesditës fytyrën ta ka regjur.
- 165 Pse nëpër fushë nga larg kaq fort shpejton?»
I thotë Gilgameshi Ur-Shanabit:
«Si t'mos i kem unë faqet kaq të zbehura
e t'rrudhur ballin në zynti të madhe?
Kaq i helmuar në shpirt si të mos jem
- 170 si edhe shtatin të bërë dyfish?
Si të mos ndryhet dhembja n'zembrën time
e t'mos përngjaj në shtegtar rrugësh t'pa-
fund?
- Stuhia e dielli si të mos më pjekin?
Si t'mos ma regjë fytyrën vapa e mesditës?
- 175 Si t'mos ngarend kaq fort nga larg nëpër
fushë?
- Vëllaun tim, që ish panter i stepës,

- që bëri ç'mundi n' Cedër të arrijmë,
 ta zëmë e mbysim demin e çuditshëm
 e s' bashku të ngadhënjejmë mbi Humbabën,
- 180 që i patrembur n' mal të Cedrit rrinte,
 në pritë luanët grykave tu'i mbytë,
 me t' cilin ndava të mirën e të keqen,
 mik Enkidujin, që pamasë e desha —
 atë e gjeti fati i njeriut!
- 185 Gjashtë ditë e net e qava Enkidujin
 e zemra nuk më bëri n' dhë ta shti.
 Frikën nga vdekja unë aty e mësova
 e stepës turrem, n' largësi t' pafund —
 sa më ndrydh rëndë fati i mikut tim!
- 190 Prej dheut t' largët unë këtu erdha
 e mbrapa vetes rrugë të gjata lashë.
 Gjithë këtë dhembje si mundem ta heshtë,
 të mos e shpreh e kështu të mos shqirrem?
 Miku, të cilin unë shumë e desha,
- 195 mik Enkiduji n' pluhur u shndërrua,
 sikurse baltë toke ai u bë!
 A thua n' fashë, vallë, m' duhet t' bie
 e sa t' jetë jeta kurrë të mos ngrihem?»
 I thotë Gilgameshi Ur-Shanabit:
- 200 «Si t' shkoj, më thua, te Utnapishtimi,
 o Ur-Shanab, m' trego si t' mbërrij atje?
 Rrugën e fshehtësisë ma zbuloj!
 Nëse i dilet nëpër det, po nisem;
 nëse s' i dilet, bregut po vrapoj».
- 205 Ur-Shanab lundërtari atij i thotë:
 «Me duart tua pengove kalimin,
 me gurë barkat, Gilgamesh, i theve,

- kështu ti vetes shtegun ia mbylle
të dalësh nëpër rrjedhë të ujit t'vdekjes.
- 210 Mbasi i theve arkat me gurë mbushur,
më s'mund të qes në ujdhesën e jetës.
Nxirre nga brezi sëpatën që e ke,
tfillloju, Gilgamesh, e shko në mal!
Njëqind e njëzet lisa do t'i presësh,
- 215 çdo trung t'i ketë gjashtëdhjetë kutë,
ndaj gdhendi silli këtu të gjithë»
Porsa e dëgjoi këtë Gilgameshi,
nga brezi shpejt sëpatën se ç'e nxori
edhe në mal me shpejtësi arriti.
- 220 I preu atje njëqind e njëzet lisa,
mirë ai i mati e më mirë i gdhendi,
secila lëndë kish gjashtëdhjetë kutë.
I ndreqi e ia solli Ur-Shanabit.
Hipën n'barkën e ngarkuar me trungje,
- 225 në det u futën në valët e trazuara.
Sa më shpejt, si vetëtimë lundruan.
Shtegun e gjatë dyzet e pesë ditë
sall për tri ditë e kaloi Ur-Shanabi.
I thotë Gilgameshit Ur-Shanabi:
- 230 «Një trung në tokë me sëpatë ngule,
ujin e vdekjes nuk guxon ta prekësh,
se menjëherë vdekjen do ta gjesh!
Trungun e dytë merre e ngule n'tokë!
Sille të tretin, Gilgamesh, dhe ngule!
- 235 Sille t'katërtin, Gilgamesh, dhe ngule!
Sille të pestin, Gilgamesh. dhe ngule!
Sille të gjashtin, Gilgamesh, dhe ngule!
Sille të shtatin, Gilgamesh, dhe ngule!

- Sille të tetin, Gilgamesh, dhe ngule!
 240 Sille të nëntin, Gilgamesh, dhe ngule!
 Sille të dhjetin, Gilgamesh, dhe ngule!
 Sille të njëmbëdhjetin, Gilgamesh, dhe ngule!
 Sille të dymbëdhjetin, Gilgamesh, dhe ngule!
 Dhe një pas një njëqind e njëzet trungje
 245 të gjitha Gilgameshi i mori nëpër duar.
 Nga brezi atëbotë e hoqi rripin,
 e zhveshi shpejt gëzofin e luanit,
 me dorë t'fortë e hoq t'barkës pajorin.
 Shikimin larg e hedh Utnapishtimi,
 250 vrojton kah mbërrin shikimi. Flet më vete,
 këshillë zemrës i kërkon e thotë:
 «Pse janë zhdukur n'barkë arkat me gurë?
 Pa lejen time një i huaj lundron.
 S'mund t'jetë soj njeriu ai që vjen.
 255 Sa po vërej, njeri nuk mund të jetë.
 Sa po vërej, ai trim nuk mund të jetë.
 Sa po vërej, ai as hyjni nuk është?
 Fort më përngjan dhe ashtu po më duket.
 Me dorë të fortë trungjet i lëviz
 260 duke i futur nëpër ujin e vdekjes —
 në vend të arkave me gurë mbushur,
 që Ur-Shanabi poshtë i lëshonte,
 tash po e tërheqin barkën përmbi trungje
 dhe shpejt do t'dalin në breg të ujdhesës.
 265 Të gjithë trungjet në veprim i shtinë.
 I huaji e nxori tash pajorin
 dhe me sëpatë në dysh atë e ndau,
 të dyja pjesët i futi në ujë.
 Me vrull të madh në breg arriti barka.»

- 270 Utnapishtimi del shpejt nga shtëpia,
teposhtë zbret, të huajin ta arrijë.
Utnapishtimi i thotë Gilgameshit:
«Më thuaj ti, për emër si të thonë?
Utnapishtimi jam, jetën që e gjeta».
- 275 I thotë Utnapishtimit Gilgameshi:
«Mua për emër Gilgamesh më thonë,
nga brigjet e Anujit unë kam ardhur,
rrugë të gjatë bëra, nga lind dielli,
tash, më në fund, po t'shoh, Utnapishtim!»
- 280 I flet atij Utnapishtimi i lumtur:
«Pse kaq të zbehura i ke ti faqet
e t'rrudhur ballin në zymti të madhe?
Pse pikëllimi shpirtin ta ka mbytur
e dyfish shtatin ty ta paska bërë?»
- 285 Pse në zemër kaq rënkim ty të është ndryrë?
Përse përngjan n'shtegtar rrugësh t'pafund,
Stuhia e dielli shumë t'paskan pjekur,
vapa e mesditës fytyrën ta ka regjur.
Pse nëpër fushë nga larg kaq fort shpejton?»
- 290 Utnapishtimit ia kthen Gilgameshi:
«Si t'mos i kem unë faqet kaq të zbehura
e t'rrudhur ballin në zymti të madhe?
Kaq i helmuar n'shpirt si të mos jem
si edhe shtatin të bërë dyfish?»
- 295 Si të mos ndryhet dhembja n'zemër time
e t' mos përngjajë n' shtegtar rrugësh t'pa-
fund?
Stuhia e dielli si të mos më pjekin?
Si t'mos ma regjë fytyrën vapa e mesditës?

*Si t'mos ngarend nga larg kaq fort nëpër
fushë?*

- 300 *Vëllaun tim, që ish panter i stepës,
që bëri ç'mundi n'Cedër të arrijmë,
ta zëmë e mbysim demin e çuditshëm
e s'bashku të ngadhënjejmë mbi Humbabën,
që i patrembur n'mal të Cedrit rrinte,*
- 305 *në pritë luanët grykave t'u i mbytë,
me t'cilin ndava t'mirën e të keqen,
mik Enkidujin, që pamasë e desha —
atë e gjeti fati i njeriut!*
- Gjashtë ditë e net e qava Enkidujin*
- 310 *e zemra nuk më bëri n'dhé ta shti.
Frikën nga vdekja unë aty e mësova,
e stepës turrem, n'largësi t'pafund —
sa më ndrydh rëndë fati i mikut tim!
Prej dheut t'largët unë këtu erdha*
- 315 *e mbrapa vetes rrugë t'gjata lashë.
Gjithë këtë dhembje si mundem ta hesht,
të mos e shpreh e kështu të mos shqirrem?
Miku, të cilin unë shumë e desha,
mik Enkiduji n'pluhur u shndërrua,*
- 320 *sikurse baltë toke ai u bë!
A thua në fashë, vallë, më duhet të bie
e sa t'jetë jeta kurrë të mos ngrihem?»
Dhe Gilgameshi vazhdoi t'i flasë:
«Të arrij mendova te Utnapishtimi,*
- 325 *ta shoh fatlumin që e gjeti jetën,
prandaj u nisa, nëpër shumë vise shkova,
shtegtova maleve që s'kapërcehen,
lumenj trupova dhe detra kalova,*

- me jetë t'mirë aspak nuk jam kënaqur,
 330 deri në fyt i zhytur jam n'mjerim.
 Ushqim të vetëm dhembjen unë e pata.
 Ende pa mbërri' te Sabitu hyjnesha,
 m'u patën nisur teshat të më shqyhen.
 U desh të gjuaj dhi të egra e zogj,
- 335 u desh të gjuaj drerë e sorkadhe —
 me mish të tyre gjallë për të mbetur.
 Luanë e pantera stepe, qen të shkretirës
 kanë gjetur vdekjen nga shigjeta ime.
 Për tesha i vesha lëkurët e tyre.
- 340 Shpirtat e t'vdekurve dua ta mbyllin
 derën, ta zënë me katran e gurë.
 Shpirtrat e t'vdekurve dua t'i zhbij
 që të mos zgjasë më ngazëllimi i tyre.
 Utnapishtim fatmir, ma kumto jetën.
- 345 sepse amshimin ti e ke fituar!»
 Utnapishtimi i flet Gilgameshit:
 «Pushoje vajin, frenoje zemërimin!
 Fate të ndryshme kanë hyjtë e njerëzit.
 Baba e nëna t'pollën si njeri.
- 350 Ndonëse dy të tretat hyjnore i ke,
 të njerëzve e ke ti një të tretën
 që të tërheq kah fati i njeriut.
 Amshimi s'është dhënë për njeriun!
 Vdekja mizore është, cakton çdo fat.
- 355 A thua shtëpi t'përherëshme ne ndërtojmë?
 Ujditë a i vulosim përgjithmonë?
 Prore a e ndajnë vëllezërit trashëgimin?
 Lindjes njeri a i gëzohet prore?
 Përditë lumi a sjell valë të larta,

- 360 përherë tokën a e vërshon përreth?
 A e shohin zogjtë kiripa e kililu pranverën
 e prore sytë e tyre a e shohin diellin?
 Ç'prej se u lindën ditët, s'ka gjë t'amshuar.
 A nuk përngjajnë vallë njeri n'tjetrin
- 365 fëmija i porsalindur edhe vdekja?
 Me njolla t'vdekjes njëjtë a s'janë t'shënuar?
 Veç dertari e roja e lëshojnë shpirtin
 të dalë n'dritë nga nëntoka e errët,
 i porsalinduri diellin e përshëndet.
- 370 Mblidhen atëherë t'fuqishmit Anunakë,
 shpirtra t'mëdhenj, që bashkë me hyjneshën
 Mametumë, që fatin e vendos,
 së bashku caktojnë fatin e njeriut.
 Ditët e jetës ata i kanë caktuar,
- 375 ndërsa të vdekjes fare s'i numërojnë!»

KËNGA E NJËMBËDHJETË

- I thotë Gilgameshi Utnapishtimit:
«Tash po të shoh, Utnapishtim; nuk qenke
as më i gjatë as më i gjerë se unë,
shumë më përngjan, sikurse djali babës,
5 ndryshe as ti nuk qenke i krijuar,
qenke njeri, ashtu sikurse unë.
Mirëpo unë qetësi nuk kam
dhe jam krijuar që përherë t'luftoj,
ndërsa ti je tërhequr nga përleshjet,
10 i qetë rri, i shtrirë n'kokërr t'shpinës:
Si vallë arrite në kuvend t'hyjnive?
Si e kërkove jetën e si e gjete?»
I thotë Utnapishtimi atëbotë:
«Ty, Gilgamesh, dëshirë kam ta zbuloj
15 një ngjarje deri tash krejt të panjohur,
po ta tregoj një fshehtësi t'hyjnive:
qytetin shumë t'vjetër, Shuripakun,
buzë Euftratit, të cilin ti e njeh,
një kohë t'gjatë hyjtë e mëshiruan.
20 Ndiç perënditë atëbotë vendosën
që të shkaktojnë përmbytjen e madhe.
Në këshillim t'kuvendit merrte pjesë
dhe vetë Ea, hyu i thellësive;
këtë vendim që morën përditë

- 25 ia rrëfeu shtëpisë sime t'kallamit:
 «Shtëpi kallami, o shtëpi kallami!
 Mure, o mure, a nuk po më ndieni,
 a s'më dëgjon, o kasolle kallamë?
 O ti njeri, që je nga Shuripaku,
- 30 Utnapishtim, bir i Ubar-Tutuit,
 ndërtoje ti prej druri një shtëpi,
 ndërtoje në një barkë. Le të humbasë
 krejt pasuria. Jetën ti kërkoje,
 përbuze pronën, jetën ti shpëtoje.
- 35 Në barkë sill çdo lloj fare të jetës —
 e gjatë dhe e gjerë njësoj të jetë.
 Ti sa më parë barkën ta ndërtosh
 e fute n'detin me ujë të ëmbël,
 dhe sa më mirë me çati mbuloje!»
- 40 Mirë e kuptova hyun dhe i thashë:
 «Do të punoj, im zot, çka të më thuash,
 me nder do ta përmbush urdhrin tënd.
 Mirëpo unë çka do t'i them qytetit,
 polemit si dhe pleqve më të vjetër?»
- 45 Gojën e hapi Ea dhe më tha,
 mua shërbëtorit t'vet: «O bir njeriu,
 atyre u thuaj: «Zoti i madh, Beli,
 m'shikon me smirë dhe prandaj nuk dua
 të jem banues i qytetit tuaj,
- 50 tokën e Belit nuk dua ta shoh.
 Dua të shkoj në det me ujë t'ëmbël,
 t'banoj te Ea, zot që mëshiron,
 dhe ju do t'ju bekojë me gjithë të mirat».
- 55 Porsa shkëlqeu agimi i mëngjesit,
 të gjitha gjërat nisa t'i bëj gati

- dhe vajta der' te deti me ujë të ëmbël.
 Gjeta aty rrëshirë, gjeta drurë,
 planin e barkës e bëra atëbotë.
 Gjithë farefisi, të fortë dhe të ligj,
- 60 shpërvolën duart, punës iu përveshën.
 N'muaj t'Shamashit barka u ndërtua.
 Çdo gjë që pata në të e ngarkova —
 në të ngarkova argjend edhe ar
 dhe farën e secilit lloj të jetës;
- 65 familjen time, farefisim e afërt,
 në barkë të gjithë aherë i vendosa;
 gjedhe t'mëdha si dhe kafshë të vogla
 aty i solla, si dhe zanatlinj
 të çdo mjeshtrie i lashë brenda të hyjnë.
- 70 Dhe rokun perëndia ma caktoi:
 «Në mbrëmje, kur sunduesit e errësirës
 lëshojnë t'bjerë shiun fort të tmerrshëm,
 në barkë hyr e dyert mirë mbylli!»
 Kur erdhi koha, hyjtë e errësirës
- 75 lëshuan t'bjerë shiun fort të rrebtë.
 Vështroja kohën, ishte mot i tmerrshëm.
 Në barkë hyra dhe dyert i mbylla
 e timonierit barkën ia dorëzova.
 Porsa agoi mëngjesi, retë e zeza
- 80 u ngritën lart në qiell si të ishin korba.
 Shpirtrat e këqij të gjithë tërboheshin
 e krejt shkëlqimi shndërrohej në errësirë;
 fërshëllente jug, ujërat ushtonin,
 ngriheshin lart, deri në majë të malit —
- 85 dhe mbi të gjithë njerëzit lëshoheshin.
 Vëllau me vëllaun nuk mund t'njihej

- dhe perënditë u tutën nga përmbytja,
 të frikësuar n'mal t'Anujit hipën,
 si qentë ulur n'bisht ndër veti shtyheshin.
- 90 Ishtarja klith si gruaja n'lindje shtirë,
 shqirret me zë t'hyjnisë së mrekullueshme:
 «Kjo tokë e mirë e kohës së kaluar
 tashti shndërruar është krejt në baltë,
 sepse mu në kuvendin e hyjnive
- 95 dikur këshillë të keqe pata dhënë.
 Si munda vallë n'kuvend të perëndive
 ta jap një urdhër të atillë t'kobshëm!
 Njerëzit e mi si munda t'i shkatërroj —
 vërshimi i mori si rrëmujë beteje!
- 100 Mos vallë njerëzve ua mundësova lindjen
 që të mbushin detin porsi pjellë peshqish?»
 Edhe hyjnitë të gjithë me të qanin,
 t'përkulur rrinin zotat e vajtonin.
 Vuajtja e dhembja i bënin të heshtur.
- 105 Gjashtë ditë e net porsi rrëke ra shi,
 të shtatën ditë shtrëngata zuri t'ndalet,
 sikur pas luftës heshtja mbretëroi,
 der'sa në fashë ra, kurse stuhia
 e kobshme erdh e krejt u qetësua.
- 110 Kohën kundroja, vërtet kish rënë në fashë,
 në baltë njerëzit ishin shndërruar!
 Kudo e shkretë dukej faqja e tokës.
 E hapa baxhën, drita m'shkëlqeu n'fytyrë
 dhe u plandosa, ndejta shtrirë e qava,
- 115 qava dhe lotët m'rodhën shi nëpër faqe.
 Hodha shikimin në kënetën e largët.
 Të madhe brita. Njerëzit kishin mbaruar!

- Pas dymbëdhjetë orëve të dyfishta
një ujëdhësë filloi të ngrihet.*
- 120 *Barka lundroi drejt malit Nisir,
pastaj nguliti në rrëzë të Nisirit.
E mbajti mali barkën plot gjashtë ditë
dhe nuk e la më fare të lëkundet.
Dita e shtatë posa ia mbërrini*
- 125 *e zura pëllumbin, përjashta e lëshova,
larg fluturoi, përsëri u kthye;
askund pëllumbi s'gjeti vend të qetë,
prandaj ai mbrapa përsëri u kthye.
E zura dallëndyshën, jashtë e lëshova,*
- 130 *fluturoi dhe ajo e prapë u kthye;
as dallëndyshja s'gjeti vend të qetë,
prandaj edhe ajo u kthye mbrapa.
E zura korbin, përjashta e lëshova,
larg fluturoi korbi edhe pa*
- 135 *si shterret uji hëngri e rrëmoi,
krrokati edhe mbrapa nuk u kthye.
Të gjithë aherë jashtë i lëshova
në të katër anët, mbasandaj e mora
qengjin e zgjedhur për kurban, të cilin*
- 140 *në majë t'malit sikur drith e tera,
dru cedri dhe mërsine duke djegur.
Hyjnitë nuhatën erën. Fort e këndshme
ajo arriti deri n'hundët e tyre.
N'kurban si mizat perënditë ngarruan.*
- 145 *Kryehyjnësja kur arriti aty
gurët e vet të çmueshëm lart i ngriti,
t'cilët Anuji, perëndia e qiellit,
ia kishte dhënë si stoli t'i bëjë:*

- «O perëndi! Ashtu si s'i harrova
 150 gurët e çmueshëm — stoli në qafën time,
 njashtu do të më kujtohen këto ditë
 dhe asnjëherë s'do t'i heq nga mendja.
 Gjithë zotat n'këtë theror le t'vijjë —
 pos zotit Bel, që në kurban s'mund të vijë!
- 155 Përmbytjen pa menduar e dërgoi,
 njerëzit e mi për vdekje i gjykoi!»
 Beli i madh arrin dhe shikon barkën,
 fort inatoset e n'hyjni zemërohet:
 «Po cila qenie e gjallë paska shpëtuar?
- 160 Asnjë njeri nuk duhej t'mbetej n'jetë —
 ndëshkimit gjyqësor s'duhej t'i shmangej.»
 Zoti Ninib, që është luftëtar,
 e hapi gojën dhe zu të flasë
 dhe t'i drejtohet Belit të fuqishëm:
- 165 «Përpos Easë, kush bën punë të urta?
 Çdo gjë kupton, të fortë e ka arsyen.»
 Hyjnia e thellësive e hap gojën,
 kështu i thotë Belit të fuqishëm:
 «O hy sundues, ti që je i fortë,
- 170 si munde, vallë, kështu pa menduar,
 përmbytjen kaq të madhe ta shkaktosh?
 Kush bën mëkate, atij le t'i mbesin
 dhe krime kush të bëjë, vetë le t'i vuajë!
 Prandaj, ki mendjen, t'gjithë mos i shfaros,
 175 ndëshko t'këqijte, t'gjithë mos i zhduk!
 Në vend që ta shkaktoje ti përmbytjen,
 lehtë ke mundur ta sjellësh luanin,
 i kishe pakësuar kështu ti njerëzit;
 në vend që ta shkaktoje ti përmbytjen,

- 180 ke mundur një përbindësh ta dërgosh,
i kishe pakësuar kështu ti njerëzit;
në vend të përmbytjes, ka mundur t'vijë
uria e zezë, tokën ta pushtojë.
Nuk e tradhtova fshehtësinë e zotave,
- 185 një «fort të urtë» e bëra t'shohë ëndërr,
kështu mësoi planin sekret t'zotave,
dhe juve tash s'ju mbetet sall ta shihni.»
Hyn Ea n'barkë dhe më kap për dore,
na shpie nëpër tokë mua dhe gruan.
- 190 Gruas i thotë bri meje të gjunjëzohet.
Qëndron përpara nesh edhe mbi ne
duart i vë, kështu na jep bekimin:
«Utnapishtimi q'është njeri i vdekshëm
bashkë me t'shoqen neve do t'na ngjajë;
- 195 Utnapishtimi larg duhet të banojë,
aty, në det, lumenjtë ku bashkohen.»
N'këtë mënyrë perëndit' m'dëbuan,
larg m'çuan të banoj në grykë t'lumenjve.
Po cili hy do t'mëshirojë ty,
- 200 t'arrish atje, n'kuvendin e hyjnive,
jetën ta gjesh, të cilën po e kërkon?
Provo t'mos flesh plot gjashtë ditë e net!»
Posa aty vendoset Gilgameshi
porsi thëllimi gjumi mbi të lëshohet.
- 205 Utnapishtimi gruas së vet i thotë:
«Shiko të fortin jetën që e kërkon —
gjumi mbi të si erë e fortë u lëshua!»
Utnapishtimit t'largët i flet gruaja:
«Preke atë i zgjuar të qëndrojnë!
- 210 Lejoje t'niset rrugës nga ka ardhur

- shëndosh e mirë prapa ai të kthehet.
 Nga porta nëpër t'cilën pat kaluar,
 n'atdhe le t'kthehet, në shtëpi të vet».
- Utnapishtimi gruas i përgjigjet:
- 215 «Sa shumë dhembje paske ti për njerëzit!
 Piqja do bukë e vëria atij te kryet!»
 Der'sa ai po fliste n'mur të barkës,
 gatoi bukën dhe nën kokë ia vuri.
 Derisa Gilgameshi rrinte fjetur,
- 220 Utnapishtimi gjumashit i thotë:
 «Për t'parën bukë brumi është përzier;
 buka e dytë tashti është gatuar;
 buka e tretë tashti është ulur;
 buka e katërt është bërë me miell
- 225 edhe në stufë buka është futur;
 buka e pestë mori ngjyrë kafe,
 ndërsa e gjashta tashmë është gati...»
 Fare pa dashur n'trup atë e prek
 dhe menjëherë t'huajit i del gjumi.
- 230 I thotë Utnapishtimit Gilgameshi:
 «I rraskapitur qesh, më mposhti gjumi,
 sikur kusar mbi mua u plandos.
 Porsa më preke, gjumi mua më doli».
- Utnapishtimi mori e i thotë:
- 235 «U poqën gjashtë bukë der' sa fjete,
 të zgjuar duhej bukët ty të t'mbanin».
 I flet Utnapishtimit Gilgameshi:
 «Ç'duhet të bëj, Utnapishtim, kah t'nisem?
 Si një kusar më ka rrëmbyer gjumi,
- 240 thujse vdekja n'gjumin tim pushon,
 në dhomën time dhe kudo që ndodhem

- vdekja mbretëron, pareshtur më kanoset!»
 Utnapishtimi i thotë Ur-Shanabit:
 «O Ur-Shanab, mos eja bregut tim,
 245 se vendkalimet s'të lejojnë të vish,
 s'guxon më vdekatar t'më sjellësh mua,
 sado që vendin tim e dëshiron!
 Njeriu, t'cilin mua ma ke sjellë,
 tesha të ndyera veshur ka në trup,
 250 lëkurët e kafshëve nurin ia kanë marrë.
 Çoje, o Ur-Shanab, deri në vend të larjes,
 t'pastrohet në ujë, lëkurat t'i gjuajë,
 valët t'i marrin, thellë n'det t'i fusin,
 i bukur prapë trupi i tij të duket;
 255 ta lidhë kryet me marama të reja
 e shtatin vishja n'tesha të shkëlqyeshme,
 kështu cullaku atij të mos i duket.
 N'qytet të vet sërish dersa të kthehet,
 përgjatë rrugës, n'shtëpi dersa t'arrijë,
 260 s'guxojnë rrobat kurrsesi t'i shqyhen —
 të reja përgjithmonë do t'i ketë».
 Aherë Ur-Shanabi e merr të huajin
 dhe deri në vend të larjes e dërgon.
 Lahet në ujë, lëkurat tej i gjuan,
 265 në thellësi t'i fusin valët e detit.
 Trupi i tij shkëlqen nga bukuria;
 n'maramë të re e ka të lidhur kryet,
 është i veshur n'tesha të shkëlqyeshme,
 të cilat trupin gjithkrah ia mbulojnë.
 270 N'qytet të vet sërish dersa të kthehet,
 përgjatë rrugës n'shtëpi dersa të arrijë,
 s'guxojnë rrobat kurrsesi t'i shqyhen,

- të reja përgjithmonë do t'i ketë.
 Në barkë Gilgameshi e Ur-Shanabi
 275 hyjnë dhe valëve nisin t'lundrojnë.
 I thotë gruaja Utnapishtimit:
 «Ja Gilgameshi shkoi, fort u mundua,
 sa shumë t'këqija që i përjetoi.
 Çka po i jep në atdhe i lumtur t'kthehet?»
 280 Këto fjalë Gilgameshi i dëgjon,
 i kap lopatat, barkën e kthen n'breg.
 Utnapishtimi i thotë Gilgameshit:
 «Sa shumë ke udhëtuar, Gilgamesh,
 sa shumë mundime që i ke përjetuar!
 285 Çfarë dëshire ke, çka don të t'jap
 që n'dheun tënd i lumtur ti të kthehesh?
 Tashti një fshehtësi po ta zbuloj,
 po t'bëj me dije për një bar magjik.
 Sikur një therrë drize është bari,
 290 sall n'thellësi të deteve ai rritet;
 gjembi i tij si therrë iriqi është —
 rritet shumë larg, në detin me ujë të t'ëmbël.
 Posa atë bar ta marrësh ti në dorë,
 porsa ta hash ti atë bar të rrallë,
 295 jetë e rini t'përjetshme do të kesh».
 Kur Gilgameshi këto fjalë i dëgjon,
 në rrugë të largët niset nëpër det.
 Posa mbërrin në detin me ujë të ëmbël,
 shokën e heq e zhvishet deri n'brez,
 300 e n'të dy këmbët gurë të rëndë lidh
 dhe n'thellësi të detit t'madh lëshohet.
 Barin e sheh, që ishte porsi therrë,
 e kap me dorë dhe e shtrëngon me forcë,

- gurët e rëndë i liron nga këmbët,
 305 ngjitet përpyjetë ujit, del te barka,
 Në barkë hip e rri te barkatari.
 Barin magjik të detit n'dorë e mban.
 I thotë Gilgameshi Ur-Shanabit:
 «O Ur-Shanab, ja barin ku e kam,
 310 kjo është bima jetën që e premtton,
 tash do t'përmbushet dëshira e njeriut,
 ta ketë prore forcën e rinisë.
 Në Uruk rrethuar muresh do ta çoj;
 të gjithë trimat barin do ta hanë,
 315 këtë bar sa më shumë njerëz do ta hanë.
 Bimës i thonë: «Pleqtë bëhen t'ri!»
 Dhe unë do ta ha këtë bar të rrallë
 që prapë ta kem unë forcën e rinisë».
 Shkuan më tej, dy herë nga njëzet orë
 320 dersa nga larg dalluan një cep toke.
 Mbas tridhjetë orësh arritën atje,
 pushuan pak. Atëbotë Gilgameshi
 një pellg e pa me ujë t'ftohtë e t'freskët.
 dhe në të u fut, n'freski të këndshme lahet.
 325 Një gjarpër e nuhat erën e barit.
 I qaset tinëz, barin ia grabit.
 Kthen Gilgameshi, gjarpërin e mallkon,
 bie në gjunjë e zhgrehet në vaj e gjëmë,
 nëpër fytyrë lotët çurg i rrjedhin.
 330 Ur-Shanab lundërtarin n'sy e këqyr:
 «Për kë, o Ur-Shanab, këto duar hoqën?
 Për kë ky gjak i zemrës sime rrodhi?
 Sa shumë bëra, gjë të mirë s'fitova —
 i bëra mirë krimbit që zvarriset!

- 335 *Bari më çoi mua nëpër det,
tash do t'u shmangem detit dhe lumenjve
dhe barka pranë bregut le t'qëndrojë».*
*Më tej udhëtuan njëzet orë t'dyfishta
dhe panë një pjesë t'kumanores s'tempullit.*
- 340 *Pushuan pas tridhjetë orësh t'dyfishta.
I ngritën sytë kah tempulli i shenjtë.
Mbërrinë në Uruk, n'qytet me mure t'larta.
I thotë Gilgameshi Ur-Shanabit:
«Hip, Ur-Shanab, mbi mure edhe shko*
- 345 *përgjatë tyre rreth e rreth qytetit.
Themelet shihja, të forta shumë i ka.
Sa e lartë shtrihet kodrina e tempullit.
Shihi shtëpitë e larta, ngritur me tulla,
të gjitha tullat t'pjekura i kanë.*
- 350 *Shtatë mjeshtër të urtë, këshilltarë të mi,
për këto shtëpi m'i patën bërë planet.
Një kopsht, një ngastër n'zonën e qytetit
edhe një dhomë për gra ty do t'takojë;
duhet n'Uruk shtëpinë ta ndërtosh!»*

KËNGA E DYMBËDHJETË

- N'qytet me mure t'larta, në Uruk,
vazhdon t'sundojë mbreti Gilgamesh,
por qetësi kurrqysh nuk mund të gjejë.
Fton priftërinjtë aherë e magjistarët*
- 5 *si dhe ata që përgjërojnë vdekjen:
«Këtu ma thirrni shpirtin e Enkidujit!
Hijen e tij si mundem unë ta shoh?
Dua ta pyes për fatin e të vdekurve».*
- Nga priftërinjtë më i vjetri foli:*
- 10 *«Nëse në botën tjetër don të zbresësh,
te vendbanimi i zotit t'madh të vdekjes,
aherë duhet t'vish në tesha t'shqyera.
Me vaj të shtrenjtë nuk guxon të lyhesh,
sepse atëherë erën do ta ndiejnë*
- 15 *dhe shpirtrat e këqij ty do t'rrethojnë.
Nën tokë harkun nuk guxon ta marrësh,
sepse t'rrethojnë t'vdekurit që i mbyte.
As skeptër mbretëror s'guxon të mbash,
se shpirtrat e të vdekurve do t'tremben.*
- 20 *Këpuçë në këmbë nuk guxon të kesh,
në heshtje t'plotë duhet ti të ecësh.
S'guxon ta puthësh gruan që e don
e as ta rrahësh gruan që s't'pëlqen.
Fëmijën, që e do, s'bën ta përkdhelësh*

- 25 as ta godasësh atë që s't'pëlqen —
 se do t'trishtojë vaji i njerëzve të vdekur». Shkoi Gilgameshi n't'madhen shkretëtirë,
 deri te dera e botës nëntokësore.
 Arrin te shtëpia e errët e Irkallës;
- 30 kah vendbanimi hapat i drejton.
 Në të kush ka hyrë, prapa s'është kthyer.
 Niset në rrugë, në rrugën që s'ka kthim,
 në vend ku njerëzve drita nuk u duhet;
 pluhurin e kanë ushqim e baltën gjellë.
- 35 Dritën ata s'e shohin, n'terr qëndrojnë,
 të veshur n'pendla, krahët si të zogjve.
 Troket në derë, i thotë derëtarit:
 «Ma hap, ti, derën brenda që të hyj!
 Në qoftë se derën ti nuk do ta hapësh,
- 40 unë do ta thej e shulin ta copëtoj».
 Të parën derë ia çeli derëtari.
 Ia muer mantelin, e shpuri n'shtatë dyer.
 Pastaj të gjitha teshat ia zhveshi
 që t'hyjë cullak n'parajsën e të vdekurve.
- 45 Hyjneshë Ereshkigalës madhështore
 i del përpara dhe kështu i flet:
 «Lejoje Enkidujin, mikun tim,
 t'kthehet, ta pyes për fatin e të vdekurve!»
 Por roja e hyjneshës e mban t'vdekurin,
 50 hyjneshja s'e lejon atë të hyjë.
 Ereshkigala i thotë Gilgameshit:
 «Kthehu prapa! T'vdekurin s'mund ta
 shohësh;
 askush nuk të ka ftuar ty këtu».
 I pikëlluar Gilgameshi ngrihet

- 55 *teshat i merr, kalon nëpër shtatë dyer.
Arrin te uji i thellë dhe i lutet
Eas së urtë, zotit t'thellësive:
«Këtu dërgoma hijen e Enkidujit!
Bota e nëntokës në shtrëngesë e mban».*
- 60 *Ati i thellësive fjalët ia dëgjon,
i flet t'fuqishmit hy, Nergalit të t'vdekurve:
«Hape në tokë menjëherë një zgavër!
Shpirtin e Enkidujit sille lart
që Gilgameshit, vëllaut të vet, t'i flasë!»*
- 65 *Porsa Nergali i fuqishëm dëgjoji,
me t'shpejtë e hapi një zgavër në tokë
dhe lart e solli hijen e Enkidujit.
Të dy ata e njohën njëri-tjetrin,
por largas ndejtën, së largu biseduan.*
- 70 *Zë Gilgameshi ta thërrasë mikun.
Me zë të dridhur i përgjigjet hija.
Hap Gilgameshi gojën dhe i thotë:
«Më thuaj, mik, të lutem, pa më thuaj!
Kumtoma ligjin nëntokë që mbretëron!»*
- 75 *«Ta them këtë kurrqysh nuk mundem, mik.
Në qoftë se ta kumtoj ligjin e nëntokës,
të cilin e kam parë unë këtu,
ti do t'plandosesh edhe do t'vajtosh».
«T'plandosem dua, të vajtoj përjetë».*
- 80 *«Vështroje mikun, që ti e pranove,
për të cilin zemra jote u gëzua,
e hanë krimbat si t'ish teshë e vjetër!
Mik, Enkiduji, që dora jote e preku,
sikurse baltë toke është bërë,
85 në pluhur është mbytur krejtësisht,*

prandaj dhe plukur tash ai është bërë».
Më tej ta pyeste deshi Gilgameshi,
por hija e Enkidujit shpejt u zhduk.
Atëherë Gilgameshi prapa u kthye
90 n'qytet me mure t'larta, në Uruk.
Tempulli i malit t'shenjtë ngrihet lart.
Atëbotë n'gjumë bie Gilgameshi —
vdekja e rrëmbëu n'pallat, n'sallën e
ndritshme.

TË DHËNA E SHËNIME

Mbi traditën letrare sumero-babilonase

Të flasësh për traditën letrare të Mesopotamisë, përkatësisht për atë sumero-babilonase, do të thotë të flasësh për njërën ndër traditat letrare më të vjetra që nëpërmjet dokumenteve njihet deri më sot. Materiali i zbuluar në gërmadhat e qyteteve dikur shumë të njohur të Mesopotamisë dhe të Babilonisë, që shtriheshin pranë lumenjve Tigër dhe Euftrat, dëshmon vetëm për një pjesë të kulturës së lashtë e të pasur sumero-babilonase dhe për faktin se njeriu kishte filluar ta kultivonte shkrimin edhe për krijimin e veprave letrare-artistike më herët sesa mendohej deri vonë. Në të vërtetë, krahas *traditës letrare gojore*, e cila është shumë e lashtë te çdo popull, dhe e cila konsiderohet se lindi atëherë kur njeriu u bë i vetëdijshëm për vetveten dhe për veprimin e vet, lindi një mënyrë tjetër, një traditë e re e krijimit dhe e ekzistimit të fjalës artistike, e komunikimit letrar — *shkrimi*.

Shkrimi me *kunja* (shkrim kuneiform) në pllakat e dheut që pastaj piqueshin, dëshmon për përpjekjet dhe sukseset e njeriut që të gjejë forma të përshtatshme për një komunikim sa më adekuat e sa më tipik, që i përgjigjej sa më mirë nevojave të tij, por edhe për mundësinë që fillet e shkrimit (edhe të shkrimit të veprave letrare) të jenë më të hershme sesa dokumentet e zbuluara deri më sot.

Për historinë e letërsisë së Mesopotamisë ekziston

një literaturë e tërë në shumë gjuhë të botës, prandaj ai që dëshiron të mësojë dhe t'i thellojë njohuritë e veta për këtë letërsi ka mundësi të shumta. Për lexuesin tonë, në vijim, po japim vetëm disa të dhëna më kryesore.

Ndër banuesit e hershëm të Mesopotamisë konsiderohen semitët. Në këto troje, në mijëvjeçarin e pestë, me origjinë indoevropiane, vendoset një popull që pastaj njihet me emrin sumer. Meqenëse ky popull erdhi nga viset malore (të Iranit ose të Indisë), në vendbanimet ku u vendos ngriti kodra artificiale, tempuj etj.¹, edhe shtëpitë i ngriti kryesisht prej druri, ashtu siç i kishin pasur në viset malore. Populli jetonte në shtete të vogla, kështu thuajse secili qytet kishte mbretërinë e vet. Në këto qendra, pos të tjerash, filloi të zhvillohet jetë e pasur kulturore e po ashtu edhe letrare. Në këto qytete lindi edhe shkrimi, që u përdor edhe për bartimin e veprave letrare, i njohur si shkrim me kunjë ose shkrim kuneiform. Me jetën e tyre kulturore dhe me shkrimin që e përdorën për nevojat e përditshme, sumerët luajtën një rol të rëndësishëm në zhvillimin e kulturës edhe të popujve të tjerë dhe kështu ndikuan dukshëm në kulturat e tyre, deri në mijëvjeçarin e dytë, kur ky popull shkrihet në popuj të tjerë që vendosen në këto troje dhe kultura e tyre pushon së ekzistuari.

Dokumentet e para të shkruara të kësaj kulture datojnë rreth vitit 3500 para erës sonë. Ato u zbuluan në

---

1) Stanislav Preprek: *Na tragu rane kulture*, në: Gilgameš, Sumersko-babilonski ep, Sarajevo, 1979, f. 17-18

qytetet e lashta *Ur* dhe *Uruk*, afër Babilonit.¹ Pas gërmimeve që u bënë në këto dy qytete dhe në qytete të tjera të Mesopotamisë dhe të Babilonisë së atëherëshme, u dëshmuua se në këto troje zhvillohej vërtet një kulturë e pasur, pra edhe një letërsi e pasur e shkruar, e cila do të «notojë» nëpër shekuj për të arritur edhe në ditët tona si një vlerë e pamohueshme artistike. Për këtë shembull tipik është Epi i Gilgameshit, njëri ndër epet më të rëndësishëm të kësaj krijimtarie.

Për begatinë e kësaj kulture më së miri dëshmojnë dy biblioteka që u zbuluan në gërmadhat e qyteteve të lashta pas gërmimeve që u bënë në shek. XIX, sidomos në pjesën e dytë: biblioteka e *Tiglat-Pileserit* (1115-1077) në qytetin Asur dhe ajo e *Asurbanipalit* (668-627) në qytetin Ninive.²

Zbuluesi i bibliotekës së Asurbanipalit, anglezi Osten Henri Leërd (Austen Henry Layard 1817-1894), theksonte, ndër të tjera, se në këtë bibliotekë kishte rreth 200.000 «libra»; disa prej të cilëve kishin si «fletë» me dhjetëra e qindra pllaka.³ Në këtë bibliotekë Hormuzd Rasam zbuloi pjesë të Epit të Gilgameshit, që u bë pastaj shumë i njohur, por edhe krijime të tjera letrare të kësaj krijimtarie.

---

1) Rreth 100 km. në jug të Bagdatit të sotëm.

2) Erica Reiner: *Mezopotamska književnost*, në: «Povijest svjetske književnosti», Knjiga I, Mladost, Zagreb, 1982, f. 37

3) S. Preprek: *Pun. i cit.*, f. 12

Krijimtari letrare me shkrimin kuneiform

Nuk dihet me siguri se kush është zbulues i shkrimit me kunjë, përkatësisht i shkrimit kuneiform, mirëpo supozohet se këtë mënyrë shkrimi e përdorën për herë të parë sumerët, të cilin pastaj, në faza të ndryshme, e shfrytëzuan edhe popujt e tjerë si, fjala vjen, akadët, babilonasit, asirët, elamët, hetitët, persianët, armenët etj. Edhe pse këta popuj flitnin gjuhë të ndryshme, e aplikuan këtë shkrim për shumë nevoja të tyre e edhe për hartimin e veprave letrare-artistike.

Sipas materialeve të zbuluara deri më tash në bibliotekat e përmendura dhe në mbeturinat e qyteve të lashta të Mesopotamisë dhe të Babilonisë, nga llojet letrare të shkruara,¹ epi ishte lloji letrar më i zhvilluar, mirëpo kultivoheshin edhe lloje të tjera poetike, si himnet, lutjet, psalmet, betimet, fabulat, fjalët e urta, kallëzimet etj.

Pjesa më e madhe e kësaj krijimtari letrare kishte karakter religjioz, por kishte edhe vepra me karakter laik. Megjithatë, duhet theksuar se religjioni kishte një ndikim të dukshëm në çdo fushë të jetës, prandaj edhe në letërsi.

---

1) Sikur çdo popull, edhe sumerët, më vonë edhe babilonasit, kishin një traditë letrare gojore, e cila përmes transmetimit gojor përcillej prej një individi te tjetri, prej një gjenerate te tjetra. Pa dyshim, kjo është çështje që meriton shqyrtim të veçantë, sidomos nga aspekti i përkimeve të stilit të krijimtarisë gojore dhe asaj të shkruar. *Epi i Gilgameshit* mund të shërbente si një shembull mjaft karakteristik.

Krijimet më të rëndësishme letrare të Mesopotamisë së kësaj periudhe, siç u tha, janë epet, të cilave u përgjigjet termi *rrëfime për trimat*¹. Ky lloj i krijimit letrar në kulturën sumere është shumë i lashtë dhe konsiderohet se ka lindur kryesisht nga himnet dhe lutjet kushtuar hyjnive të ndryshme

Në epet e zbuluara deri më sot transponohet një botë e pasur, me plot adete e zakone, aventura të ndryshme e ngjarje mitike, pra në to shprehet mendimi, botëkuptimi, filozofia e asaj bote, e cila për ne është sa e panjohur, po aq interesante dhe me interes

Njëri ndër epet më të njohura dhe më artistike të kësaj krijimtarije është Epi i Gilgameshit, kushtuar mbretit të Urukut. Epi është i përbërë prej dymbëdhjetë pllakash (këngësh), në të cilat rrëfëhet për mbretin e Urukut, për ngadhënjimet e tij (bashkë me Enkidujin) kundër Humbabës, demit të qiellit etj. dhe për përpjekjet e tij për të gjetur jetën e amshuar të rinisë

Një ep tjetër i rëndësishëm është ai *Mbi krijimin e botës*, në të cilin rrëfëhet lufta e hyjit të formimit (krijimit) dhe kaosit. Epi ka shtatë pllaka. Në pllakën (këngën) e parë bëhet fjalë për formimin e botës qiellore. Mbarimin e tij e përbën një himn kushtuar hyjit Marduk. Në qendër të epit *Udhëtimi i Ishtares në botën nëntokësore* është rrëfimi për vdekjen e Tamuzit dhe lindjen e tij të sërishme.

Nga letërsia e lashtë babilonase duhet përmendur epi mbi *Hyjneshën Agushaj*, në të cilin bëhet fjalë për

---

1) Erica Reiner: *Pun. i cit., f. 37*

iniciativën e hyjneshës Agushaj për pajtimin e dy hyjneshave të tjera. Në të vërtetë, hyjnesha Agushaj i lutet hyjnisë Ea që t'i pajtojë dy hyjneshat, Ishtare dhe Saltu, të cilat ishin kundërshtarë të papajtueshme.

Epi *Mbi Adapin* i kushtohet synimit të njeriut për të gjetur pavdekësinë, sikur ngjet edhe në epin *Mbi trimin Etani*, ku rrëfëhet për miqësinë e korbit dhe të gjarprit, me ç'rast është gërshetuar fabula e lashtë me gojëdhënë religjioze. Po ashtu janë të njohura epet si ai kushtuar *Nergalit dhe Ereshkigalës, Shtatë shpirt-rat e këqij* (fragmente) etj.¹

Kur dhe si u zbulua Epi i Gilgameshit?

Të dhënat e sakta për vjetërsinë e Epit të Gilgameshit, sikur edhe për disa vepra të lashta të këtij lloji, mungojnë. Nuk dihet koha e saktë se kur u krijuan ky ep e as kush ishte autori i tij. Madje nuk dihet se a i përkiste epi traditës letrare gojore apo prej fillimit i takoi letërsisë së shkruar. Supozohet se autori i epit mund të ishte Sin-leqe-unnini,² që do të thotë: «Zot pranoje lutjen time!» Mirëpo, ka mendime se epi e ka shënuar (nga tradita gojore letrare) një prift, pra

1) S. Preprek: *Pun. i cit.*, f. 28.

2) *Das Gilgamesch-Epos*, Übersetzt und mit Anmerkungen versehen von Albert Schott. Neu herausgegeben von Wolfram von Soden, Stuttgart 1982, f. 8

ai duhet t'ia ketë dhënë formën në të cilën u zbulua epi,¹ sikur supozohet se mund të ketë ndodhur edhe me dy kryepet antike, *Iliadën* dhe *Odisenë*.²

Një gjë është e sigurt: Epi i Gilgameshit është vepra më e vjetër letrare e shkruar dhe e zbuluar deri më sot.

Mendohet se epi i përket traditës letrare sumero-babilonase të viteve 2000 para erës sonë,³ ose rreth 1700 vjet para erës sonë, kur poezia anonime e ngritur mbi bazën e miteve të shumta kishte formuar një traditë, ndërsa Epi i Gilgameshit përbënte pjesën më të rëndësishme të saj.⁴ Epi konsiderohet më se 900 vjet më i vjetër se «Iliada», ndërsa më se 200 vjet më i vjetër se poezitë e vedave indiane.

I shkruar në pllaka të argjilit me kunja (shkrim kuneiform — Keilschrift), epi qëndroi rreth 2500 vjet i mbuluar nën dhé.

Disa mbishkrime kuneiforme u bënë të njohura që në shekullin XV. Megjithatë, më 1674 francezi Sharden (Chardin) botoi një mbishkrim të këtillë më të gjatë, ndërsa më 1788 gjermani Karsten Nibur (Niebuhr) botoi disa tekste, të cilat shërbyen si bazë për deshifrimin e këtij lloji shkrimi.

---

1) Hugo Gressmann: *Einleitung* në: «Das Gilgamesch-Epos», Neu übersetzt von Arthur Ungnad und gemeinverständlich erklärt von Hugo Gressmann, Göttingen, 1911, f. 84

2) Shih më gjerësisht Anton Berisha: *Përkimet poetike në dritën e çështjes homerike*, në: «Çështje të letërsisë gojore», Rilindja, Prishtinë, 1982, f. 110-132

3) H. Gressmann, *vep. e cit.*, f. 84

4) *Das Gilgamesch-Epos*, Stuttgart, 1982, f. 5

Hapin më të rëndësishëm për leximin e shkrimit kuneiform e bëri shkencëtari nga Gëtingeni, Georg F. Grotefend (1775-1853). Mirëpo, pavarësisht nga puna e këtij profesori, shkrimin kuneiform e deshifroi edhe majori anglez Henri Kresvik Roulinson (Henri Greswicke Rawlinson)¹. Pas punës së francezit Pol Emil Bota (Paul Emil Botta, 1802-1870), i cili zbuloi mbeturinat e pallatit të Saragonit II (ndërtuar rreth 700 vjet para erës sonë), anglezi Osten Henri Leërd zbuloi afër Nimrudës (më 1845) pallatin e Asurbanipalit, ndërsa katër vjet më vonë atë të Senaberibit. Më 1850 këtij shkencëtari i shkoi për dore të zbulojë bibliotekën e famshme të Asurbanipalit, në të cilën, sipas supozimeve të tij, ndodheshin rreth 200 000 «libra» (mbi 20 000 pllaka të zbuluara në këtë bibliotekë sot gjenden në Muzeun Britanik).

Zbulimi i bibliotekës së Asurbanipalit pati një rëndësi të veçantë, jo vetëm pse dëshmoi për një kulturë të pasur e deri atëhere pak të njohur, por në të u zbuluan edhe vepra letrare me rëndësi të jashtëzakonshme. Në këtë bibliotekë Hormuzd Rasam, pos të tjerash, zbuloi edhe pjesë të Epit të Gilgameshit.

Merita kryesore për gjetjen e këtij epi i takon Xhorxh Smithit (George Smith), i cili në Ninive, afër Kujunxhikut, zbuloi shumë pllaka të Epit të Gilgameshit, ndër të cilat ndodhej edhe rrëfimi i plotë i Utnapishtimit për përmytjen², që përbën këngën e njëmbëdhjetë të epi.

1) S. Preprek: Pun. 1 cit., f. 10

2) Po aty, f. 13

Gjatë viteve 1888-1900 u zbulua në Nipur një thesar tjetër me libra, me një numër të madh pllakash me shkrim kuneiform, që konsiderohet 1500 vjet më i vjetër se thesari që u zbulua në bibliotekën e Asurbanipalit.¹ Brenda këtij thesari librash u gjet edhe pllaka (kënga) e dymbëdhjetë e Epit të Gilgameshit.

Mendimet rreth pllakës së dymbëdhjetë të këtij epi janë të ndryshme. Disa mendojnë se pllaka e dymbëdhjetë është pjesë origjinale e epit, ndërsa të tjerët vënë në dukje se ajo nuk i përket këtij epi.² Sidoqë të jetë, në tekstin e plotësuar nga Burkharti ajo inkadrohet mjaft mirë në tërësinë kuptimore të epit. Tek e fundit, fundi tragjik dhe përpjekja e Gilgameshit që të «zbresë» në botën nëntokësore sinjalizohet edhe më parë. Vdekja e tij, pra, paralajmërohet edhe më herët.

Meqenëse pllakat e Epit të Gilgameshit qëndruan shumë kohë të mbuluara nën dhe, disa prej tyre janë mjaft të dëmtuara, prandaj shumë fjalë e vargje janë të palexueshme, pra janë fshirë krejtësisht. Sidomos janë dëmtuar më shumë pllakat nr. II, IV, V, VII, VIII, X.

Për të pasur një pasqyrë pak më të qartë rreth zbrazësive në pllaka në vazhdim po bëjmë përshkrimin e pllakës VIII sipas botimit *Das Gilgamesch-Epos*, Göttingen, 1911, f. 37-39.

Pjesa e parë e kësaj kënge është e shënuar me

1) Po aty, f. 14

2) Hugo Gressmann: *Pun. i cit.*, f. 178

shkronjën (e madhe) A. Vargu i parë i plotë, ndërsa në vargun e dytë dhe të tretë janë të shënuar (të lexueshëm) vetëm emri i Gilgameshit dhe i Enkidujit. Edhe në vargjet pasuese lexohet vetëm ndonjë fjalë. Vargjet 11-14 kanë kryesisht vetëm pjesën e fundit; vargjet pasuese 14-27 po ashtu nuk janë të plotë. Pjesa B (?) fillon me vargun nr. 11; prej këtij vargu e deri në vargun 19 të gjitha fjalët janë të lexueshme; në fund të vargjeve 20-26 mungojnë disa fjalë. Pastaj pason një zbrazësi. Pjesa E (?) fillon me vargun 31 (është fare i palexueshëm) e vazhdon deri në vargun 43, ku mungojnë shumë fjalë. Pjesa tjetër mungon.

Siç mund të vërehet, vështirësitë që shkaktojnë zbrazësitë e këtilla gjatë leximit të epit nuk janë të vogla,¹ prandaj përcaktimi ynë që përkthimin ta bënim nga përkthimi i plotësuar i Burkhartit nuk është i pabazë.

Kur flitet për Epin e Gilgameshit, duhet theksuar se ekzistojnë pak *variante* (kujtojmë këtu variantet e *Iliadës*, *Këngës së Rolandit* etj.) që janë të njohura deri më sot. Konsiderohet se prej shek. XXI deri në shek. VI p. erës sonë, poezia gilgameshiane ekzistoi dhe u trashëgua në katër gjuhë,² ku ndryshimet herë-herë janë më të vogla e herë-herë më të mëdha. Duke kra-suar versionin akad dhe atë sumer³ (të përkthyer në

1) Gjerësisht për tekstin dhe zbrazësitë e pllakave në: *Das Gilgamesch-Epos*, Göttingen, 1911.

2) *Das Gilgamesch-Epos*, Stuttgart, 1982, f. 9

3) Thuhet se gjuha sumere pushoi të flitet në mijëvjeçarin e tretë. Shih më gjerësisht Erica Reiner: *Pun. i cit.*, f. 35

gjuhën gjermane), mund të thuhet se përkundër elementeve të përbashkëta, identike, ndryshimet herë-herë janë të dukshme. Kjo mund të jetë pasojë edhe e qasjes dhe e mënyrës së përkthimit nga origjinali.

Për *versifikacionin* e Epit të Gilgameshit dhe të poezisë së kësaj kohe nuk ka studime dhe të dhëna të mjaftueshme e të sigurta. Janë bërë përpjekje që të përcaktohet forma e poezisë sumero-babilonase, por ato ende nuk kanë dhënë rezultatet e duhura. Megjithatë, thuhet se në himne ka strofa, por ato nuk kanë rimë. Strofat ekzistojnë vetëm si njësi kuptimore.¹ Vërehen paralelizmat sintaksore, nëpërmjet të të cilave lidhen vargjet, si cilësi e vargjeve të himneve dhe të poezisë epike. Brenda vargut nuk është konstatuar metri. Nuk dihet a ka organizim metrik specifik apo jo. Studiuesit e vargut të poezisë sumero-babilonase theksojnë se materialet e deritanishme të zbuluara dhe të analizuar nuk mundësojnë të konstatohet nëse ekziston metri kuantitativ.²

---

1) E. Reiner: *Pun. i cit.*, f. 50

2) *Po aty*, f. 50

PERËNDI, QENIE MITIKE, PERSONAZHE,
VENDBANIME¹

- Adad-i**, i njohur edhe si *Roman*, hyji i erës dhe i stuhisë; sundonte mbi ujërat qiellore dhe tokësore.
- Aja**, gruaja e Shamashit, hyjit të diellit; është quajtur shpesh edhe *Kallatu* «Nuse»; shqiptimi *Aja* nuk është i sigurt, ndërsa emri *Malkat*, që u përdor më herët, është po ashtu i paqëndrueshëm; njihet edhe si *Azag*.
- Akrepi**, skorpion, qenie që ruante portën e diellit në malin Mashu. Zakonisht kishte kokën e njeriut, ndërsa pjesët e trupit të kafshëve të ndryshme; qenie me forcë të jashtëzakonshme dhe shumë e rrezikshme.
- Antu-ja**, gruaja e Anujit, «baba i zotave», nënë e Ishtares, hyjneshë e dashurisë.
- Anu-ji**, hyji i qiellit, baba i zotave; njëri ndër tre kryezotët e sumerëve; bir i Ansharës (sundonte botën mbitokësore) dhe i Kisharit (sundonte botën nëntokësore). Në veçanti Anuji ishte hyj dhe zot i qytetit të Urukut; është babai i Ishtares. Emri Anu do të thotë qiell. Për grua kishte Antunë.
- Anunaki-kël**, ishin hyjni të qiellit jugor (krh. *Igege*) në të njëjtën kohë ishin përcaktues të fatit të botës nëntokësore; ndriçimi i Anunukëve nënkuptonte vetëtimën e largët. Bashkë me Mametumin ata përcaktonin fatin e njeriut para se të lindte. Si gjyqtar i tyre ishte Gilgameshi.

---

1) Për këto shënime e të dhëna shfrytëzuam *Das Gilgamesch-Epos*, Neu übersetzt von A. Ungnad und gemeinverständlich von H. Gressmann, Göttingen, 1911, f. 74-80 dhe *Das Gilgamesch-Epos*, Überstzt und mit Anmerkungen versehen von A. Schott, Neu hereaugegeben vno W. von Soden, Stuttgart, 1982

- Aruru-ja**, hyjneshë e formimit — krijimit të përkryer; i krijon njerëzit nga balta, sikur krijon edhe Enkidujin, një herë kundërshtar e pastaj mik e bashkëlloftëtar i Gilgameshit. Në krijimin e njerëzve bashkëpunon me hyjin e detit, Madrukun.
- Bel-i**, kryehyjni; i plotfuqishëm në tokë, ndërsa Anuji sundonte në qiell.
- Ea**, emër semit i hyjit *Enki*, hyj i detit dhe mik i njerëzve; hyj i thellësive; anëtar i treshit të madh hyjnor. Sumëret e kanë quajtur *Nudimud*, ndërsa me ofiq njihet si *Nin-igi-azag*. Dashamirë i njerëzve dhe hyj i diturisë e artit.
- Egalmah-a**, princeshë hyjnore në «Pallatin e lartë», në Tempullin e Urukut; shërbente si priftëreshë te nëna e Gilgameshit.
- Enkidu-ji**, në gjuhën sumere do të thotë «Engi (=Enki ose Ea) është krijues»; emri i mikut të mbretit të Urukut, Gilgameshit, të cilin e krijoi Aruruja me kërkesën e hyjit, Anujit, zotit të qiellit. Shkruhet AN. EN. KI-DU. Shqiptimi fonetik *En-gi-du*. Në fillim e shohim të bashkuar me kafshët e pastaj (pasi harliset nga bukuria e gruas — *Shamhatu*) u kthehet njerëzve dhe vihet në luftë kundër së keqes. Qenie me fuqi të jashtëzakonshme. Bashkë me Gilgameshin mbysin rojën e Humbabës, pastaj vetë Humbabën, mëzatin (demin) e dërguar nga qielli, luanë e kafshë të tjera. Vdekja e tij bëhet shkas i vazhdimit të epit, i veprimeve të mëtejshme të Gilgameshit për t'i bishtnuar vdekjes edhe për të gjetur jetën e amshuar rinore.
- Ereshkigal-a**, «Perëndeshë e tokës së madhe», hyjneshë e tokës dhe e botës nëntokësore; grua e Nergalit ose e Irkallës; në gjuhën semite e njohur edhe si *Allatu*. Me urdhrin e saj shkruesja nëntokësore shënonte emrat e atyre që duhej të vdisnin.
- Gilgamesh-i**, personazhi kryesor i epit; mbret legjendar i qytetit të Urukut, qytet i cili në Dhiatën e Vjetër njihet

me emrin Ereka, sot Warka. Dy të tretat ai i ka të perëndive, ndërsa një të tretën të njerëzve, e cila e tërheq kah fati i njeriut. Trim i paepur dhe sundimtar i egër (fjala e tij në qytet është ligj; të gjithë banorët i shërbenin atij). Bashkë me Enkidujin lufton dhe ngadhënjën kundër Humbabës dhe demit dërguar nga qielli. Kur vdes miku i tij, Enkiduji, mëson se edhe vetë është i vdekshëm, prandaj kërkon shpëtim; e urren vdekjen dhe nisat për të Utnapishtimi (stërgjysh i tij) për të mësuar për jetën e amshuar dhe rinore. Është simbol i sakrificave të jashtëzakonshme për të jetuar, për t'u bërë i pavdekshëm. Njihet me emrat *Gil*, *Gishbil*, *Gish* etj.

- Humbaba**, rojë e malit të Cedrit, qenie me forcë të jashtëzakonshme. U kanoset dhe u shkakton të këqija njerëzve. Është armik i Gilgameshit dhe i Shamashit, hyjit të diellit. Meqenëse e fjen Shamashin, ai e xhit Gilgameshin që bashkë me Enkidujin të luftojnë kundër tij dhe ta mbysin. Mendohet se ai ishte, në të vërtetë, rojë e malit të Libanonit. Njihet edhe me emrin *Kumbabos*.
- Irkalla**, hyj ktonik dhe burrë i Ereshkigalës; emër krejtësisht indentik me *Irra* dhe *Irragal*; sundonte në botën nëntokësore.
- Irnina**, Irnina, njëri nga emrat e hyjneshës Ishtarë, sigurisht me prejardhje sumere, *Innini* = *Innanna*.
- Ishtar-ja**, hyjneshë e qytetit të Urukut, vajzë e hyjit të qiellit, Anujit. Perëndeshë e dashurisë dhe e plleshmërisë; në personalitetin e saj shkrihen shumë cilësi të perëndeshave. Kjo i shpall dashuri mbretit të Urukut, Gilgameshit, por ai e përbuz dashurinë e saj. Për t'iu hakmarrë atij ajo e lut Anujin që të dërgonte demin e qiellit të luftonte kundër Gilgameshit.
- Ishullanu**, Ishullani, kopshtar i Anujit, atit hyjnor. Një kohë dashnor i Ishtarës.
- Lungalbanda**, perëndi e familjes mbretërore nga Uruk, prandaj edhe mbrojtës i Gilgameshit. *Lungal* do të thotë

- «njeri i madh.» Gruaja e tij ishte Ninsuna. Në regjistrit pas përmbytyes Lungalbanda konsiderohet si mbret i tretë i dinastisë së Urukut.
- Mamētum-ja**, ose **Mametu**, hyjneshë e fatit, e njohur si grua e Nergalit. Esencialisht është identike me Ereshkigalën.
- Marduk-u**, hyj i qytetit të Babilonit; i biri i Eas. Në shënime të Hamurabit për herë të parë përmendet si hyj i Esagilës, tempull kryesor i Babilonit. Në këtë kohë semite ai është hyj kryesor dhe zëvendëson hyjin sumer Enlilin. Ky, bashkë me Arurunë, hyjneshën e krijimit, i formonte njerëzit dhe kafshët.
- Mashu**, mal në fund të botës, te porta e diellit, ku shkëmbinjtë e malit në brendi formojnë një grykë të errët e shumë të trishtueshme. Pas mbarimit të këtij mali fillon *kopshti i perëndive*.
- Nergal-i**, hyj i murtajës dhe i botës nëntokësore; i njëjtë me *Irkallën, Irra* (gal). Burrë i Ereshkigalës, hyjneshë e botës nëntokësore.
- Ninib-i**, Ninibuji, hyj i luftës dhe i shpëtimit; i biri i Enlilit; së fundi është quajtur me emrin admirues *Nin-azu*.
- Nin-Uruma**, hyjneshë e kështjellës së jetës.
- Nipur-i**, qytet shumë i lashtë sumer, sot Nufura; Nipuri njihet si qendër shumë e njohur e jetës së dikurshme të Babilonit, vendbanim i hyjit Enlil; princ *Nipuri*, princ nga Nipuri.
- Nisir-i**, mal; sipas analeve të Asurbanipalit, mali ndodhej midis lumit Tigër dhe Cabit. Qyteti *Ni-sir* mund të jetë edhe Ni-mus.
- Rishata**, **Rishat-Ninlil** ose **Belit** është e shoqja e Enlilit, nëna e Gilgameshit, hyjneshë e tempullit Egalmah në Uruk, i cili i kushtohej hyjneshës Nin-Sun, grua e hyjit Lungalbanda.
- Siduri Sabitu (Sabituja)**, hyjneshë deti; në ep rojë në hyrje të kopshtit hyjnor, i cili ishte në afërsi të ujit të vdekjes, matanë të cilit jetonte Utnapishtimi, njeri që ki-

shte fituar jetën e amshuar. *Siduri* është ofiq i *Sabitusë*.

Sin-i, hyj i hënës, kulti i të cilit ishte mjaft i përhapur në qytetin e Urukut. Shumë mbretër të asaj kohe i kanë shtuar emrit të tyre emrin *Sin* si, fjala vjen, *Ibi-Sin*, *Rim-Sin*, *Amar-Sin* etj.

Sumukan-i, ose *Sumuga* (n) më parë *Gira*, hyj i bimëve dhe i kafshëve të pyllit; djalë i hyjit të diellit, Shamashit.

Shamash-i, «dielli», zot i diellit. Në ep duket se identifikohet (nga familja hyjnore e Gilgameshit) me Lugalbandën. sepse gjithnjë e mban në mbrojtje Gilgameshin dhe e ndihmon gjatë aksioneve që ai ndërmerr bashkë me Enkidujin kundër Humbabës dhe demit të qiellit. Shamashi i nxit dhe mbron Gilgameshin dhe Enkidujin në luftë kundër rojës së Cedrit hyjnor.

Shuripak-u, ose **Shurupak**, **Sukuru**, sot qytet i njohur me emrin *Fara*, në veri të Urukut; përpara ndodhej buzë Euftratit, sot shtrihet në Shat-el-Kar; njëri ndër qytetet shumë të lashta të qytetërimit sumer. Në të më parë jetonte Utnapishtimi, i cili me ndihmën e hyjnive shpëton nga përmbytja. Gërmimet në Fara (1903) dëshmojnë se qyteti Shuripak (Sukuru) ka ekzistuar. Meqenëse Utnapishtimi (sipas epit) e bën me dije Gilgameshin se edhe ai e njihnte qytetin Shuripak, «Edhe ti e njeh», dëshmon se qyteti ekzistonte edhe pas përmbytjes.

Tamuzu Tamuzi, «djalë i vërtetë», i njohur si *Dumuz*; hyj i vegjetacionit dhe i zgjimit të natyrës në pranverë. Dashnor i Ishtarës, hyjneshë e dashurisë.

Ubara-Tutu, Ubara-Tutui, «Mbrojtës i hyjnisë Tutu» (më vonë identifikohet me Mardukun, hyj i Babilonit). Mbret i Shuripakut, babai i Utnapishtimit të largët.

Ur-Shanab-i, shkruhet Ur-AN. XXXX, që në gjuhën semite lexohet Amel-Ea; shkrimi i vjetër fonetik babilonas Su-ur-Su-na-bu tregon se ky emër është sumer. Ndoshta *Ur* lexohet si *Sur*, ndërsa *Shanabi* sigurisht si *Sunabu*. Emri do të thotë «shërbyes i zotit Shanabi (=Ea)». Ësh-

të lundërtar i Utnapishtimit që bënte jetën e perëndive. Meqenëse gjatë përmytjes drejtoi barkën, edhe ai fitoi pavdekësinë. Ur-Shanabi e nxjerr Gilgameshin matanë ujit të vdekjes, te Utnapishtimi, dhe e kthen prapa.

Uruk, sot Warka, në Dhiatën e Vjetër i njohur me emrin *Ereç*; qyteti ku sundoi mbret Gilgameshi, njëra ndër qendrat më të lashta të qytetërimit sumer.

Utnapishtimi, njeriu që i shpëtoi përmytjes së madhe dhe fitoi amshimin e jetës dhe të rinisë; stërgjysh i Gilgameshit, djalë i Ubara-Tutuut, i njohur edhe me ofiqin *Atra-hais*. Kuptimi i këtij emri është i paqartë. Supozohet se ka kuptimin «Ai e gjeti jetën (shpirtin)». Emrin e tij e ndeshim shpesh edhe në formën *Uta-naishtim*, pra konsonanti *p* është i pashpjegueshëm. Ai është i vetmi njeri që ka marrë pjesë në kuvendin e hyjnive.

Uruk-u, gjyqtar i të vdekurve.

Veđer-Cedri, mali i Cedrit. Mendimet rreth ekzistencës së këtij mali janë të ndryshme e kontradiktore. Mendohet se ai, në të vërtetë, është Babiloni; disa mendojnë se mali i Cedrit duhet kërkuar në veri të Mesopotamisë, më përparësisht me veprën poetike, përkatësisht me fantazinë krijuese të autorit të Epit të Gilgameshit.

REGJISTRI I MBRETËRVE TË DINASTISË SË PARË
TË URUKUT PAS PËRMBYTJES

1. Mes-ki-ag-ga-se-ir (djali i hyjit të diellit)			
	ka sunduar	325	vjet
2. En-me-kar	»	420	»
3. (Hyjni) Lungalbanda, bari	»	1200	»
4. (Hyjni) Dumuzi, peshkatar	»	100	»
5. Gilgamesh, perandor nga Kullaba	»	126	»
6. Ur-Nurgal	»	30	»
7. Utur-Kalama	»	15	»
8. Labasar	»	9	»
9. Enunadana	»	8	»
10. ... he-de	»	36	»
11. Me-lam-an-na	»	6	»
12. Lugal-ki-aga	»	36	»

(12 mbretër, 2310 vjet)

(C. W. C e r a m)

PËRMBAJTJA

Vepër kushtuar tmerrit të vdekjes (Parathënie)	5
Dy fjalë për përkthimin	33

EPI I GILGAMESHIT

Kënga e parë	39
Kënga e dytë	50
Kënga e tretë	53
Kënga e katërt	58
Kënga e pestë	62
Kënga e gjashtë	67
Kënga e shtatë	75
Kënga e tetë	78
Kënga e nëntë	81
Kënga e dhjetë	88
Kënga e njëmbëdhjetë	101
Kënga e dymbëdhjetë	113

TË DHËNA E SHËNIME

Mbi traditën letrare sumero-babilonase	119
Krijimtari letrare me shkrimin kuneiform	122
Kur dhe si u zbulua Epi i Gilgameshit?	124
Perëndi, genie mitike, personazhe, vendbanime ...	131
Regjistri i mbretërve të dinastisë së parë të Urukut pas përmytjes (nga C. W. Ceram)	137

U derzua për shtyp më 9 qershor 1990
Doli nga shtypi më 30 qershor 1990

Epi i Gilgameshit / E përkth. nga gjer-
manishtja dhe e plotësoi me shënime Anton
Berisha; Red.: A. Plasari, J. Doksani. —
T.: Naim Frashëri, 1990. — 140 f.; ... cm.
/ Berisha, Anton përkth.

398.22(=921)

E 71

Tirazhi 20.000 kopje

Formati 56x84/16

Stazh 2204-82

Shtypur Kombinati Poligrafik
Shtypshkronja «8 Nëntori» — Tiranë, 1990

